

Зміст

Зміст	3
Вступ	4
Дубенець Н. Урок-Серце	8
Дубенець Н. Урок-Подарунок	16
Дубенець Н. Урок-Совість	24
Беркут В. Урок-Подяка	35
Беркут В. Урок-Відкриття	42
Гонза Н. Урок Радості	47
Гонза Н. Урок Щастя	55
Сірош Н. Урок Чемності	62
Сірош Н. Урок Доброти	71
Білик С. Урок Милосердя	79
Білик С. Урок Щедрості	85
Мокій А. Урок Мудрості	89
Верчик Л. Урок Любові	102
Верчик Л. Урок Чуйності	110
Шамрай Л. Урок Краси	119
Матвеева І. Урок Дружби	127
Удод А. Урок Увічливості	144
Гілунова О. Урок Толерантності	152
Список використаної літератури та джерела	159

Вступ

Сучасні діти... Вони дуже різні: допитливі й запальні, відверті й вразливі, агресивні й довірливі, більш комунікабельні і практичні, менш боязкі і, разом із тим, більш конфліктні. Проте суттєво змінився і світ, у якому ми живемо...

Усіх нас, люблячих і думаючих дорослих, тривожить питання: як допомогти дитині адаптуватися до реалій сучасного світу? Екрани ТБ, світ за вікном будинку вселяють тривогу й побоювання. Наш час – час стрімких змін, дивовижних наукових відкриттів, небувалого польоту думки, час божевільних швидкостей, блискавичного обміну інформацією, постійного напруження і, разом із тим, – падіння моралі, відсутність життєвих цінностей, нехтування національними звичаями і традиціями.

Школа сьогодення повинна протистояти шкідливим звичкам сучасного життя, боротися за послаблення їх впливу на особистість дитини, викорінити наслідки цього впливу, оберігати дитину від сімейних драм і рушійної сили вулиці, від жорстокості суспільства, від падіння моралі і від усього того, що гнітить і калічить душу дитини. І ми, дорослі, маємо зрозуміти важливість того, що відбувається.

Тому у вересні 2017 року було ухвалено новий закон «Про освіту», який регулює основні засади освітньої системи. Новий Стандарт початкової освіти передбачає, що вчителі працюватимуть за іншими підходами. Основні засади реформи шкільної освіти викладено в Концепції Нової української школи, що базується на педагогіці партнерства між усіма учасниками освітнього процесу. А педагогіка партнерства (співробітництва) ґрунтується на принципах гуманізму й творчого підходу до розвитку особистості і має пробудити все найкраще, що народжувалося в людській душі впродовж становлення людства, усе найцінніше, закладене в ній Творцем. Тому з'являються нові уроки: **уроки Доброти, уроки Краси, уроки Щастя, уроки Пізнання, уроки Мудрості** тощо. Ці уроки допомагають почути кожного

Уроки, яких чекають діти

учня, стати самим собою, учать приймати самостійні рішення, робити власний вибір, а значить ставати творцем своєї долі.

Виховуючи сучасних дітей, ми говоримо про добромислення, добромовність, мудромовність, прекрасномислення, почуття відповідальності за свої слова та думки, піднесення таких якостей, як любов, співчуття, співпереживання, співрадість, повага, плекання власної гідності, совість і вміння жити у злагоді з нею, самопізнання і самовдосконалення тощо.

Головною умовою проведення гуманного уроку є вирощування духовної спільності між учителем і учнями. У ході такого уроку в дітях вирощуються людські якості: чуйність, доброзичливість, правдивість, співпереживання, співчуття, чистота. Хороший урок не закінчується після дзвінка. Він може тривати в думках і вчинках учня навіть у його дорослому житті.

Гуманний урок - це спільне колективне дійство, спрямоване на самовдосконалення і вчителя, й учня. Учитель на такому уроці міркує, мислить, переживає, тішиться, шукає відповіді на складні питання і тим самим спонукає до подібних дій учнів.

«Ти, Урок, на варті долі кожної дитини», - писав Ш. О.Амонашвілі.

Нехай кожен педагог візьме на озброєння поради Ш. О. Амонашвілі, які можуть посприяти вчителю в його спробах робити перші кроки до гуманізації свого педагогічного процесу.

- *Коли зустрічаєте дітей, скажіть: «Ми чекали на вас!»*
- *Виявляйте живу цікавість до життя Дитини, до її радостей, прикростей, прагнень, успіхів, невдач.*
- *Спілкуйтеся з Дитиною як з дорослим, від якого чекають взаємної довіри, поваги, розуміння.*
- *Любіть сміятися разом з дітьми, веселіться, грайтеся, пустуйте разом.*

Уроки, яких чекають діти

- *Робіть урок акумулятором життя дітей, цінуйте, любіть, приймайте й проводжайте кожний урок.*

- *Виявляйте оптимістичне ставлення до можливостей Дитини, особливо коли вона переживає невдачу.*

- *Розвивайте в собі великий дар терпіння.*

- *Прагніть до оволодіння витонченим виконанням педагогічних процесів.*

У нашій практиці з'явилися нові уроки, яких діти дуже чекали. Це уроки самопізнання, на яких ми вчимося любити себе, батьків, навколишній світ, свій рідний край. Технологія підготовки і проведення таких уроків має відмінності від традиційної: головними дійовими особами на ньому є окремі діти, групи дітей і клас у цілому. Учитель же виконує роль невидимого диригента, який вчасно вміє почути, помітити, допомогти, підтримати кожного, залучити до праці.

Особливу увагу слід приділяти вихованню мистецтва мислення в дітей, розвивати властивість мислетворчості.

Мистецтво мислення – це не тільки розвиток таких здібностей дитини, як увага, пам'ять, спостережливість, аналіз, синтез, причинно-наслідкові зв'язки, але й розвиток якості думки, тому що в залежності від своєї властивості думки можуть бути світлими або темними і, відповідно, вони можуть допомагати або ж шкодити. Важливо, щоб кожна людина відповідально ставилася до свого мислення, щоб було більше світлих думок.

Значний мотиваційний потенціал уроку ми вбачаємо в збагаченні мислення дітей яскравими почуттями. Час від часу учні висловлюють усно, письмово чи в малюнках своє ставлення до уроку. Іноді можна попросити школярів написати вчителю лист про те, що найбільше захоплює їх на уроці, що вони радять йому зробити, аби урок став цікавішим, які завдання чи вправи їм найбільше подобаються. Цікавою формою стимулювання учнів до гуманного співробітництва можуть бути доручення самостійно дібрати матеріали для наступного **уроку Любові** чи **уроку Дружби** тощо.

Уроки, яких чекають діти

Якщо після уроку в учня не залишилося питань, які хотілося б обговорити, посперечатися, пошукати рішення, то це означає, що урок, можливо, і був корисним, але залишив дітей байдужими до того, що на ньому відбувалося.

Гуманний урок — це витвір мистецтва, цінний перспективний досвід, який дає простір для творчості вчителя й учня, утілення різноманітних форм, методів навчання, потужних прийомів активізації пізнавальної діяльності учнів. Їхнє творче поєднання показало, наскільки ефективнішими стали інші уроки, а взаємини і спілкування з учнями — більш демократичними та довірливими.

Гуманний урок - це не одноразова акція, а результат серйозної і глибокої роботи вчителя над самовихованням почуттів, думок і вчинків. Робота над уроком повинна проходити задовго до його початку і виявлятися в багатьох звичайних уроках у вигляді постійної співпраці вчителя і учнів над особистісними людськими якостями.

Учителю гуманної педагогіки властиве дотримання принципу облагородження середовища навколо дитини. **Уроки Життя, уроки Мудрості, уроки Доброти, уроки Любові** – це ті струни, за допомогою яких учитель веде дитину до розуміння сенсу життя. Рівень сформованого гуманізму у дітей виміряти дуже важко. Лише через роки ми можемо помітити результат наших намагань.

Сучасні діти... Вони дуже різні: щирі й байдужі, вразливі й тривожні, самостійні і не дуже, доглянуті й покинуті, нещасні й щасливі – всі вони потребують уваги, турботи, розуміння, щирості, поваги...

Відомо: що посієш, те й пожнеш. **Сіймо Любов та Доброту – зберемо Вдячність і Людяність.**

Дубенець Наталія Владиславівна,

керівник шкільного методичного
об'єднання вчителів початкових класів

Дубенець Наталія Владиславівна,

учитель початкових класів
вищої кваліфікаційної категорії,
«учитель – методист»

Урок – Серце

Тема. Шукай Сонце у своєму Серці.

Мета: показати на прикладі притчі значимість добрих вчинків не тільки для тих, хто поряд, але й для себе;
виховувати в дітей почуття доброти, співчуття, милосердя;
пробудити в учнів бажання творити добро, проявляти любов до інших.

Обладнання: картки для парної та групової роботи, папір для творчості, кольорові серця, комп'ютер, презентація «Серце», книга М. А. Андріанова «Філософія для дітей».

Хід уроку

I. Організація класу. Привітання.

1. Релаксація.

Кажуть, що посмішка прикрашає людину і дарує всім хороший настрій. А гарний настрій є запорукою доброго здоров'я.

Тож частіше посміхайтесь і будьте здоровими!

Бажаю всім приємного спілкування і світлих думок.

2. Вправа «Комплімент».

Привітайтеся один із одним та зробіть другу комплімент. Продовжте речення «Привіт, Іринко, у тебе чудова посмішка» (Добрі очі, щире серце, ти весела, із тобою приємно спілкуватися, із тобою не сумно...)

Любі діти, ви маєте добрі й щирі серця.

II. Основна частина уроку.

1. Оголошення теми.

Уроки, яких чекають діти

Сьогодні ми будемо говорити саме про серце. Але не як про внутрішній орган, а як про духовний орган. Виявляється, що в житті, крім матеріальних понять, є ще поняття духовні.

«Серце багатоманітне, але багатоманітність його складається з двох антиположень» (Ш.О.Амонашвілі).

2. Вправа «Мозковий штурм».

- Скажіть, будь ласка, яке серце в дитини?

Можливі варіанти відповідей: добре, щедра, щире, любляче...

- Яке серце, на вашу думку, у дорослого?

Можливі різні варіанти відповідей та серед них будуть і такі: зле, зрадливе, колюче, черстве,...

(Після негативних якостей серце обплутує павутина (чорна нитка)).

- Що сталося з серцем?

- Із серцем, обмотаним чорною павутиною, живе зараз багато людей...

«Серце є помешканням усього прекрасного в людині. Але Серце є і помешканням усього, що нас оскверняє і ганьбить...

Є Серце добре. Є Серце зле.

Є Серце любляче. Є Серце, яке ненавидить.

Є Серце, яке розуміє. Є Серце глухе.

Є Серце гаряче. Є Серце холодне.

Є Серце щедра. Є Серце скупа.

Є Серце, яке творить. Є Серце, яке руйнує.

Є Серце зряче. Є Серце сліпе.

Є Серце полум'яне. Є Серце згасле.

Є Серце світле. Є Серце темне.

Є Серце чисте. Є Серце брудне.

Є Серце непорочне. Є Серце, яке потонає в пороці» (Ш.О.Амонашвілі).

У світі багато жорстокості, і більшість людей роблять її свідомо. Хтось скаже: що зробиш, таке життя. Ні, це не життя таке, це ми такі безсердечні,

думаємо лише про себе. І не замислюємося, який біль спричиняємо тим, хто поруч.

3. Слухання та обговорення оповідання «Чорне серце».

(М. А. Андріанов, «Філософія для дітей»)

- Я хочу вас познайомити з оповіданням, яке називається «Чорне серце».

(серце накривають чорною тканиною)

Будьте уважними, щоб у кінці оповідання змогли дати відповідь на запитання: Чому ця розповідь має таку назву?

Чорне серце

Несподівано вітер пригнав великі хмари і почалася гроза. Маленьке кошенятко геть промокло, воно довго шукало, де б сховатися від непогоди і, нарешті, побачило зовсім сухе місце під машиною. Тремтячи від холоду воно притулилося до заднього колеса і скрутилося клубочком. Кошенятко було зовсім маленьке і дурненьке, бо коли в машину сів чоловік, і запрацював мотор, воно навіть не зрозуміло, яка небезпека йому загрожує. І кошенятко продовжувало лежати під машиною.

У цей час повз машину проходив хлопчик. Він їв печиво, побачив кошеня і зупинився. Хлопчик стояв і стояв, ніби чогось чекав...

- Цікаво, куди поїде машина, уперед чи назад,- думав хлопчик, - задавить чи не задавить?..

Машина рушила з місця і поїхала, а кошеня залишилося лежати на тому ж місці.

- Пощастило тобі, сіренький, живи і радій, що не задавили, - сказав хлопчик, поклав останній шматочок печива до

рота й пішов своєю дорогою...

Запитання

- Чому оповідання має назву «Чорне серце»?
- Як би ви вчинили на місці хлопчика?
- Чи можна сказати, що в хлопчика не було в душі люблячого і милосердного серця?
- Чи погоджуєтесь ви з тим, що наше серце треба виховувати?
- Подумайте зараз над тим, що ж має жити в серці людини?

4. Практична робота «Звільни серце».

Як ви думаєте, що ж треба робити, щоб серце людини стало добрим, чистим, світлим, без павутинок?.. *(Робити добрі справи)*

Тож допоможіть звільнити наше серце від павутиння, пригадайте, які добрі справи ви робили для когось, кого підтримали в біді, чи не були байдужими до чужого горя?

Відповіді дітей. Павутинки розрізаються !!!

- Зверніть увагу на дошку. Від добрих справ серце людини посміхається, розквітає, співає, зігрівається теплом ваших долонь.

– Я вірю, що в цього хлопчика просто дуже холодне і мовчазне серце. Прийде час, і хтось зігріє його серце, і воно заговорить і підкаже, як правильно треба поводитися, і колись хлопчик відгукнеться на чужу біду.

- А ми своїми ручками-промінчиками давайте подаруємо тепло тим, хто цього потребує.

5. Музична фізкультхвилинка «Сонячний промінчик».

Я сонячний промінчик в долоньки покладу,

Я сонячний промінчик до ладу доведу.

Світи, світи, промінчик, віддай своє тепло,

Щоб хоч на мить тепліше усім, усім було!

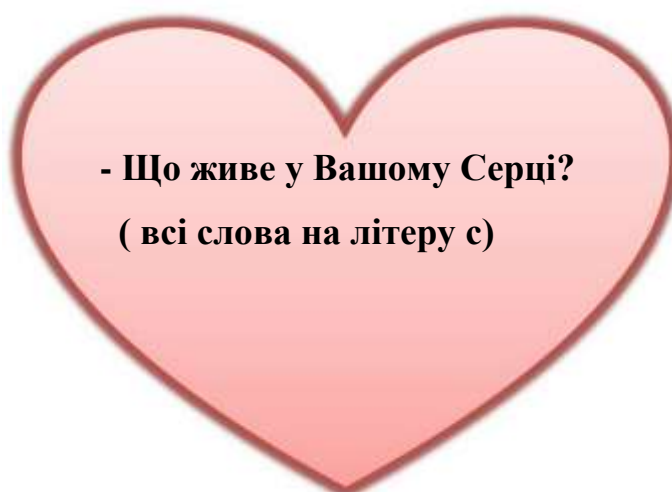
6. Робота в групах.

Об'єднаймося в групи: діти і батьки. Спробуйте разом дати відповіді на ваші запитання.

I група: діти

II група: батьки

Шановні дорослі, як важливо, щоб дитяче серце довіряло саме вам. Нехай у ваших серцях завжди знайдеться місце для любові, довіри, співчуття, благородства...

7. Інтерактивна гра «Вибери серце».

У мене на таці є серця чотирьох кольорів; червоного, жовтого, синього і зеленого кольору. Виберіть, будь ласка, кольорове серце, яке вам найбільше подобається.

Уроки, яких чекають діти

Підніміть червоні серця вгору. Зверніть увагу, скільки в нашому класі яскравих, гарячих, люблячих сердець!

- Підніміть угору зелені серця. Скільки в нас ласкавих на ніжних сердець, як весняна травичка та перші зелені листочки!

- Підніміть угору сині серця. Подивіться, скільки в нас широких і сильних сердець, як море, океан!

- Підніміть угору жовті серця. Зверніть увагу, скільки в нашому класі теплих сердець, як сонечко!

- З'єднаймо ж наші серця!!!

8. Групова робота «З'єднаймо наші серця».

Найрідніша людина, чиє серце завжди з вами, - це мама. Не всі мами змогли прийти на наш урок, але всі вони передали вам свої серця. З'єднайте ж їх!

(Звучить музика. Мами допомагають склеїти паперові серця)

Подумки подякуйте мамам, які зараз працюють, за їхні люблячі серця.

9. Домашнє завдання.

Любі дітки, подаруйте ці сердечка мамам, але обов'язково подивіться їм у вічі і скажіть найласкавіші слова..

Шановні мами, удома напишіть листа своїм дітям. Розкажіть, як ви їх любите, як ви в них вірите, можливо, є за що попросити пробачення, щось пообіцяти. Візьмемо за традицію писати такі листи на кожних батьківських зборах. Ви можете їх зачитувати, а можете й не зачитувати, але, я знаю, що час від часу ви потай будете їх перечитувати...Та про це ми більше поговоримо при наступній зустрічі.

10. Інтерактивна вправа «Спів людського серця»!

Один великий філософ (Іван Олександрович Ільїн) сказав: «Велике щастя на Землі, це спів людського серця».

- А коли наше Серце співає?

- Усі знають пісню:

Хай завжди буде Сонце!

Хай завжди буде небо!

Хай завжди буде мама!

Хай завжди буду я!

Уроки, яких чекають діти

Пропоную придумати свій варіант продовження рядка «Хай завжди буде...», передаючи один одному це велике полум'яне Серце.

11. Заключне слово вчителя.

Любі друзі! Світ зігрівається й освічується Серцем! Отже, у кожному Серці живе Сонечко, яке зігріває та освічує не тільки вас, але й усіх довкола...

Щодня, щогодини і щохвилини..... **шукайте Сонце в своєму Серці!**

III. Підсумок уроку

Рефлексія

- Сьогодні я зрозумів, що...
- Я відчув, що...
- Я придбав...
- Мене здивувало...
- Урок мені дав для життя...

Дубенець Наталія Владиславівна,

учитель початкових класів
вищої кваліфікаційної категорії,
«учитель – методист»

Урок - Подарунок

Тема. Хто вмiє дарувати, той вмiє жити.

Мета: показати на прикладi оповiдань значення подарунка не як матерiального блага, а як духовного;
виховувати в дiтей почуття краси, любовi, доброти, милосердя;
пробудити в учнiв бажання творити добро, проявляти любов до iнших.

Обладнання: картки для парної та групової роботи, папір для творчості, мікрофон, комп'ютер, презентація «Крила матері», оповідання В.Сухомлинського, свічки.

Хід уроку

I. Організація класу.

1. Привітання.

Доброго ранку, травам росистим!

Доброго ранку, квітам барвистим!

Доброго ранку, сонечку ясному!

Людям усім і всьому прекрасному!

2. Релаксація.

Я кладу на долоні свою любов до вас, розуміння, терпіння. Ви ж на свої долоньки покладіть знання, уважність, повагу. А тепер давайте зробимо обмін: я легенько здуваю до вас те, що лежить на моїх долонях, а ви здувайте те, що лежить на ваших. Наскільки успішний цей обмін побачимо впродовж нашої творчої роботи.

II. Основна частина уроку.

1. Вправа «Мозковий штурм».

- Чи любите ви подарунки?
- Коли дарують подарунки?
- Чи можна щось дарувати просто так?

2. Розповідь учителя з елементами бесіди.

Послухайте цікаву історію, яка трапилася з вашим ровесником.

У одного хлопчика був день народження. Він запросив своїх друзів. Вони дарували йому гарні подарунки.

- *Що можна дарувати на день народження?*

Хлопчик аж стрибав від радощів. Та раптом хтось постукав.

- Хто це може бути? Усі запрошені прийшли, - подумав іменинник і поспішив до дверей. На порозі стояв незнайомец. Він був без подарунка.

- *А можна ходити в гості без подарунка?*

- Ти хто? - запитав іменинник, - я тебе не кликав.

- Я твій небесний гість.

- А чому ти прийшов без подарунка?

- Я приніс у дарунок слова.

- *Чи можна дарувати слова?*

- Навіщо вони мені? - сердито буркнув хлопчик. - Он які у мене є дорогі подарунки.

Та небесний гість швидко підійшов і щось шепнув. Але хлопчик його не слухав і продовжував бубоніти.

- Подарунки - слова! Краще б ти вже мені зірку чи хмарку подарував.

Але небесний гість швидко зник. Хлопчик знизав плечима і побіг до гостей.

Уроки, яких чекають діти

- Я прийшла до вас зі своїми словами, які хочу подарувати. Ви вирішите, чи візьмете їх собі, чи ні. Якщо ні, то віддасте мені їх назад.

3. Бесіда-роздуми «Справжня Краса». Рецепт краси.

Перше слово-подарунок зашифроване - РСААК

Тож дарую вам слово **КРАСА**

Якщо вам подобається це слово, то запишіть його на одному з промінчиків вашого сонечка.

Давайте поговоримо про **КРАСУ**.

Складіть рецепт краси: яка вона, на вашу думку, на смак, на колір, на запах...

РЕЦЕПТ КРАСИ	
СМАК	КОЛІР
ЗАПАХ	ЗВУК

Назвіть красиві речі в нашому класі, на подвір'ї школи...

У чому їх краса?

2) РА – давньоєгипетський бог Сонця, його ім'я РА і означає «Сонце».

Отже, всі слова, в яких є РА, напевно, трішки сонячні. Тож подаруємо один одному «сонячні слова».

РАДІСТЬ, РАЙДУГА, БРАТ, СЕСТРА,
РАЙ, ПРАВДА, ПРАВИЛО, УРА,
УКРАЇНА,
РАНОК, ПРАБАБУСЯ, СПРАВА,
ПРАЦЯ,
КРАЙ, ПРАПОР, ФОТОГРАФІЯ...

- Чи можна вважати ці слова сонячними? Чому?

Уроки, яких чекають діти

- Яке сонячне слово вам подобається найбільше?
- Яке слово ви б подарували подрузі? Мамі? Татові?

На знак того, що ми приймаємо ці подарунки, давайте дружно поаплодуємо.

4. Вправа «Яблуко».

Чим вам подобається це яблуко?

Що в ньому найпрекрасніше? (колір, форма, смак,...)

Насіння!..

Чому?

Із насіння виросте нове яблуко, багато нових яблук...

Тож виходить, що справжня краса – не зовні, а всередині!

5. Вправа «Обмін думками».

- Чи можна сказати, що справжня краса людини всередині неї захована?
- Що ж такого красивого має людина всередині себе?
- Ось вам ще один подарунок – слово - **СЕРЦЕ**.
- Якщо вам подобається це слово, запишіть його на промінчику вашого сонечка.

- Із чим, на вашу думку, можна порівняти Серце? ....із Сонцем

- Кажуть, що в кожному серці живе Сонце...
- Коли так говорять? Про яку людину?
- Чи хотіли б ви, щоб у вашому Серці жило Сонечко?
- У кого з ваших знайомих живе Сонечко в Серці?

А вам дарую ще один подарунок – **СОНЦЕ**.

Якщо ви приймаєте мій подарунок, то запишіть його на промінчику.

6. Інтерактивна вправа «Повітряні кульки».

Уявіть, що ми тримаємо в руках повітряні кульки. Задміть у кульку все погане, що може поселитися в серці: злість, роздратування, сердитість, грубість, заздрість,...Зав'яжіть кульку. Покладіть на долоньку. Плесніть у долоні. І нехай усе погане лопне і розвіється разом із кулькою...

Нехай у ваших серцях буде більше місця для добра, любові, щедрості, справедливості, милосердя...Нехай ваші серця будуть великими, щоб змогли вмістити все це добро.

7. Читання та опрацювання оповідання В. Сухомлинського «Крила матері».

- Як ви думаєте, у кого найбільше Серце?
- Любі діти, прослухайте оповідання В. Сухомлинського «Крила матері», яке допоможе вам замислитися над тим, у кого ж Серце найбільше?

Крила матері

Спекотного літнього дня вивела Гуска своїх маленьких жовтеньких

гусенят на

прогулянку. Вона

вперше показувала

діткам великий

світ. Цей світ був

яскравим, зеленим,

радісним: перед

гусенятами

розкинувся

величезний луг.

Гусенята були

щасливі. Вони забули про матір і розійшлися величезним зеленим лугом.

Коли життя щасливе, коли на душі мир і спокій, про маму часто забувають.

Раптом насунулися темні хмари і на землю впали перші великі краплі дощу. Гусенята подумали: світ не такий уже затишний і добрий. Несподівано

кожному з них стала потрібна, ой, як потрібна, мама. Вони підняли маленькі голівки і побігли до неї. Мама Гуска підняла крила і накрила ними своїх дітей. Бо крила існують насамперед для того, щоб накривати дітей — про це відомо кожній матері, а потім уже для того, щоб літати.

Під крилами було тепло і безпечно. Гусенята чули гуркіт грому, завивання вітру і стукіт граду. Але вони були в теплі та затишку, їм і на думку не спадало, що крило має два боки: усередині було тепло і затишно, а зовні — холодно і небезпечно.

Потім усе затихло. Гусенятам хотілося скоріше на зелений луг, але мати не піднімала крил. Маленькі діти Гуски вимогливо запищали: «Випускай нас, мамо!».

Мати тихо підняла крила. Гусенята вибігли на траву. Вони побачили, що в матері поранені крила, вирвано багато пір'їнок. Гуска важко дихала. Вона намагалася розправити крила і не могла цього зробити. Гусенята все це бачили, але світ знову став таким радісним і добрим, сонечко сяяло так яскраво і лагідно, бджоли, жуки, джмелі співали так красиво, що гусенятам і на думку не спало запитати: мамо, що з тобою?

І тільки одне, найменше і кволе гусеня підійшло до матері і запитало: «Чому в тебе поранені крила?».

Вона тихо відповіла, ніби соромлячись свого болю: «Усе добре, синку».

Жовтенькі гусенята розсипалися по траві, і мати була щаслива.

Запитання

- Як ви вважаєте, чому не всі гусенятка поцікавилися самопочуттям мами?

- Чому мама – гуска, незважаючи на ситуацію, відчувала себе щасливою?

- У кого найбільше Серце? А у бабусі? (вона теж мама)

- Напишіть на промінчиках ті якості людини, які роблять його Серце Великим.

Уроки, яких чекають діти

- Подаруйте мамам чи бабусям свої сонечка! Частіше даруйте їм теплі й лагідні слова.

8. Сенкан у подарунок.

Поети присвячували дорогим для себе людям вірші.

Ми – юні поети. Спробуймо подарувати свої вірші мамам та бабусям.

Матуся!	Бабуся!
Лагідна, ніжна.	Рідна, мила.
Піклується, гладить, цілує.	Розповість, приголубить, порадіє.
Найдорожча людина в світі!	Я дуже люблю бабусю!
Сонечко!	Рідненька!

9. Інтерактивна гра «Подарунок другу»

Станьмо в коло. У ньому зібралися однокласники, добрі друзі, щирі хлопчики й дівчатка.

Подаруйте своїм товаришам щось таке, яке не має матеріальної цінності, що не можна взяти в руки, скуштувати на смак...Але, разом із тим, це має бути приємний, сонячний подарунок, який приносить радість, який би хотіли отримати й ви.

Що можна подарувати своїм однокласникам? (Сонячного зайчика, краплинку роси, морозний візерунок, свіжий вітерець, веселку в небі, бабусину казку, мамину посмішку..)

- «Я – Маринка. Дарую вам ...»

10. Подарунок від учителя.

Я теж хочу вам щось подарувати, - щось корисне, повчальне, мудре... Адже не вартість визначає цінність

подарунка. Прийміть у подарунок від мене - притчу

Чотири свічки

Чотири свічки спокійно горіли і потихеньку танули... Було так тихо, що було чути, як вони розмовляють. Перша сказала:

- Я - Мир, на жаль, люди не вміють мене зберігати. Думаю, мені не залишається нічого іншого, як згаснути! - І вогник цієї свічки згас.

Друга мовила:

- Я - Віра, на жаль, я нікому не потрібна. Люди не хочуть нічого слухати про мене, тому немає сенсу мені горіти далі, - ледве вона виголосила це, подув легкий вітерець і загасив свічку.

Дуже засмутившись, третя свічка виголосила:

- Я - Любов, у мене немає більше сил горіти. Люди не цінують мене і не розуміють, - і ця свічка загаснула.

Раптом... У кімнату зайшло дитя і побачило 3 погаслі свічки. Злякавшись, воно закричало:

- Що ви робите?! Ви повинні горіти: я боюся темноти! – і голосно заплакало.

Схвильована четверта свічка сказала:

- Не бійся, не плач! Поки я горю, завжди можна запалити інші три свічки, бо я – Надія!

Нехай у вашому серці живе Віра, Надія, Любов і хай завжди буде Мир!

III. Підсумок уроку.

Рефлексія

- Сьогодні мене порадувало...
- Мене засмутило...
- Було цікаво...
- Я зрозумів, що...
- Урок мені дав для життя...

Дубенець Наталія Владиславівна,

учитель початкових класів
вищої кваліфікаційної категорії,
«учитель – методист»

Урок - Совість

Тема. Совість – могутній голос серця.

Мета: познайомити дітей із такими поняттями, як совість, егоїзм, докори сумління;
показати значимість добрих вчинків не тільки для тих, хто поруч, але й для себе;
формувати готовність нести відповідальність за свої вчинки;
виховувати в дітей почуття доброти, співчуття, милосердя;
пробудити бажання творити добро, проявляти любов до тих, хто поруч.

Обладнання: картки для парної та групової роботи, папір для творчості, мікрофон, комп'ютер, презентація «Совість – голос серця», піраміда Блума, свічки, книга М. А. Андріанова «Філософія для дітей».

Хід уроку

I. Організація класу.

1. Привітання.

Любі діти, посміхніться,

Землі нашій поклоніться.

За щасливий день вчорашній

Ви до сонця потягніться.

2.Релаксація «Промінчики».

Вітаю вас, дорогі діти! Підніміть, будь ласка, руки долоньками вгору. Заплющіть очі. Уявіть, як весняного дня сонячне тепло проникло в долоньки. Тепло від сонечка розлилося по всьому тілу і дійшло до самого серця. І вам стало тепло і затишно.

Уроки, яких чекають діти

Розплющіть очі і посміхніться один одному. Подумки пошліть промінчик добра всім, хто знаходиться в цьому класі, а також вашим рідним. Із цих промінчиків добра, що заіскрилися у ваших серцях та ясніють на ваших обличчях, ми й розпочнемо наше спілкування.

II. Основна частина уроку.

1. Слово вчителя.

Василь Сухомлинський учив: «Роби добро не тільки тоді, коли бачать люди. Значно більше треба для того, щоб залишитися людиною тоді, коли тебе ніхто не бачить».

Як ви зрозуміли ці слова? До них ми ще повернемося в кінці уроку.

А перший промінчик приніс нам казку. Знайомтеся із нашим казковим гостем – Скляним Чоловічком.

2. Перший промінчик. Слухання та обговорення казки

В. Сухомлинського «Скляний Чоловічок».

В одного Хлопчика був маленький приятель – Скляний Чоловічок. Він був зовсім прозорий і вмів угадувати, що думає й переживає його приятель – Хлопчик. Не вивчив Хлопчик уроки й хоче йти гуляти - Скляний Чоловічок уже помутнів і каже:

– Не треба так чинити, друже. Спочатку зроби діло, а потім гуляй.

Соромно стає Хлопчикові, він зараз же береться до діла: вивчить уроки, а тоді йде гуляти. Чоловічок мовчить і стає прозорим. Якось у Хлопчика занедужав товариш, із яким він сидів за однією партою. Минув день, другий, а Хлопчик і не згадує про товариша. Дивиться, а Скляний Чоловічок став темний, як хмара. – Що я зробив чи подумав поганого? – із тривогою питає Хлопчик.

– Ти нічого не зробив поганого, нічого не подумав поганого. Але ти забув про свого товариша.

Соромно стало Хлопчикові, і він пішов провідати хворого. Поніс йому велике-превелике яблуко, яке дала йому мама.

Так Скляний Чоловічок навчав Хлопчика життю... Це була його Совість.

3. Другий промінчик. Гра «Мікрофон».

- Що, на вашу думку, таке совість?

Це, коли душа вчить людину поступати правильно.

Це, коли серце підказує, як чинити добро.

Це крик душі.

Це те, що змушує задумуватися над поганими вчинками.

Щось світле і гарне, яке знаходиться в душі.

Коли тобі соромно.

Хтось говорить тобі добрі думки...

4. Слово вчителя.

Совість, як невидима людина, постійно спостерігає за тобою. Вона завжди знає, як правильно вчинити, тому варто дотримуватися її порад. Її поради — це твої добрі думки.

Ще в IV ст. до н.е. Сенека вчив: «Роби все так, ніби за тобою спостерігають». Совість – могутній голос серця на захист іншого і сила, що руйнує егоїзм.

- *Що ви відчуваєте, коли зробили щось погане?*

Якщо людина зробила щось погане, вона починає себе звинувачувати та лаяти, кається і шкодує, що вчинила неправильно і некрасиво, тоді говорять, що в людини (у серці) прокинулася і заговорила совість.

Коли в людини є совість, вона розуміє, що вчинила неправильно й некрасиво, і готова не тільки вибачитися, але й добрими справами заглидити свою провину і почуття сорому. Чим гірший вчинок, тим сильніше людина

чує з серця голос совісті (крик душі). Коли людина мучиться через свій вчинку, говорять, що вона відчуває докори сумління.

До нашого словничка:

Совість

Егоїзм

5. Третій промінчик. Вправа «Інтерв'ю».

- Чому люди роблять іноді погані вчинки?

Не слухають своєї совісті.

Відвертаються від совісті.

Закривають вуха.

Хочуть бути не такими, як всі.

У них немає совісті.

Вони злі й недобрі.

- Чи відчували ви коли-небудь докори сумління?

6. Четвертий промінчик «Інсценізація».

Четвертий промінчик допоміг нам підготувати невелику сценку про хлопчика Вадима та його бабусю.

Дійові особи: Вадим і бабуся.

Якось Вадим запитав у бабусі:

- Де совість знаходиться і що треба робить, щоб її не загубити?

Бабуся посміхнулася і пальцем на серце показала:

- Ось тут вона в тебе і в кожної людини знаходиться.

- Якщо вона тут, у серці, то як же її загубити можна?

- Совість – це спосіб, яким душа, учить людину поводитися красиво. А коли людина часто чинить без душі, безсердечно і не думає виправлятися, то кажуть, що вона свою совість загубила.

- А що без совісті ніяк людині не можна?

Важко без неї. Совість допомагає людині побачити зроблене зло і допомагає вчасно виправитися і стати кращим. А безсовісна людина навіть не помічає зла і неподобства. Вона повільно стає все гіршою і гіршою, тому що не відчуває докорів сумління після поганих вчинків. Важко все це пояснити. Ти коли-небудь сам все зрозумієш.

До нашого словничка:

**Докори сумління
Муки совісті**

7. П'ятий промінчик. Слухання та обговорення оповідання «Докори сумління» (із книги М. А. Андріанова «Філософія для дітей»).

- Чи зрозумів Вадим, що таке совість і коли людина відчуває докори сумління, ви дізнаєтесь від нашого п'ятого промінчика, що підготував для вас дуже повчальну розповідь.

Одного разу почув Вадим за вікном голосне щебетання. Це довірлива ластівка вирішила жити поряд з людьми й зліпила своє гніздечко прямо над вікном Вадима. Цілими днями вона працювала, приносила в дзьобі їжу для пташенят. Вадим міг довго дивитися на маленьку трудолюбиву сусідку. А ластівка бачила його у вікно і вже зовсім не боялася підлітати близько. Нарешті хлопчику дуже захотілося потримати у руках пташку і

погладити її. І прийшла йому в голову одна ідея:

- А якщо її піймати, - подумав Вадим. Що тут поганого? Трішки потримаю в руках, помилуюся, а потім знову на волю відпущу.

І він побіг на подвір'я за довгою палицею.

Уроки, яких чекають діти

Спочатку Вадим хотів піймати пташку прозорим пакетом, який він прив'язав до палиці, але нічого не вийшло. Він нервував, сердився, розмахував палицею, і нарешті йому пощастило. Ластівка потрапила під удар палиці й упала в траву біля будинку. Вадим прожогом побіг у двір, підібрав її і задоволений повернувся додому.

Хлопчик милувався пташкою, гладив її по голівці, мацав дзьоб. Але довго радіти не довелося. Коли хотів уже випустити її у відчинене вікно, ластівка не полетіла. Почувши голос своїх пташенят, вона лише безпорадно махала одним крилом і голосно пищала.

Тільки тепер Вадим зрозумів, що сталося. Йому стало шкода ластівки, і на очах з'явилися сльози. Відчуття провини пекло його серце, а в голові появилася ненависть до себе. Здавалося, він ніколи не зможе пробачити собі такого жорстокого, нелюдського вчинку.

Хлопчик ненавидів себе, він би віддав свою найкращу іграшку, тільки б повернути час назад. Він пошепки крізь сльози просив у ластівки пробачення і готовий був зробити будь-що, тільки б вона його простила.

Ластівка весь час поглядала на гніздо, вона чула писк своїх голодних пташенят, але нічим не могла допомогти. Вадим лаяв себе різними словами і готовий був навіть бити себе, якби тільки це допомогло ластівці та її пташеняткам. Він покришив перед пташкою хліба, але вона не стала їсти, тільки дивилася через скло на своє гніздо.

Ніхто Вадима не лаяв і не карав, але відчуття особистої провини не давало спокою і ніяк не проходило. Із мокрими від сліз очима, шморгаючи носом, він став шукати в книжках про птахів, чим живляться ластівки. Виявилось, що вони живляться мухами і комарами. Вадим довго ловив мух і комарів і приносив їх пташці. Половину він залишав їй, а іншу половину за допомогою довгої палиці і прив'язаної до неї

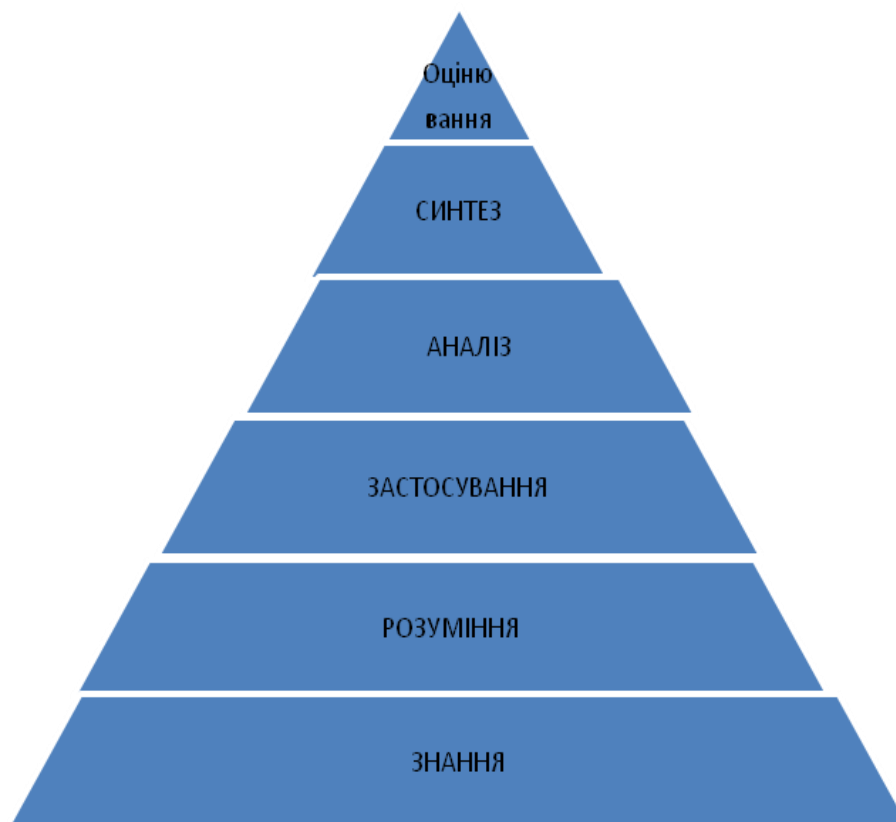

ложки переправляв у гніздо. Та пташенята не могли самі дзьобати їжу, і наступного дня в гнізді стало зовсім тихо. Ластівка відмовилася їсти. Вона зрозуміла, що трапилося, і вже навіть не дивилася на гніздо. Вона лежала в коробці на підвіконні і намагалась не ворухити своїм зламаним крилом. Наступного ранку ластівка вже не рухалася...

Цей випадок із ластівкою запам'ятався Вадиму на все життя. Він так і не зміг до кінця вибачити собі. Раніше він мріяв служити в армії і любив гратися солдатиками, а зараз він найбільше від всіх у дворі турбувався про бездомних тварин. Він уже точно знав, що коли виросте, обов'язково стане ветеринаром і буде лікувати хворих звірів та птахів.

8. Шостий промінчик. Робота в групах.

Шостий промінчик хоче об'єднати вас у групи. Кожна група отримає свою піраміду і свої завдання. Спробуємо з вами проаналізувати це оповідання (за пірамідою когнітивних рівностей Блума).

<p style="text-align: center;">I група Знання</p> <p>Назвіть головних героїв цього оповідання.</p> <p>Про що Вадим розпитував у бабусі?</p> <p>Хто поселився у Вадима над вікном?</p> <p>Як хлопчик піймав пташку?</p> <p>Що сталося з пташенятами? З ластівкою?</p>	<p style="text-align: center;">II група Розуміння</p> <p>Чому Вадим вирішив піймати ластівку?</p> <p>Що шукав Вадим у книжках?</p> <p>Чому загинули пташенята?</p> <p>Чому хлопчик став ненавидіти самого себе?</p> <p>Як ви розумієте значення вислову «безсовісна людина»?</p>
<p style="text-align: center;">III група Застосування</p> <p>У реальному житті так часто трапляється. Люди навіть не замислюються, що ж станеться з пташенятами... Чи чули ви про схожі історії в житті?</p>	<p style="text-align: center;">IV група Аналіз</p> <p>На скільки частин можна поділити цей текст?</p> <p>Як змінювався настрій Вадима?</p> <p>За що Вадим просив пробачення у пташки?</p> <p>Чи можна з упевненістю сказати, що Вадим був поганою людиною?</p> <p>Що б сталося, якби про свої наміри піймати ластівку Вадим розповів вам?</p>
<p style="text-align: center;">V група Синтез</p> <p>Дискусія на тему «Чи може совість допомогти людині стати кращою?»</p> <p>Яка головна думка цього оповідання?</p> <p>Як би ви вчинили на місці Вадима, коли б вам дуже закортіло потримати в руках живу ластівку?</p>	<p style="text-align: center;">VI група Оцінювання</p> <p>Чого навчила вас ця історія?</p> <p>Що таке совість? Де вона знаходиться? Що треба робити, щоб її не загубити?</p> <p>Ким мрієте стати ви? Чому?</p>

9. Презентації завдань груп.

10. Сьомий промінчик. Практична вправа «Мій кольоровий друг».

Навчімося зазирати у своє серце, а воно підкаже, як правильно чинити. Адже совість живе у серці.

Уроки, яких чекають діти

Пам'ятаєте, перший промінчик познайомив нас із Скляним Чоловічком. Я хочу, щоб у кожного з вас був такий друг. Але давайте зробимо його кольоровим. *(У кожного на парті – силует чоловічка)*

Ваш кольоровий друг дуже хоче, щоб ви жили по совісті. Тож напишіть, будь ласка, кольоровими олівцями, якими людськими якостями треба наповнити свої серця, щоб жити за правилами честі.

(Роздуми дітей: милосердя, чесність, справедливість, любов'ю до ближніх, шанобливістю, добротою.)

Прикріпіть свого кольорового чоловічка вдома біля столу чи над ліжком. Придумайте йому ім'я. Іноді розказуйте йому про свій день, про свої вчинки. Ваш кольоровий друг допоможе вам побачити свої погані вчинки та вчасно виправити їх. Не соромтесь вибачатися і добрими справами залагоджувати свою провину.

І пам'ятайте, дитина, яка живе за совістю, має багато друзів, вона усміхається життю, вона чесна і порядна, їй радісно і легко живеться, а батькам учителі дякують за гарне виховання.

До нашого словничка:

“Совість береже доброту, а добро очищує совість”

11. Восьмий промінчик. Тренінг.

Любі діти, закрийте очі і спробуйте уявити, що ви підіймаєтеся поволі високими, крутими сходами вгору. Вам дуже важко, але невідома сила тягне вас далі вгору до величезних дверей. Двері справді великі й важкі. Ви докладаете багато зусиль, щоб їх відчинити. Поскрипуючи, двері поволі

Уроки, яких чекають діти

вам підкоряються, і раптом з темряви починають проступати всі ваші погані вчинки, через яке страждає ваше сумління. Вам треба терміново вирішити: зачинити двері, втекти вниз по сходах, і нехай усе вирішується саме по собі, або вже зараз розпочати вирішувати свої старі проблеми. Вибір за вами....

Відкрийте очі. Запам'ятайте назавжди: ніхто за вас самих не зможе розв'язувати ваші погані вчинки, ніхто за вас не попросить пробачення, так само як ніхто не зможе робити добро, любити ближніх, щиро товаришувати. Дорослі зможуть вам лише підказати шлях, яким розв'язувати проблеми, протягнути руку допомоги, зможуть втішити вас. Справжньою Людиною з великої букви ви повинні зробити себе самі, працюючи над своїми недоліками.

12. Дев'ятий промінчик. «Лист Вибачення».

Існує прекрасна традиція серед людей – це один день на рік, коли всі люди просять один у одного прощення. Цей день так і називається - Прощена неділя. Можливо, вдома хтось із вас і дотримується такої традиції. Мені дуже вона подобається, а саме тому, що дорослі просять пробачення в дітей, а діти в дорослих, і в цей день у всіх родинах мир і злагода.

Я хочу вам запропонувати ще один крок до очищення сумління. У вас на партах паперові сердечка. На них напишіть лист вибачення тій людині, з якою ви поступили не по совісті. Людині буде приємно, а вам значно легше на душі і серці.

13. Десятий промінчик. Свічка нашої душі.

Хтось із нас сердиться, ображається, лінується, не слухається батьків і не допомагає їм, а отже, зло також знаходить місце в душі. Але в нашій душі живе й особливий голос. Треба тільки вміти прислухатися до нього. Цей голос підказує нам, що добре, а що погано. Він є в душі кожної людини і

Уроки, яких чекають діти

називається совістю. Совість спонукає соромитися лихих вчинків і перемагати зло добром. Совість у нашій душі — це неначе вогник свічки (запалюємо свічку), коли совість не спить — світло в душі людській. Якщо ми не забуватимемо про неї, питатимемо її: "Чи добре те, що я роблю?", то совість наша ніколи не згасне.

Тож ще раз хочу нагадати вам слова Василя Сухомлинського: «Роби добро не тільки тоді, коли бачать люди. Значно більше треба для того, щоб залишитись людиною тоді, коли тебе ніхто не бачить».

Бажаю вам жити із чистою совістю і поступати так, як підказує серце, наповнене всіма людськими чеснотами.

III. Підсумок уроку.

Рефлексія «Символ щастя».

Учні передають по колу зображення уявного пера синього птаха – птаха Щастя, висловлюючи своє враження від уроку:

«Я щасливий (щаслива), коли ...»

Беркут Віра Леонідівна,
учитель початкових класів
вищої кваліфікаційної категорії,
«учитель – методист»

Урок - Подяка

Тема. Вдячність серце прикрашає.

Мета: розширювати дітям поняття про те, що таке краса людської душі;
вчити дітей дякувати в різних життєвих ситуаціях, творити добро в повсякденному житті;
розвивати творчість, асоціацію, аналізувати і робити висновки для себе;
виховувати доброту, людяність, бажання бути добрим, чуйним, відповідальним.

Обладнання: комп'ютер, презентація, матеріали для групової роботи, оповідання В. Сухомлинського, мікрофон, паперові серця, збірка віршів.

Хід уроку

I. Організація класу.

1. Привітання. Емоційне налаштування на урок.

Встаньте, дітки, всі рівненько,
Посміхніться всі гарненько.
Посміхніться всі до мене,
Посміхніться і до себе.
Привітайтеся: «Добрий день!»
Гарно хай почнеться день!

2. Гра «Вдячне серце».

- Діти, заплющіть очі і згадайте тих, кому ви могли б подякувати сьогодні:
  - за затишну класну кімнату;

- за підручники і зошити;
- за смачні сніданки;
- за чисте вбрання на вас;
- за мирне небо над головою.

II. Основна частина уроку.

1. Вправа «Мікрофон».

- Як ви думаєте, за що люди говорять «спасибі»?
- Чи завжди ви дякуєте всім, хто зробив для вас щось хороше?
- А як краще дякувати словами чи справами?

2. Робота з текстом.

Слухання оповідання В. Сухомлинського «Навіщо кажуть "Спасибі"».

Дрімучим лісом йшло двоє подорожніх. Дідусь і хлопчик. Було жарко й хотілося пити. Нарешті вони прийшли до струмка. Тихо дзюрчала холодна вода. Мандрівники нахилилися, напилися. Дідусь сказав:

- Спасибі тобі, струмочку.

Хлопчик усміхнувся.

- Чого ти усміхнувся, хлопче? - запитав дідусь.
- Навіщо ви, дідусю, сказали струмкові "спасибі"? Він же не жива істота і не дізнається про вашу подяку, не почує ваших слів.
- Це так. Якби води напився вовк, він міг би і не дякувати. Ми ж не вовки, а люди. Розумієш, навіщо людина каже "Спасибі"? А знаєш, кого це слово вшановує, звеличує, підносить?

Хлопчик замислився. Він ще ніколи не думав над цією мудрою істиною. Тепер саме час був подумати: дорога через ліс ще довга.

3. Робота в групах.

Зараз кожна група отримає конверт із завданням. Відповіді підготуєте за технологією «Таксономія БЛУМА», а потім презентуєте свої роботи.

Таксономія БЛУМА

«Ромашка» питань

I група

Знання

- Що таке дрімучий ліс?
- Що ви знаєте про струмок, як водойму?
- Хто такі живі і неживі істоти?
- Головні герої оповідання.

II група

Розуміння

- Головні герої оповідання.
- Де знаходилися дідусь і хлопчик? Куди вони йшли?
- Яким вам здався дідусь, а яким хлопчик?
- Що сказав дідусь струмочку?
- Чи правильно зробив дідусь?

III група

Застосування

- Як можна використати це оповідання?
- Завдання для довідкового бюро: знайти в тлумачному словнику, що означає слово «мудрість».

IV група

Аналіз

- Навіщо людина каже «Спасибі»?
- Чи зрозумів хлопчик дідуся?
- Чи стане він таким мудрим, як його дідусь?
- Встановіть послідовність подій твору.

- Поділіть на частини текст.

V група

Синтез

- Яка головна думка твору?
- Дякувати, бути ввічливим – це добре, чи погано?
- Чи змінилося б щось у житті хлопчика, аби не трапилася така повчальна пригода?

VI група

Оцінювання

- Чиє життя заслуговує на повагу?
- Чи зустрічалися вам люди, які говорять за все «Спасибі» і навпаки»?
- Чи бажаєте ви, щоб на вашому життєвому шляху зустрічалися такі люди, як дідусь?
- Чим сподобалося вам оповідання?

4. Презентація робіт.

Дотримуючись правил роботи в групі, діти презентують свої роботи.

5. Рухавка «Хмаринка».

Хмаринка сонечко закрила (затулити обличчя руками)

Слізки срібні зронила.

Ми ті слізки пошукаємо (присідання)

У травичці позабираємо,

Пострибаєм, як зайчата (стрибки)

Потанцюємо ще трішки, (танцювальні рухи)

Щоб спочили ручки, ніжки.

Всі веселі? От чудово!

А тепер до праці знову.

6. Творча справа. Створення малюнка «Образ слова «Спасибі»

Уроки, яких чекають діти

Роздати аркуші з контурами веселки, краплинок дощу, сонечка, солодоців... Запропонувати розфарбувати той малюнок, який найбільше схожий на слово «Спасибі».

7. Творча гра «Мозаїка».

Завдання для груп. Із записаних на окремих папірцях слів скласти віршик «Спасибі» і виразно прочитати.

І група

Спасибі тобі, оксамитовий ранок	Це диво твоє, променистий світанок,
З любов'ю в руках пронесу.	За ніжну у травах росу.

ІІ група

Спасибі, джерельце за воду цілющу,	Наповнює світлом і зцілює душу
Вода, що дають небеса.	Прозору, як чиста сльоза.

ІІІ група

Спасибі за спів солов'ю. Я дякую лісу за тишу і спокій	Спа Спасибі, пташино за те, що літаєш,сиди і ночі, яка ніби фея
Все сповнює вражень нових.	Дерев загадкових, старих.

- Кому дякують у цьому вірші?
- А чи потрібно їм дякувати?

8. Поетична хвилинка.

МОВА

Сію дитині
В серденько ласку.
Сійся-родися
Ніжне «Будь ласка»,
Вдячне «Спасибі»,
«Вибач» тремтливе —
Слово у серці,
Як зернятко в ниві.
«Доброго ранку!»,
«Світлої днини»,—
Щедро даруй ти
Людам, дитино.
Мова барвиста,
Мова багата,
Рідна і тепла,
Як батьківська хата (В. Гринько).

- Які ще ввічливі слова прозвучали у цьому вірші?
- А де живуть слова подяки ?

9. Творча вправа «Лікуємо серце».

На дошці велике паперове СЕРЦЕ. Діти пишуть на стікерах одне слово, за що можна подякувати, і кожен прикріплює на макеті серця. Так учні заповнюють серце хорошими вчинками.

III. Підсумок уроку.

1. Заключне слово вчителя.

- Побажайте один одному міцного здоров'я, щастя, радості, миру, удачі.

Уроки, яких чекають діти

Людина повинна бути вдячна за все, що її оточує: за природу, за любов, за спілкування, за хліб, за батьків...

2. Інтерактивна вправа «Я дякую тобі...»

- Діти, коли будете йти додому зі школи чи відпочивати на природі, постарайтеся у думках подякувати всьому, що вас оточує, а потім поділитися своїми враженнями з товаришами.
- Кому і чому ви дякували?
  - Що відчували після подяки?
  - І скільки подяк ви отримали впродовж дня?

Діти стають у коло, повертаються один до одного і промовляють «Я дякую тобі за те, що ...»

Беркут Віра Леонідівна,
учитель початкових класів
вищої кваліфікаційної категорії,
«учитель – методист»

Урок - Відкриття

Тема. Подаруй життя краплинці.

Мета: учити робити для себе відкриття, бути корисним, не марнувати час;
розвивати вміння творити добро в повсякденному житті;
виховувати бажання бути добрим, чуйним, відповідальним.

Обладнання: комп'ютер, презентація, паперова краплинка, квітка, пелюстки,
кольорові олівці.

Хід уроку

I. Вступна частина.

1. Привітання.

Доброго ранку ! Доброго дня!
Доброго настрою кожного дня!
Нехай буде мир і злагода в нас!
Нехай завжди квіти не в'януть для вас!
Кожному дню – безхмарного неба!
Кожній дитині - веселощів треба!
Кожній оселі – щастя і хліба!
Нехай усміхаються всі люди щодня!
Доброго ранку! Доброго дня!

2. Вправа «Повна кишеня вітань».

Рукостискання дітей по колу

II. Основна частина уроку.

1. Читання притчі «Краплинка».

- Такого ж доброго, погожого дня, в одному з будинків нашого містечка трапилася ось яка пригода.

В одному іржавому крані жила Краплинка. Вона тихенько сховалася і безтурботно спала. Та одного разу якась незрозуміла сила штовхнула її. Краплинка зависла між краном і страшною чорною дірою. Важко було краплині триматися.

- Кап чи не кап?! – лячно подумала вона і замислилась над своїм життям.

- А я ж могла стати росинкою і зараз би сяяла, відбиваючи сонце, на якійсь чарівній квітці.

Могла б бути Бризкою водограю – зараз би летіла і цілувалася з повітрям.

- Господи! Якщо вже падати, то цілющим дощем на поле. Або ж хоч у калюжу, і там створити Бульбашку, нехай короткочасну, зате яку неповторну. А туди ні, не хочу! Допоможіть! – відчайдушно закричала Краплина.

2. Опрацювання притчі.

- Діти, допоможемо Краплинці?
- Що, на вашу думку, може статися далі?

Уроки, яких чекають діти

(впасти, зникнути, розчинитися в калюжі або трапитися чудо)

- У чому бачила Краплинка сенс життя?

(спокійно спати, ні про що не думати, байдужість, безтурботність)

- Що примусило Краплинку прокинутися?

(ремонт, машина, заміна крана, стукіт)

- Над чим краплина задумалась?

(витрачала час не на те, що треба)

- А в житті так буває з людьми?

(лихо, втрата, хвороби)

- Мені подобаються ваші думки, вислови, судження.

- Але ж я тримаю в руках життя Краплинки.

- Швидше, доки вона не впала, підставте свої долоньки, поки тепліє

життя, бо до життя треба ставитись бережно.

(діти передають краплину по руках)

3. Зона відкриттів і висновків.

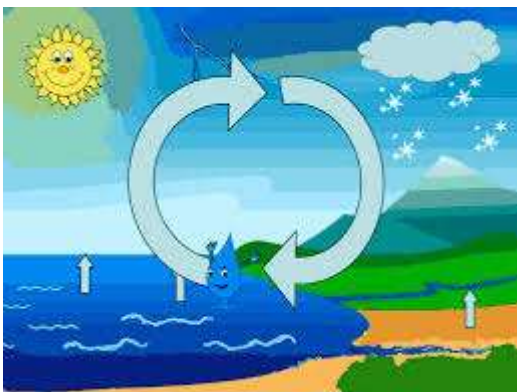
- Від тепла наших рук, що може трапитися з Краплинкою?

(Краплинка може випаруватися й піднятися в небо)

- Кого вона зустріне на своєму шляху?

(таких же краплинок-сестричок, як і вона)

- А коли їх стане багато, вони утворять велику хмару, яка не втримає

краплинок на собі, і вони впадуть рясним дощем на землю.

І наша Краплинка знову почне свою чудову подорож і вже не сидітиме у ржавому крані, марнуючи час, а принесе користь. Яку саме?

(полле квіточки, травичку, вмие личка діткам...)

- Яке ще середовище ми можемо запропонувати нашій мандрівниці?
-

(водойми, рослини)

- Водойми не зможемо зробити, а квіточку давайте спробуємо і посадимо туди Краплинку.

4. Творче завдання «Побажання».

У вас є квіткові пелюсточки. Напишіть побажання та настанови нашій Краплинці і прикріпіть до серединки квіточки. Так утвориться квіточка, у якій поживе Краплинка.

(Діти пишуть вислови, озвучують, разом кріпимо до серединки квіточки)

Побажання краплинці

- Не марнуй часу.
- Не байдикуй.
- Живи весело.
- Разом із своїми подружками поливай рослини влітку.

- До зустрічі під час літніх канікулах.

5. Робота в групах.

Завдання. Зобразити подорож Краплинки (кругообіг води).

III. Підсумок уроку.

1. Вправа «Мікрофон».

- Діти, ви зробили добру справу.
- Яку роботу виконує Доброта? *(створить чудеса)*
- Яке ми чудо створили? *(врятували Краплинку і довели, що ніколи не пізно почати робити добру й корисну справу. А для себе відкрили кругообіг води в природі)*

2. Гра-прощання «Побажання на майбутнє»

Уроки, яких чекають діти

Учні утворюють коло і по черзі передають одне одному приємні побажання на майбутнє.

Барометр настрою

На початку уроку	МОЇ ПОЧУТТЯ	Наприкінці уроку
	Піднесеність	
	Радість	
	Упевненість у собі	
	Спокій	
	Незадоволення	
	Задоволення	
	Легенький смуток	
	Умиротворення	
	Хвилювання	
	Сум	
	Розчарування	
	Гармонія	
	Єдність зі світом	
	Не визначився	
	Інше ( )	

Гонза Ніна Василівна,

учитель початкових класів

вищої кваліфікаційної категорії,

«старший учитель»

Урок Радості

Тема. Подарована радість.

Мета: ознайомити учнів із поняттям «радість»;

формувати вміння дарувати радість навколишньому світові;

розвивати вміння осмислювати духовні цінності;

виховувати культуру поведінки, справжню людську радість – творення добра для інших.

Обладнання: комп'ютер, презентація, матеріали для творчої роботи, оповідання В. Сухомлинського, картки для групової роботи, мікрофон.

Хід уроку

I. Організація класу.

1. Настрій на урок.

Давайте усмішки всім дарувати:

і друзям, сестричці, і мамі, і тату.

Хай радість злітає у небо, як птах,

і добрі слова в нас усіх на устах.

2. Релаксація.

- Я дарую вам усмішку, гарний настрій. Поділіться і ви усмішкою з сусідом по парті. *(діти обмінюються усмішками і компліментами)*

- Посміхніться! Життя прекрасне!

II. Основна частина уроку.

1. Повідомлення теми уроку.

2. Групова робота «Квітка дружби».

- Складіть квітку з чарівних пелюсток, на яких записані букви.

I група - РАДІСТЬ

II група – УСМІШКА

- Що таке, на вашу думку, радість?

«Вузлики напам'ять»

- Не скупися на добрі слова й усмішку.
- Й усміхнись у відповідь люди, добрі слова кожному любі.

3. Гра «Незакінчені речення»

- Для мене радість ...
- Для моєї мами радість ...
- Для вчительки радість...

4. Розповідь учителя з елементами бесіди

- Як з'явилося слово «радість»?

У давні часи люди називали Бога Сонця

іменем Ра. Від цього слова утворилися слова

РАДІСТЬ, РАДІТИ, РАДІСНИЙ. Сонце дарує радість промінцями. А чим ми можемо дарувати радість іншому? *(Добрий вчинок, слово, усмішка, річ...)*

- Де живе радість? *(У кожній людині)*
- Пригадайте, коли хтось вам подарував радість?
- Коли ви радієте? *(Коли похвалили. Коли гарна погода. Коли отримали подарунок. Успіхам іншої людини...)*
- Як змінює вас радість? *(Хочеться співати, бігати, літати...)*
- Радість можуть відчувати не тільки люди, а й тварини.

5. Хвилинка поезії

Послухайте вірш і поміркуйте: що таке радість?

Радість – це пісня, радість – це сонечко,

Радість – коли усміхається донечка.

Радість – із квітів килим строкатий,

Радість – це мамині руки і тата.

Радість – веселки шарфик барвистий,

Радість – із зірок сріблясте намисто.

Радість – дарунки, радість – це свято.

Радість – це сніг, перший. Ніжний, лапатий.

Радість – оцінка, радість – це друзі,

Радість – метелик в зеленому лузі.

Радість – робота, радість – це успіх,

А після всього – втомлений усміх.

Радість – це усмішка й тепле слово,

Що з твоїх уст злетіти готове.

Радість – добро, без якого на світі

Не можуть жити й дорослі, і діти.

Найголовніше для вас, любі діти, -

Бачити радість навкруг і радіти,

Вміти її по краплинах збирати

І одне одному їх дарувати (Т.Цидзіна).

- Як ви вважаєте, чи має радість запах? Смак?
- Якого кольору ваша радість?
- Чи можна радість взяти до рук? Приголубити?

6. Творча робота «Моя радість».

Спробуємо зобразити свою радість на папері. Діти об'єднуються в групи, щоб зробити колективний малюнок. Далі відбувається виставка- презентація робіт.

7. Рухавка.

Встало вранці ясне сонце,
Зазирнуло у віконце.
Ми до нього потяглися,
За промінчики взялися.
Нумо дружно присідати,
Сонечко розвеселяти.
Встали, сіли! Встали, сіли!
Бачте, як розвеселили?!
Стало сонце танцювати,
Нас до кола припрошати.
Нумо разом! Нумо всі!
Потанцюймо по росі.

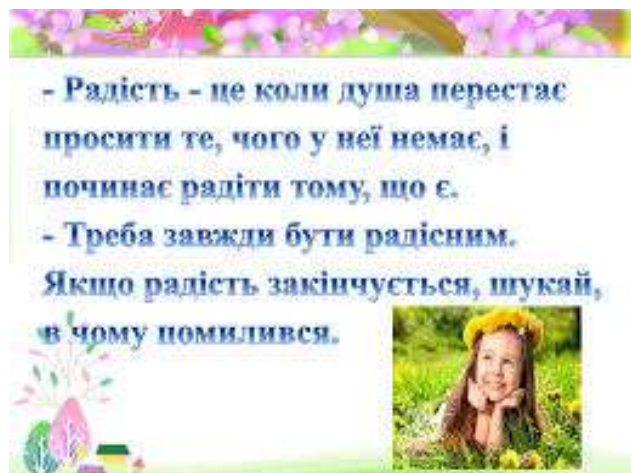
8. Інтерактивна вправа «Подаруй посмішку».

- Зараз ми спробуємо подарувати один одному сонячну усмішку, яка йде від душі. *(Діти беруться за руки, і вчителька усміхається сусідові справа, той передає усмішку теж сусідові праворуч, усмішка «побігла» по колу і знову повернулася вчительці)*

- Чи стало нам радісніше на душі від цієї посмішки?

9. Обговорення життєвих ситуацій.

- Які ваші вчинки можуть принести людям радість?

(розповіді дітей)

- Розкажіть випадки, коли в класі хтось думав про інших?
- Хто при цьому отримав радість?
- Радість стає вдвічі більшою, якщо ти поділився нею з кимось, зробив щось приємне іншому.
- Сьогодні ми спробуємо принести радість нашій однокласниці, яка зараз хворіє.
- Як це можна зробити? *(Сходити провідати, зробити щось своїми руками і подарувати)*

10. Творча майстерня. Робота в групах.

I група – «Майстри» *(виготовляють вироби з паперу)*

II група – «Художники» *(малюють усе, що, на їхню думку, принесе радість)*

11. Фізкультхвилинка «Танець радості».

Учні стають у коло. Потім усі скачуть, як радісні горобчики, стрибають, як веселі діти на лужку, підставляють боки сонечку, мов радісні кошенята.

12. Читання та обговорення оповідання В. Сухомлинського «Наш тато одужав».

- Радість – це не тільки здатність допомагати, а й співчувати. Радість – це здатність радіти чужим успіхам, сприймати чужу радість, як свою.
- Пригадайте, що ви відчували, коли хворіли?
- А коли були хворими ваші рідні?
- Що приємніше, хворіти чи одужувати?

Наш тато одужав

У синьоокої Катрусі сьогодні велика радість. Більше року хворів її тато. У лікарні лежав, три операції переніс. Мама і Катруся все горювали. Не раз, бувало, Катруся вночі прокинеться й чує: мама тихо плаче. А сьогодні татко вже на роботі. Здоровий і бадьорий. Радісно сяють Катрусині очі. Як прийшла вона до школи, поділилася радістю:

Уроки, яких чекають діти

- Наш тато одужав.

Петько і Грицько подивились на Катруся, знизали плечима й, нічого не сказавши, побігли ганяти в м'яч. Катруся підійшла до дівчаток.

- Наш тато одужав, - сказала вона й засяяла на radoшax.

Одна із них, Ніна здивовано спитала:

- Ну то й що?

Катруся відчула, як до горла підкотилася грудка і їй стало важко дихати. Вона відійшла до самотньої тополі на краю шкільного подвір'я і заплакала.

- Чого ти, Катруся, плачеш? – почула вона тихий, ласкавий голос. Підводить голову, Костик, мовчазний хлопчик, що сидить за останньою партою.

- Наш тато одужав, - каже, схлипуючи Катруся.

- Ой, як здорово! – зрадів Костик. – Біля нашого дому в бору зацвіли проліски. Зайдемо після уроків до нас, нарвемо і понесемо вашому татові.

Якби хто знав, як було радісно на душі у Катрусі.

Поміркуйте над прочитаним:

☺ Чому ж так радісно було на душі в Катрусі?

☺ Якими ви уявили однокласників Катрусі?

☺ Знайдіть, будь ласка, речення, які передають байдужість, хвилювання, радість?

☺ Давайте спробуємо пофантазувати і придумати продовження цього оповідання

Отже, учіться сприймати радість іншого, як свою, і ви будете щасливі.

13. Виконання пісні «Усмішка».

Від усмішки хмарний день ясніш,

Від усмішки засія веселка в небі...

Поділись усмішкою щедріш –

І вона не раз повернеться до тебе.

І тоді хмарки склика
В танець музика дзвінка
І на скрипці грає коник найніжніше...
Із блакитного струмка
Починається ріка,
Ну а дружба – починається з

усмішки.

- Яке слово вживається в пісні найчастіше?
- Задумайтесь, як часто ви усміхаєтесь?
- Що найчастіше викликає у вас посмішку?

14. Гра «Я усміхаюся».

- Що робить людина, коли в неї гарний настрій?

- Покажіть, який у вас зараз настрій.
- А як можна показати свій настрій?
- Усміхніться: як кіт на сонечко;
як ви усміхаєтесь своїй мамі;
як клоун у цирку;
як пес господарю.

- У вас були гарні усмішки. Сміх розсипався по класу, а я ловила його.
Ось що в мене вийшло. (Плакат із різнокольоровими плямами)

15. Заключне слово вчителя.

Я вірю, що запалений вогник доброти поселиться у ваших серцях і з кожною корисною справою він буде розгорятися і перетвориться у факел радості, яким ви зможете запалити інші серця для добрих справ.

А ми сьогодні, поєднавши руки,
Запалюємо свічку доброти,
Її вогонь освітлює стежину

Й допомагає впевнено іти.

Любіть життя, несіть в долонях світло,

І відкривайте душі для добра,

І буде янгол щиро Ваш радіти.

І доторкнеться вашого плеча.

III. Підсумок уроку.

Рефлексія

- Сьогодні на уроці я зрозумів...
- Тепер я знаю, що ...
- Я радію, якщо...
- Ми радіємо, якщо...

Я бажаю вам яскравого сонячного настрою на весь день, даруйте його тим, хто поруч.

Гонза Ніна Василівна,

учитель початкових класів
вищої кваліфікаційної категорії,
«старший учитель»

Урок Щастя

Тема. Щастя – що сонечко: усміхнеться і заховається.

Мета: розкрити поняття «щастя»;

дослідити шлях до нього;

розвивати позитивні почуття: любов до ближнього, батьків,

прагнення відчувати себе щасливим.

Обладнання: комп'ютер, презентація, оповідання В. Сухомлинського, картки для групової роботи, кросворд, запис пісні у виконанні Іво Бобула «Все золото світу».

Хід уроку

I. Організаційна частина.

1. Позитивний настрій.

- Що для життя потрібно?
- Сонце (*хором, руки вгору*)
- Що для дружби потрібно?
- Серце (*Праву руку на серце*)
- Що для серця треба?
- Щастя (*Малюють серце в повітрі*)
- Що для щастя треба?
- Мир (*Руки в сторони*)

2. Гра «Усмішка по колу».

Діти утворюють велике коло, учитель пропонує передати посмішку, дивлячись одне одному у вічі.

II. Основна частина уроку.

---

1. Повідомлення теми. Кросворд.

- Сьогодні ми вирушаємо в цікаву подорож до країни, назву якої ви дізнаєтесь, розгадавши кросворд.

		К	У	Щ	
	М	А	М	А	
Б	А	Б	У	С	Я
	Т	О	Р	Т	
	С	І	М'	Я	

1. Не дерево і не трава.
2. Найдорожча у світі людина.
3. Мамина мама.
4. Велике тістечко, яке пече мама до дня народження.
5. Тато, мама, я – дружна ...

По дорозі до країни Щастя ми зробимо кілька зупинок.

2. Зупинка перша «Пісенна».

Слухання запису пісні у виконанні Іво Бобула «Все золото світу».

Вправа «Незакінчене речення».

- У пісні дівчинка поцілувала старого, щоб зробити його... (*щасливим*)
- Жебрак купив дівчинці на всі свої гроші квіти, щоб зробити її ... (*щасливою*)
- Що ж таке щастя? Для чого воно? Як стати щасливим?

3. Зупинка «Поетична»

Щастя – це вічна дорога земна,

Щастя – це літо, зима і весна,
Щастя – це сонце, злива і сніг,
Щастя – це пісню ділити на всіх,
Щастя – це віра в добро і любов,
Щастя- це музика вільних дібров,
Щастя – це друзі і рідний твій дім.
Щастя – це світ, подарований всім.

4. Зупинка «Щаслива».

Слухання та обговорення оповідання В.Сухомлинського «Яке щастя?»

- Як ви гадаєте, про що буде йти мова в оповіданні?

Яке щастя?

Мама запитала мене:

- Яке щастя?

Я сказала:

- Щастя, це коли ніхто з дітей не плаче.

А ще тоді щастя, коли маленьких співочих пташок ніхто в клітку не саджає. Бо в клітці не може бути щастя.

І щоб мама ніколи не плакала й не журилася, то щастя. Бо коли мама журиться, то й мене сльози на очах.

- Як би ви доповнили слова дівчинки, відповіддю на питання, що таке щастя?

- Чи вважаєте ви себе щасливими людьми?

- Кожна людина мріє про щастя. Різні люди розуміють його по-своєму.

Для одних – це почесні, хвала,
А для інших - щастя у багатстві,
Бідність для таких людей – біда.

Хворим щастя бачиться в здоров'ї.
Кожен, хто згубив його, жалкує.
Мати за одужанням дитини
Власного життя не пошкодує.
В'язень мріє про жадану волю.
Одинокого гнітить біль самоти.
Важко, мабуть, на усій планеті
Повністю щасливого знайти.
Під загальний заголовок «щастя»
Безліч можна віднести речей.
І, можливо, стільки його видів,
Скільки на Землі живе людей.

- Мрія про щастя вічна. Щастя – це джерело тепла і радості. Ніжні, добрі слова можуть творити дива. Тоді піднімається настрій, тоді людина щаслива.

5. Зупинка «Милосердя». Читання та обговорення притчі «Лиш одне».

- Чого вам зараз найбільше хочеться? (*назвіть будь-що, але лиш одне*)

Лиш одне

Був вечір напередодні Різдва. На вулиці біля стіни стояла старенька зігнута бабуся. Вона безсило похитувалася, і здавалося, що ось-ось упаде. Йшов сніг, було холодно. Очі старенької з молитвою зверталися до перехожих, долоні були протягнуті вперед, а губи тихо шепотіли:

- Лиш одне... Більш не треба... Будьте добрі... Лиш одне...

Надія її танула, як сніжинки на долонях. Раптом перед нею зупинився молодий чоловік і, поспішаючи, протягнув монету.

- Ні-ні... Мені грошей не потрібно..., - прошепотіла бабуся.

- А що ж вам потрібно, бабусю? – запитав молодий чоловік.

- Не знайдеться у вас для мене одне, лиш одне добре слово?

- Добре слово?! – здивувався молодий чоловік. І в пам'яті враз з'явився образ улюбленої бабусі, котра в дитинстві читала йому казки, молитви, а

потім тихо пішла з життя. Він довго сумував по ній. «Чи не моя бабуся повернулася?» - подумав молодий чоловік. Він узяв її худенькі замерзлі долоні у свої, кілька хвилин тримав, зігріваючи їх. Потім ніжно поцілував бабусині руки і промовив:

- Бабусю моя, я тебе люблю...

Обличчя старенької засяяло від щастя.

- Спасибі, синку, цього мені надовго вистачить... - прошепотіла бабуся і пішла геть.

☺ Чому притча має таку назву?

☺ Від яких слів обличчя бабусі засяяло щастям?

☺ Як часто ви говорите ці слова своїм бабусям?

☺ Спробуйте подумки передати своїм бабусям, дідусям добрі слова. Подякувати їм за любов і турботу. І повірте, вони будуть щасливі.

6. Зупинка «Щасливі слова».

Попрацюймо в групах. Спробуйте зібрати з букв «незвичайні слова», слова, які роблять людей щасливими. Обговоріть у групах, як саме це слово зробить когось щасливим?

(ЗДОРОВ'Я, МИР, ЛЮБОВ, ДРУЗІ, СІМ'Я, МРІЇ)

- Отже, коли людина почувається щасливою?

7. Фізкультхвилинка (під пісню «Щастя вам і добра»).

8. Зупинка «Щасливе Щастя».

Народна мудрість говорить, що людина – коваль свого щастя. Тільки людина сама вирішує, як житиме.

Яке це щастя в білім світі жити,

І усміхатися, співати і любити!

Стрічати ранки, з усіма дружити...

Яке це щастя – на Землі цій жити!

Щасливий той, хто лічить зорі в небі. Щасливий тому, що має свою зорю, яка світить йому все життя.

Про щастя складені вірші, прислів'я, казки. Послухайте уважно казку «Щастя», щоб дати відповідь на запитання, чому Щастя було щасливе?

Щастя

Пишно вбралось однієї неділі Щастя, бо вирішило відвідати Людей. Постукало в перші ворота.

- Хто там? – запитав перший господар.
- Щастя, - відповіло Щастя.
- Чудово! Йди-но сюди, я тебе з'їм.

З'їв чоловік Щастя і був щасливий. Постукало Щастя у другі ворота.

- Хто там? – запитав другий господар.
- Щастя, - відповіло Щастя.
- Чудово! Йди-но сюди, я тебе вип'ю!

Випив чоловік Щастя і був щасливий. Постукало Щастя в треті ворота.

- Хто там? – запитав третій господар.
- Щастя, - відповіло Щастя.
- Чудово! Йди-но сюди, я посаджу тебе в клітку.

Посадив чоловік Щастя в клітку і був щасливий. Постукало щастя у четверті ворота.

- Хто там? – запитав четвертий господар.
- Щастя, - відповіло Щастя.
- Чудово! Йди-но сюди, я тебе подарую.

І подарував чоловік Щастя своєму приятелю і був щасливий...І Щастя було щасливе.

☺ Яким ви уявляли щастя на початку казки?

☺ А яким укінці?

☺ Якби до вас завітало щастя, що б ви йому сказали?

9. Робота в групах. Вправа «Взаємні запитання».

Попрацюймо в парах. Один із вас Щастя, а інший дитина. Складіть діалог.

☺ Коли ж людина стає щасливою?

9. Зупинка «Казкова».

Змінити кінцівку казки «Колобок» так, щоб був щасливий кінець.

10. Зупинка «Творча».

У кожного на парті є круг. Намалюйте очі, ніс, рот так, щоб відобразити щасливу людину.

Життя неповторне, тому необхідно цінувати кожен день, кожна мить, спілкуючися з людьми, які бажають бути щасливими і бажають щастя іншим.

III. Підсумок уроку.

1. Хвилинка релаксації.

А зараз заплющіть очі і згадайте все хороше, що було на уроці. Згадайте всі добрі справи, про які говорилося, помістіть цю доброту у своє серце і живіть щасливо. Але не забувайте, що ключ до щастя – уміти радіти тому, що маєш.

2. Рефлексія

- Сьогодні я зрозумів, що...
- Я відчув, що...
- Я придбав...
- Мене здивувало...
- Урок мені дав для життя...

Сірош Надія Василівна,
учитель початкових класів
вищої кваліфікаційної категорії,
«старший учитель»

Урок Чемності

Тема. Школа чемності.

Мета: з'ясувати сутність понять *чемний, ввічливий, уважний, байдужий, грубий, чемний, нечемний;*
ознайомитись з правилами етичної поведінки серед оточуючих;
вчити оцінювати вчинки людей.

Обладнання: моральні задачі; ігри; правила; оповідання В. Сухомлинського, картки для групової роботи, тлумачні словники, мікрофон.

Хід уроку

I. Організація класу.

1. Настрій на урок.

- Доброго ранку, ліси і поля!
  - Доброго ранку, плането Земля!
- Щастя й здоров'я усім навкруги!
Чемними будьмо: я і ти!

2. Вправа «Клубочок».

Передаючи клубочок із рук у руки, діти промовляють слова-вітання.

II. Основна частина уроку

1. Повідомлення теми і мети уроку

— Кожен день ми зустрічаємо приємними словами. Їх говоримо вдома рідним, їх повторюємо у школі вчителів. Вони допомагають нам налаштуватися на роботу, продовжити розмову. Ці слова часто підіймають настрій, особливо, коли супроводжуються усмішкою. Тож давайте згадаємо ці слова (*Доброго ранку, добридень...*)

Дякую, що подарували мені їх знову. А як називають дітей, що постійно вживають слова ввічливості? (*увічливими, чемними...*)

- Що ж означає слово «*чемність*»?

2. Робота із тлумачним словником

- Правильність ваших відповідей перевірте за тлумачним словником.

3. Читання та обговорення вірша Г. Малик «Королівство Ану».

- Як ви думаєте, про що йтиме мова в цьому вірші?

Ось так починається казка:

Було королівство Будьласка.

Сусіда-король з королівства Ану́

Почав з ним таємну, підступну війну.

На вулицях міста-столиці

З'явилися насуплені лица.

Один у крамниці сказав продавцю:

— Ану, дайте швидше машинку оцю!

За серце схопився і зблід продавець...

Ледь-ледь не настав продавцеві кінець!

В трамваї хтось гаркнув бабусі на вухо:

— Ану, відступися убік, розвалюхо!

Не встигла убік відступити небога —

Забрала стареньку «швидка допомога».

Буфетнику Прóшу в дитячій кафе

Хтось замість подяки та вигукнув:

— Пфе!

Буфетник облишив буфет і торти —

Його до сьогодні не можуть знайти!

А далі, як мовиться в казці,

Забіли триво́гу *1 будьласці.

Вони невідомих осіб
Ловили шістнадцять діб!
А потім не місяць, не два
Учили казати слова:
«пробачте»,
«спасибі»,
«будь ласка»...
На цьому й скінчилася б казка,
Та вчора я стріла особу одну.
Вона продавцеві сказала:
— Ану...
Одразу мені пригадалася казка
Про два королівства: Ану і Будьласка.
Подумала я:
А можливо, цей раз
Війною пішло королівство на нас?!

- Кого ж можна назвати чемним, увічливим?

- Які були королівства?
- Хто почав таємну війну?
- Як вони поводитися в магазині, буфеті?
- Що зробили місцеві жителі?
- Пригадайте, які твори читали про ввічливість, чемність. («Чарівне слово» В. Осеевої.)
- Чому хлопчиків всі відмовляли на його прохання?
- Хто допоміг йому стати ввічливим?
- Коли потрібно вживати «чарівне слово»?
- Які ще ввічливі слова ви знаєте? (Відповіді учнів.)

4. Проблемні ситуації. Практична робота.

а) Діти, я розповім вам про один випадок, що стався з Вітею і його сестричкою Олею, а ви подумайте, як можна оцінити поведінку хлопчика.

Прийшовши зі школи, Вітя сів читати книжку. До нього підійшла сестричка Оля:

— Вітю, дістань, будь ласка, з етажерки мою книжку.

— Не заважай! — крикнув на неї Вітя. — Хіба ти не бачиш, що мені ніколи?

— Пробач, Вітю, я більше не буду заважати,— сказала Оля й пішла до другої кімнати, до своїх іграшок...

☺ Як поведився Вітя? Що він повинен був зробити? (Міркування учнів.)

б) Послухайте наступну історію, як Галя ставилась до своєї матері.

Сьогодні мама затрималася на роботі. Вона зайшла до кімнати й помітила чорні сліди від ніг, що вели у світлицю. Прийшовши туди, побачила свою доньку Галю, яка сиділа в батьковому кріслі й читала книжку. Біля крісла стояли її брудні туфлі, а на столі лежали книжки, хліб, печиво.

— Галю, чому ти ввійшла в кімнату з брудними ногами? Чому не прибрала зі столу? — запитала мама.

— Мені ніколи. Не чіпай мене. Я читаю цікаву книжку.

Уроки, яких чекають діти

— Галю, прибери тут, а я піду приготую чаю.

— А що ти завтра робитимеш? Завтра ж вихідний...

☺ Як можна оцінити поведінку Галі? Що треба було зробити Галі?

☺ Як би ви вчинили в даних ситуаціях?

5. Робота в парах «Чемними будьмо я і ти!»

- Зверніться один до одного з будь-яким проханням, використовуючи слова ввічливості.

6. Моральні задачі.

1. Вчителька дає завдання Дмитру:

— Сходи, будь ласка, Дмитрику, до сусіднього класу і принеси шматочок крейди. Покажи, як це треба зробити.

2. Вам потрібно звернутися негайно до вчительки, а вона в цей час розмовляє з мамою Сергійка. Що треба зробити?

3. Альоша зустрівся у дверях із Настею. Що він має зробити?

7. Фізкультхвилинка «Будь уважним».

Виконувати тільки тоді, коли вчитель каже «будь ласка».

- Руки вгору, будь ласка.
- Руки вниз, будь ласка.
- Присядьте.
- Поверніться вправо, будь ласка.
- Поверніться назад.
- Поверніться вліво, будь ласка, і т. д.

8. Робота в групах «Увічливі слова».

- 1 група - підкресліть слова вітання;
- 2 група – слова прощання;
- 3 група – вибачення;
- 4 група – звертання;
- 5 група – слова прохання.

Дякую, спасибі, будь ласка, доброго ранку, на добраніч, привіт, ласкаво прошу, прошу вибачення, будьте ласкаві, перепрошую, даруйте, добрий день, до побачення, добрий вечір, добродію, юначе, пані, пане, щасливої дороги.

9. Гра «Ми — чемні діти».

Учитель розповідає, а діти хором вставляють увічливі слова.

— Мама послала Дашу до сусідки за книжкою. Даша подзвонила у двері і сказала: «...*(Добрий день)*». Сусідка саме відпочивала, дівчинці стало незручно і вона мовила: «...*(Пробачте, будь ласка)*».

Сусідка дала дівчинці книжку. Маринка сказала: «... *(Дякую, до побачення)*» — і пішла додому.

10. Робота в групах. Читання та обговорення оповідань Василя Сухомлинського

-- Зараз ви виберете малюнок, який вам найбільше подобається (сонечко, квіточка, метелик). За малюнками ви об'єднаєтеся в групи, кожна з яких отримає своє завдання.

І група - «Скажи людині «Доброго дня!»»

Лісовою стежкою йдуть батько і маленький син. Тиша. Сонце світить. Стукає дятел. Дзюрчить струмочок в лісовій глушині. раптом син побачив: назустріч їм іде бабуся з паличкою.

— Тату, куди йде бабуся? — запитав син.

— Побачити, зустріти чи провести, — відповів батько.

— Коли зустрінемося з нею, ми скажемо їй «добридень», — сказав батько.

— Навіщо їй казати це слово? — здивувався син. — Ми зовсім не знайомі.

— А ось зустрінемося, привітаємося, тоді побачиш, для чого.

Ось і бабуся.

Що могло бути далі?

Уроки, яких чекають діти

— Доброго дня, вам, бабусю!— сказав син.

— Доброго дня,— сказав тато.

— Доброго вам здоров'я,— сказала бабуся й усміхнулася. І син із здивуванням побачив: усе кругом змінилось. Сонце засвітило яскравіше. По верхів'ях дерев побіг легенький вітерець, листочки заграли, затремтіли. У кущах заспівали пташки — до цього їх не було чути. На душі у хлопчика стало радісно.

— Чому це так? — запитав син.

— Тому що ми привіталися з людиною, і вона стала щаслива.

☺ Де був батько з сином ?

☺ Хто йшов назустріч ?

☺ Що запропонував тато ?

☺ Що відповіла бабуся ?

☺ Як довкола все змінилося ? Чому ?

II група - казка Г. Малик «Чому Равлик ховається»

☺ Як ви думаєте: чому?

Якось до Равлика завітала Не-Дуже-Чемна-Жаба.

— Запроси мене до своєї хатки, — сказала вона Равликові.

— Але ж ти в ній не помістишся, — відповів Равлик.

— Я ж прийшла до тебе в гості! — обурилася Жаба.

— У гості... — розгублено мовив Равлик.

— Отож ти мусиш мене запросити! — закричала Не-Дуже-Чемна-Жаба.

Ніяково стало Равликові. Справді, якось негарно виходить. Прийшли до тебе в гості, а

ти не можеш запросити до хатки.

Виліз Равлик зі своєї мушлі й каже:

— Заходь, будь ласка!

Почала Жаба лізти.

Що могло бути далі?

І вона лізла, лізла і пхалася до маленької мушлі, аж доки та не тріснула й не розпалася на дві половинки.

І залишився бідний Равлик без домівки. Він збудував собі нову хатку. Але відтоді, як тільки хтось торкнеться його, Равлик одразу ж ховається. Він думає, що це знову до нього в гості прийшла Не-Дуже-Чемна-Жаба.

☺ Хто завітав до Равлика?

☺ Що вона хотіла?

☺ Як поводитися Жаба? А Равлик?

☺ Що можна сказати про поведінку головних героїв?

☺ То чому Равлик ховається, якщо до нього хтось доторкнеться?

11. Гра «Розсипанка».

Зі слів, що розсипалися, складіть прислів'я: діла,ходять, Добрі, як, тихо,у дзвони, дзвонять, злі, а (*Добрі діла тихо ходять,а злі дзвонять, як у дзвони*).

III. Підсумок уроку.

1. Гра «Мікрофон».

- Назвіть слова ввічливості, чемності, які ви запам'ятали.

- Якою повинна бути чемна людина?

- Чи вважаєте ви себе чемною дитиною? Доведіть на прикладах.

2.Заключне слово вчителя.

А тепер давайте відкриємо віконниці

Уроки, яких чекають діти

нашої дошки і прочитаємо моральні правила, яких необхідно дотримуватися.:

- Будь завжди ввічливим, чуйним і уважним.
- Зустрінеш знайомих — привітайся.
- Допустив помилку, проявив грубість — проси пробачення.
- Завжди допомагай літнім людям, товаришам, молодшим.
- У громадських місцях не штовхайся, поступайся місцем інвалідам, літнім людям, жінкам з дітьми.
- Ніколи не перебивай співрозмовника, навіть якщо не згодний, вислухай його до кінця і тільки тоді висловлюй свою думку.
- Дружи із «ввічливими» словами.

Сірош Надія Василівна,

учитель початкових класів
вищої кваліфікаційної категорії,
«старший учитель»

Урок Доброти

Тема.Добрі діла потрібні людині, як хліб і вода

Мета: учити учнів проявляти доброту, співчуття, турботу про інших;

формувати етичні норми поведінки в суспільстві і спілкування одне з одним;

розвивати почуття відповідальності за свої вчинки; виховувати віру в силу добра.

Обладнання: збірки художніх творів В.Сухомлинського, висловлювання про добро визначних людей, «Чарівна квітка доброти», картки, кольоровий папір, клей, ножиці.

Хід уроку

I. Організаційна частина

1. Налаштування на урок

Усім друзям посміхнись

І три рази повернись.

В коло дружби ми стаємо,

Друзям серце віддаємо.

2. Слово вчителя

- Як учням, так і вчителям, на уроках буває цікаво, нудно, весело, деякі уроки повні дивних відкриттів, переконливих доведень, роздумів, практичних дій, прогнозів.

II. Основна частина уроку

1. Оголошення теми

Сьогодні я хочу з вами провести урок Доброти. Уявила я його як Чарівну квітку. У неї добрі очі, лагідна посмішка, серце, наповнене добром і

Не забувай, що ти - людина

Людина починається з добра,
Із ласки і великої любові,
Із батьківської хати і двора,
З поваги, що звучить у кожному слові

Уроки, яких чекають діти

любов'ю. Разом із Чарівною квіткою ми будемо вчитися відчувати доброту. «Лише серце добро бачить. Найголовнішого не побачиш очима», - говорив мудрий письменник А. Екзюпері.

- А що, на вашу думку, означає слово «доброта»? Із чим у вас асоціюється це слово? Що ви уявляєте, згадуєте, коли ви чуєте це слово?

Бачите, як ви по-різному собі це уявляєте. А щоб краще розібратися, що ж таке справжня доброта, ми вирушимо у незвичайну мандрівку до країни Доброти.

Девізом нашого уроку будуть такі слова:

- Хай сьогодні в кожне серце наш урок додасть тепла,
Хай прийде до нас натхнення, в очах засяє доброта.

2. Робота над прислів'ями

Із давніх-давен люди прагнули робити добрі вчинки і ненавиділи зло. І це вони відбили у прислів'ях, які передаються з покоління у покоління. Отже, почнемо наш урок із мандрівки до Землі прислів'їв:

- Добре слово потрібне людині, як хліб і вода.
- Лагідне слово і залізні двері відчиняє.
- Тепле слово і в мороз зігріє.
- Лиш до доброї криниці йдуть люди пити водиці.
- Хто людей питає, той і розум має.

- Одне приємне слово, наче сад цвіте.
- Перший крок до доброти – це добре слово.

3. Робота в групах. Читання та обговорення творів В. Сухомлинського

- Зараз кожен із вас вибере пелюстку такого кольору, який йому найбільше подобається. За кольором пелюсток ви об'єднаєтеся в 3 групи, і кожна група отримає своє завдання.

I група - «Красиві слова і красиве діло»

Серед поля стоїть маленька хатина. Її побудували, щоб у негоду люди могли сховатися й пересидіти в теплі. Одного разу серед літнього дня захмарило й пішов дощ. А в лісі в цей час було троє хлопців. Вони сховалися в хатинці й дивилися, як з неба ллє, мов із відра. Коли це бачать: до хатини біжить ще один хлопчик. Незнайомий. Мабуть, з іншого села. Одяг на ньому мокрий, як хлющ. Він тремтів од холоду.....

- *Як ви думаєте, що могло бути далі?*

- *Що ви б зробили для хлопчика?*

І ось перший із тих хлопців, які сиділи в сухому одязі, сказав:

- Як же ти змок на дощі! Мені шкода тебе...

Другий теж промовив красиві й жалісливі слова:

- Як страшно опинитися в зливусеред поля! Я співчуваю тобі...

- *Як ви гадаєте, що зробив третій хлопчик?*

А третій не сказав ні слова. Він мовчки зняв із себе сорочку й дав її змоклому хлопчикові. Той скинув мокру й одягнув суху. Гарні не красиві слова. Гарні — красиві діла.

- Де стояла маленька хатинка?

- Для чого її збудували?

- Коли відбувалася описана подія?

- Як вчинили хлопчики?

- Хто з них, на вашу думку, вчинив правильно? Чому?

II група - казка О. Лопатіної «Добра собака».

Великий триповерховий будинок усі мешканці вулиці прагнули обходити десятою дорогою. Причиною цього була пухнаста коллі, яка жила у квартирі на третьому поверсі.

– Гав-гав, як укушу! Р-р-р! Йдіть собі геть! – гавкала вона на кожного перехожого з ранку до вечора.

– Яка зла собака! – обурювалися всі.

Навіть на своїх сусідів на поверсі коллі завжди гарчала, коли вони проходили мимо її дверей.

– Противна коллі, – називали її сусіди та намагалися уникати зустрічей із нею на поверсі.

Невдовзі мешканці з квартири напроти виїхали, а замість них поселилася нова ро-дина. Тато, мама та маленька дівчинка.

– Ррр-ри, загр-р-ризу, – загарчала коллі, коли вперше побачила дівчинку на сходах.

– Справжня коллі, яка пухнаста! Доброго дня, як вас звати? Чому ви так гарчите? – весело прощебетала дівчинка.

Уперше у житті коллі збентежилася та вже не так грубо прогарчала:

– Звати мене Лайда, я всіх змусила поважати мене завдяки грізному характеру.

– Ні, Лайдо, ти помиляєшся, всі поважають собак коллі за те, що вони найдобріші у світі собаки та завжди готові прийти на допомогу, – заперечила Тетянка. – Мені мама про це книжку читала.

Відтоді Лайда і Тетянка подружилися. Дівчинка часто хворіла та залишалася вдома одна, а господарка Лайди з ранку до вечора була на роботі. Коли всі йшли з дому, Тетянка сідала перед дверима Лайди на стілець та читала собаці книжку про відважну коллі на ім'я Лессі, яка одного разу врятувала дитину, що тонула. Усі мешканці дивувалися.

– Що трапилося з коллі, чому вона не гарчить на перехожих з ранку до вечора, як раніше?

Тепер, коли коллі виводили на прогулянку, вона намагалася прогарчати всім сусідам «Доброго ранку» або «Доброго вечора». Однак мешканці будинку за старою звичкою сахалися від неї та не віталися у відповідь. Лайда засмучувалася, однак Тетянка її заспокоювала:

– Вони не знають, яка ти добра та відважна собака, тому побоюються.

Якось хазяйка коллі застудилася і дозволила Тетянці самій вивести Лайду на прогулянку.

Дівчинка сяяла від щастя, коли вела Лайду на повідку, а коллі привітно махала хвостом.

На розі вулиці був невеличкий парк зі ставком посередині. Туди й попрямували Лайда з Тетянкою.

Раптом почувся страшний крик:

– Рятуйте, мій хлопчик тоне! Він хотів піймати рибку й звалився у ставок, а я не вмію плавати! – кричала злякана жінка, стоячи у воді та намагаючись дотягтися до дитини.

Не встигла дівчинка нічого сказати собаці, як Лайда вирвалася у неї з рук і чимдуж помчала до ставка.

– Жах! – закричала жінка ще голосніше, побачивши коллі. – Ця зла собака зараз загризе нас!

Лайда, не звертаючи уваги на крики матері, стрибнула у ставок і за хвилику випірнула, тримаючи малюка за курточку зубами. Вона вибралася на берег, поклала дитину перед матір'ю та ретельно обтрусилася водою. Жінка спустилася на коліна, міцно пригорнула до себе сина, а лайду поцілувала прямо у мокру морду.

– Дякую тобі, відважна собако, – сказала вона.

Уроки, яких чекають діти

– Я ж казала, що Лайда – найсміливіша та найрозумніша коллі, – гордовито сказала Тетянка. Відтоді всі мешканці вулиці називали коллі на ім'я та завжди з повагою кивали головою, зустрівши її.

- Чому на початку розповіді Лайда злилася на людей?
- Чим Тетянка відрізнялася від інших сусідів?
- Якби у вас була собака, як би ви її виховували?
- Чи поважають вас близькі люди? Якими мають бути діти, щоб дорослі їх поважали?
- Чи потрібно вміти поважати себе?

4. Робота в парах. «Добра людина. Яка вона?»

- Серед поданих слів оберіть ті, які вказують на хороші якості людини, і підкресліть їх.

Весела, щаслива, усміхнена, акуратна, доброзичлива, груба, уважна, ласкава, жадібна, охайна, часто свариться, уміє прощати образи, товариська, допомагає в біді, ввічлива, скромна.

5. Вправа «Розсипанки»

Складіть вислів із «розсипаних слів»

повинна	Так,	Людина	жити	Радісно
від	було	щоб	комусь	цього

«Людина повинна жити так, щоб комусь було від цього радісно»

Нехай ці слова стануть девізом вашого життя.

6. Творча майстерня. Виготовлення «Квітки доброти».

У вас на парті є кольоровий папір. Виріжте кружечок і кілька різнокольорових пелюсток. Склейте їх так, щоб

пелюстки були по всьому колу. На кожній пелюстці надпишіть риси характеру доброї людини і подаруйте найкращому другу.

III. Підсумок уроку.

1. Щоденник добрих справ.

Давайте від сьогодні будемо вести «Щоденник добрих справ», де ви записуватимете свої гарні вчинки. У кінці кожного тижня будемо його зачитувати і обговорювати.

2. Гра «Мій товариш – найкращий...»

Діти стають у коло і починають передавати паперову квітку, промовляючи до сусіда: «Ти - добра людина, тому що...». Гра триває доти, поки всі діти не скажуть свою думку.

Білик Світлана Володимирівна,

учитель початкових класів

вищої кваліфікаційної категорії

Урок Милосердя

Урок Милосердя

Тема. Тепло любові і милосердя.

Мета: поглибити знання дітей про загальнолюдські моральні якості –

милосердя, доброту;

вчити аналізувати і оцінювати поведінку і вчинки дійових осіб;

формувати власне ставлення до прояву милосердя і доброти;

виховувати людяність, співчуття до чужого горя, бажання допомогти людям з фізичними вадами, займатися благодійністю.

Обладнання: картки для парної та групової роботи, портрети Матері Терези, Святого Миколая, папір для творчості, презентація про добротинні організації

Хід уроку

I. Організація класу

1. Привітання. Настрій на урок

Доброго дня !

Все в житті починається з добра. З добра до інших і всього оточуючого.

Давайте і ми подаруємо один одному частиночку добра.

2. Вправа «Я радий тебе бачити...»

Посміхніться до товариша за партою і скажіть:

«Привіт! Я радий тебе бачити тому, що...»

3. Мотивація навчальної діяльності

Сказав мудрець:

Живи, добро звершай !

Та нагород за це не вимагай !

Лише в добро та в вищу правду віра,

Людину відрізняє від мавпи і звіра.

Хай оживає істина стара -

Людина починається з добра.

- Що хотів сказати поет у вірші?
- Чи важко творити добро?
- Яким кольором ви б намалювали добро?

II. Основна частина уроку.

1. Гра «Відгадай слово».

У поданих словах вставити пропущені букви .

* атуся	щ*рість
*юбов	п * вага
ла * кА	с * рдечність
* радість	* ружба
люд*ність	мил*сердя

- Які слова утворилися?

- Як розумієте слово «*милосердя*»? (Милосердя - це добре , співчутливе ставлення до когось).

2. Інтерактивна вправа « Павутинка людських якостей».

Милосердя – це людська якість.

<u>Позитивні</u>	<u>Негативні</u>
милосердя	злість
доброта	жорстокість
чуйність	заздрість
людяність	жадібність
щедрість	байдужість

3. Робота в парах. Скласти розсіпані прислів'я.

- З добрим дружи, а злого й лихого стерижисьь.

- Злий плаче від зависті, а добрий від радості.
- Хто людям добра бажає, той і собі має.
- Добро не пропаде, а зло умре.
- За добро добром платять.

4. Читання й обговорення оповідання В. Сухомлинського «Горбатенька дівчинка».

1) Метод «Передбачення за назвою».

- Як ви думаєте, про кого це оповідання?
- Чи можна із заголовка дізнатись, як автор ставиться до дівчинки?

2) Інтерактивна вправа «Кероване читання з передбаченням».

Горбатенька дівчинка

Клас розв'язував задачу. Учні схилилися над зошитами. Коли це у двері хтось тихо постукав.

- Відчини двері й подивись, хто там стукає, - мовив учитель. Чорноокий хлопчик, що сидів за першою партою, живенько відчинив двері. До класу зайшов директор школи з маленькою дівчинкою. Тридцять п'ять пар очей впилися у незнайому дівчинку.

Вона була горбатенька.

І зупинка

- Кого привів у клас директор?
- Чому всі діти звернули увагу на дівчинку?
- Що б ви зробили у такому випадку?
- Як ви думаєте, що трапилося далі?

Учитель затамував подих і повернувся до класу. Він подивився у вічі пустотливих школярів і мовчки благав: хай не побачить дівчинка у ваших очах ні подиву, ні насмішки. У їхніх очах була тільки цікавість. Вони дивилися на дівчинку й лагідно всміхалися.

II зупинка

- Чого боявся вчитель?
- Як сприйняли діти дівчинку?
- Як би ви поступили в такому випадку?
- Як ви думаєте, що трапилося далі?

Учитель полегшено перевів дух.

- Цю дівчинку звать Оля, - сказав директор, – вона приїхала до нас здалеку, хто поступиться їй місцем на першій парті? Бачите, яка вона маленька?

Усі шість хлопчиків і дівчаток, що виділи за першими партами, піднесли руки:

- Я...

Учитель тепер спокійний: клас витримав іспит.

III зупинка

- Який іспит витримав клас?
- Як ви вважаєте, чи правильно вчинили діти?

3) Рефлексія. Обмін думками, міркуваннями.

- Як ви гадаєте, чому вчитель так хвилювався?
- І якими виявилися діти?
- А як би діти були жорстокими і немилосердними, як би вони себе повели?
- Яка головна думка оповідання «Горбатенька дівчинка»?

4) Метод «Інтерв'ю».

- Як треба ставитися до таких людей?
- Як би ви по іншому назвали це оповідання?
- Чому нас навчило це оповідання?
- Що вас найбільше вразило?
- Який ви для себе зробили висновок?

Уроки, яких чекають діти

Ніколи не можна сміятися над вадами інших дітей; потрібно бути терпимим до чужого горя; не залишати наодинці немічних, інвалідів. Бути добрими і милосердними.

- Діти, то ви тепер розумієте, що означає слово «милосердя»?

- Давайте намалюємо «милосердя».

(на аркуші паперу малюють предмет, який асоціюється з «милосердям»)

5. Розповідь учителя з елементами бесіди.

Співчуття, милосердя виражається в потребі допомогти іншим. Милосердна людина ніколи не відступає від допомоги іншим при думці про власні потреби. Коли вона бачить людину, якій потрібна допомога, то легко уявляє рідних або себе на його місці.

Звідси й виникає потреба допомогти. Милосердна людина активно шукає шляхи допомоги іншим, намагається пом'якшити чужу біль, врятувати іншу людину, при цьому не чекаючи похвали і нагород. Вона робить добро цілковито природно, згідно велінню серця, бо інакше жити не вміє.

Людиною з великим серцем, символом милосердя ХХ століття, була мати Тереза. Вона стала настоятелькою Ордена милосердя. У різних країнах відкривала школи, медичні пункти, притулки для бідних. Мати Тереза не прагнула бути популярною. Вона просто робила добро. За це отримала одну з найвищих відзнак – Нобелівську премію миру. Мати Тереза - справжній взірець милосердя.

Символом доброти й милосердя є Святий Миколай, який обдаровував бідних і обездолених подарунками. І це робив вночі, бажаючи бути непомітним.

- Чи знаєте ви організації, які займаються доброчинністю ?

(« Червоний хрест », волонтерський рух, благодійні акції)

Головне в милосерді - не бути байдужим до чиеїсь долі.

6. Гра «Незакінчене речення».

Продовж речення, визначивши свою поведінку в поданих ситуаціях.

- Мама прийшла з роботи втомлена , і я ...
- Маленький братик сумує, і я ...
- Квітка у вазоні опустила листочки , і я ...
- Друг захворів, і я ...
- У сестри не виходить задача, і я...
- У нашій школі проходила благодійна акція, і я...
- Бути милосердним – це ...

Усе, що ви сказали це і є прояв милосердя.

7. Хвилинка творчості «Серце милосердної людини».

На столі лежить аркуш паперу і шаблон «серця». Спочатку виріжте сердечко. Зараз воно порожнє. Давайте наповнимо його справжніми почуттями і складемо серце милосердної людини. Запишіть на ньому, які б чесноти ви хотіли б побачити у милосердної людини, і складіть серце.

III. Підсумок уроку.

1. Вправа «Тепло наших долонь».

Давайте візьмемося за руки, відчуємо тепло долонь, тепло, яке випромінює кожен із нас. Це тепло добра, любові та милосердя.

2. Рефлексія.

Сьогодні на уроці я дізнався...

я зрозумів...

я хотіла б...

Білик Світлана Володимирівна,

учитель початкових класів
вищої кваліфікаційної категорії

Урок Щедрості

Тема. Бути щедрим добре, а скупим погано.

Мета: розкрити учням зміст і поняття «щедрість»;

показати на прикладах з творів В. Сухомлинського розуміння
щедрості та жадібності;

розвивати уміння аналізувати поведінку і вчинки інших людей, а
також свої вчинки;

виховувати якості щедрості, бажання ділитися тим, що мають.

Обладнання: кольоровий папір, повідомлення про В. Сухомлинського,
оповідання В. Сухомлинського «Скупий», «Срібний карбованець»,
картки для групової роботи.

Хід уроку

I. Організація класу.

1. Емоційне налаштування на урок.

Діти, доброго вам дня!

Хай вам ясно сонце світить у вікно щодня.

Ви до сонця потягніться

І сонечку посміхніться.

2. Вправа «Я бажаю тобі ...»

Подаруйте один одному приємні побажання.

Я бажаю тобі ...

- Чи стало вам радісніше на душі?
- Чи покращився ваш настрій ?
- Від чого ще може покращитися настрій?

II. Основна частина уроку.

---

1. Повідомлення теми уроку.

- За допомогою лічилки роздати паперові пелюстки для квітки.

Пелюсточко, пелюсточко, швиденько лети.

І на парту кожного впади.

(Лічилку промовляють стільки разів, скільки пелюсток. Може статись так, що не до всіх впаде пелюстка, а в когось їх буде кілька).

- Хто хоче поділитися своєю пелюсткою з тими, кому вона не дійсталася?

- Якою рису характеру має людина, яка охоче ділиться своїми речами з іншими? *(Щедрість).*

2. Вправа «Мікрофон».

- Що означає щедрість?

- Якими якостями володіє щедра людина?

- Чи були у вашому житті ситуації, коли ви проявляли щедрість?

- Назвіть антонім до слова «щедрість» *(жадібність).*

- Чи зустрічали ви жадібних людей?

- Як допомогти таким людям?

3. Читання та обговорення оповідання В. Сухомлинського «Срібний карбованець».

1) Вправа «Передбачення».

- Як ви думаєте, про що буде оповідання?

- Що знаєте про «срібний карбованець»?

2) Самостійне читання оповідання.

Тато дав Андрійкові срібного карбованця і сказав:

- Як ітимеш зі школи додому, зайдеш у крамницю, купиш цукру та масла.

Андрійко поклав карбованця в кишеню піджака, та й забув про нього. На фізкультурі роздягався та й кинув піджак на траву, поки якісь вправи робив.

Уроки, яких чекають діти

Після уроків згадав, що потрібно зайти до крамниці. Засунув руку в кишеню, а карбованця немає. Злякався Андрійко, зблід, стоїть не може й слова промовити. Хлопці питають:

- Що з тобою, Андрійку?

Розповів хлопчик про своє нещастя. Знали товариші, що батько в нього сердитий, битиме.

- Допоможіть Андрійкові, - сказала Таня. – У кого є гроші, - давайте зберемо карбованець!

Кожен поліз до кишені. Хто дві, хто три, хто п'ять копійок знайшов. Один тільки Степан сказав:

- Хай береже гроші. Сам загубив – сам хай і думає, що тепер робити.

Не дам ні копійки.

Сказав так і пішов додому.

Підрахували зібрані гроші – дев'яносто дев'ять копійок. Пішли гуртом до крамниці, купили цукор, масло. Радісний повертався Андрійко додому. Наступного дня ніхто не захотів із Степаном сидіти за однією партою. Він залишився один. Тоді Степан поскаржився вчителю:

- Чого це зі мною ніхто не хоче сидіти?

- Запитай у товаришів, - відповів вчитель.

3) Метод «Інтерв'ю».

- Що дав батько Андрійкові?

- Як хлопець мав витратити карбованця?

- Яке нещастя трапилося з Андрійком?

- Чи всі товариші погодилися йому допомогти?

- Чому наступного дня ніхто не захотів сидіти з Степанком?

4) Робота в групах.

І група

- Що можна сказати про друзів Андрійка?

II група

- А що ви скажете про Степанка ?

III група

- Як би вчинили ви в такій ситуації?

IV група

- Щоб ви хотіли порадити Степанкові?

5) Вправа «Давайте пофантазуємо».

- Як можна змінити кінцівку оповідання «Срібний карбованець»?

4. Розповідь вчителя з елементами бесіди

- Як ви думаєте, у чому проявляється щедрість?

Щедрість людини проявляється в гостинності, привітності, щирості, відкритості. Щедра людина ділиться з іншими чимось своїм не тому, що її за це похвалять, що вона матиме від того якусь користь, а тому, що це є потребою її щирого серця, сповненого любов'ю та радістю. Гостинна людина радо приймає гостей, щедро їх частує, дбає про їхній затишок і гарний настрій.

Український народ здавна славився своєю щедрістю та гостинністю. І до сьогодні українці на свята готують багато смачних страв, щиро запрошуючи всіх у гості. Зустрічаючи гостей, господині не тільки частують їх, а й віддають частинку своєї душі. «Не дім господаря красить, а господар дім», – каже українська народна мудрість.

- Як розумієте прислів'я ?

Гостинність і щедрість є важливими людськими чеснотами.

5. Інсценізація української народної казки «Лисичка і Журавель».

- Чи гостинними були герої казки ?

6. Робота в групах.

I група - Правила гостинності «До вас прийшли гості»

II група - Правила гостинності «Ви прийшли в гості»

III група - «Як правильно дарувати подарунки»

IV група - Прислів'я про гостинність

8. Гра «Щедрий мішечок». (у мішечку смаколики)

Мішечок слід швидко передавати по класу, проказуючи такі слова: «Вам даруночок в мішечку - передай скоріш йому». Смаколик дістається тому, хто останній скаже слова «скоріш йому». Потім гра повторюється. По закінченню гри, діти пригощають тих, хто залишився без смаколика.

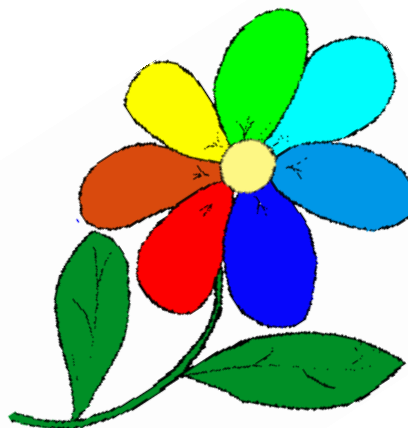
III. Підсумок уроку.

1. Вправа «Квітка Щедрості»

На пелюсточці написати вчинок щедрості, який ви здійснили. Із цих пелюсток складемо квітку.

2. Рефлексія.

- Було цікаво...
- Я зрозумів, що...
- Урок мені дав для життя...

Мокій Алла Миколаївна,
учитель початкових класів
вищої кваліфікаційної категорії

Урок Мудрості

Тема. Мудрість – окраса людини.

Мета: формувати бажання вчитися, відкривати світ знань;

виробляти вміння здійснювати мудрі вчинки та приймати мудрі рішення;

розвивати кмітливість, спостережливість, виховувати любов та повагу до людей, доброзичливість.

Обладнання: комп'ютер, презентація, матеріали для групової роботи, малянок квітки, мультфільм, листочки з прислів'ями, мікрофон.

Хід уроку

I. Організація класу.

1. Настрій на урок.

- Нехай сонечко, що заглядає у віконце класу, подарує вам чудовий настрій і теплу посмішку.

2. Вправа «Імпульс радості».

Діти стають у коло, беруться за руки і передають потиск долонь один одному.

II. Повідомлення теми і мети уроку.

- Сьогодні на уроці говоритимемо про найкоштовнішу окрасу людини – мудрість. Бажаю вам наповнити нею свої серця.

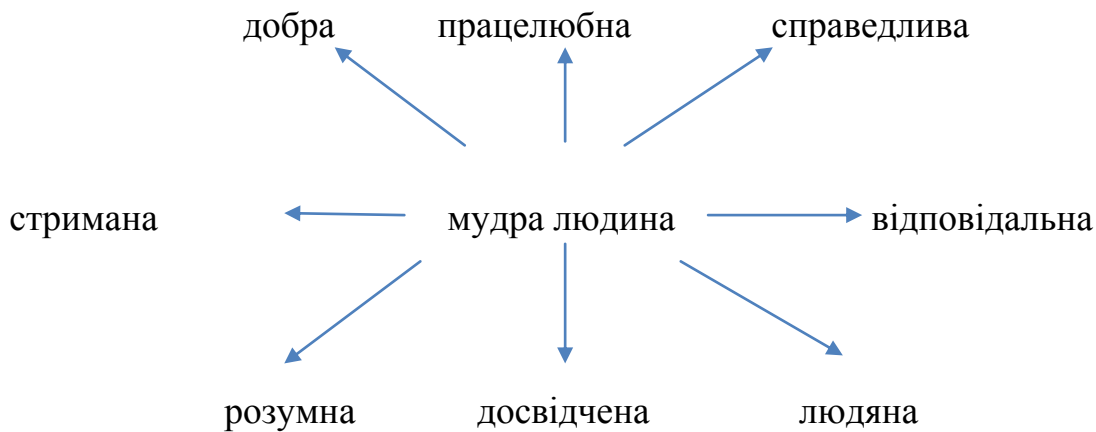
Вправа «Очікування» (діти говорять про свої очікування від уроку).

А я очікую почути ваші роздуми, міркування.

III. Основна частина уроку.

1. Вправа «Асоціативний куш».

- Діти, поміркуйте і скажіть, мудра людина, яка вона?

Мудрість людини – це її розум, ерудиція, тактовність, вміння допомогти іншим, приймати правильні рішення, вийти зі складної ситуації, узяти на себе відповідальність, коли це потрібно. Ми називаємо мудрою ту людину, яка здобула багато знань, відкрила істину про навколишній світ, зрозуміла закони життя.

2. Розповідь вчителя.

Книга історії розповідає нам про людей, чия мудрість пройшла крізь віки і дійшла до нас. Давайте перегорнемо сторінки цієї книги.

Колись давно правив у Ізраїлі цар Соломон. Мріяв він бути мудрим правителем, тому і попросив у Бога цього дару. Таке бажання догодило Богові і Він сказав: «Я даю тобі серце мудре і розумне, так що подібного до тебе не було раніше і після тебе не постане подібний до тебе». Звістка про мудрого царя ширилась світом. Із якими б складними справами не зверталися до нього люди, Соломон мудро їх вирішував.

3. Вправа «Деформований текст».

- Прочитайте мудру пораду царя Соломона та поясніть її.

«Син, є, мудрий, свого, радістю, батька, а, своїй, горе, дурний, приносить, матері».

Уроки, яких чекають діти

(«Мудрий син є радістю свого батька, а дурний приносить горе своїй матері»).

- Наступна сторінка книги історії переносе нас до України, яка в давнину називалась Київська Русь. Слава про мудрого князя, що правив країною, живе і донині. Відгадайте його ім'я.

4. Робота в парах. Вправа «Розшифруй слово» (кожна цифра відповідає букві української абетки)

33 21 19 22 16 1 3   17 24 6 21 11 14

(Ярослав Мудрий)

Князь Ярослав Мудрий побудував у Києві Софійський собор. Назва собору походить від грецького імені Софія, що в перекладі означає «мудрість». У Софійському соборі була розміщена перша бібліотека, створена Ярославом Мудрим. Він вважав, що «книги подібні рікам, що тамують спрагу цілого світу, це джерела мудрості»

5. Гра-дослідження «Рукописи мудреців».

- Сьогодні на уроці ви отримаєте можливість попрацювати з древніми рукописами, написаними великими мудрецами. (Учитель демонструє паперові згортки, перев'язані стрічками). У кожному з них записана мудра думка, яку вам потрібно зрозуміти. Якщо вам це вдасться зробити, пропоную записати її в книзі історії. (Для роботи діти об'єднуються в групи).

Рукопис № 1

На світі є любов одна,
Що не кінчається вона.
Вона безмежжям нам дається,

Вона із серця мами ллється.
За спиною в дитини крила –
Їх мамине тепло зростило.
І мрії всі реальні будуть
У тих, кого матуся любить. *(Мамина любов має велику силу)*

Рукопис № 2

Коли добро тобі дають,
Ти до труби подібний будь:
Про це труби, про це кричи
Усім – удень і уночі.
Коли ж ти сам зробив добро,
Мовчи, закрій руками рот:
Коли ти «я» своє притишиш,
Добро засяє ще сильніше. *(Не треба вихвалитись добрими справами,
які ти робиш)*

Рукопис №

Навчає сонце пожаліти,
Ріка – на місці не сидіти,
Зоря – горіти, земля – шукати,
А небеса – з землі злітати.
Дощі навчають чистоти,
Ліси – терпіння, доброти,
Вітрила – сили та натхнення.
А очі квітки вчать прощення. *(Природа навчає людей)*

Рукопис №4

Існує в світі скарб один,
Він жде – прийди, його знайди!
У ньому істина відрадна,
Знань сокровених вічна правда.

Уроки, яких чекають діти

Та як знайти ключа до нього,
Такого скарбу чарівного?
Ключ сам з народження дається

І працею важкою зветься. (*Знання – це скарб. Щоб його знайти, треба багато працювати*).

Представники кожної групи розповідають про виконане завдання. Записи дитячих думок вносимо до книги історії.

- З давніх-давен люди поважали мудреців. До них приходили за порадами. Мудрець вмів розповісти про важливі речі так, щоб доторкнутися до душі співрозмовника.

6. Інсценізація вірша.

Цікавий в мудреця спитав:

- Хто знань таких тебе навчав?

- Щоденна праця, книг розвій,

Думок неспокій мій.

Питання ставив, не чекав,

Я відповідь на них шукав,

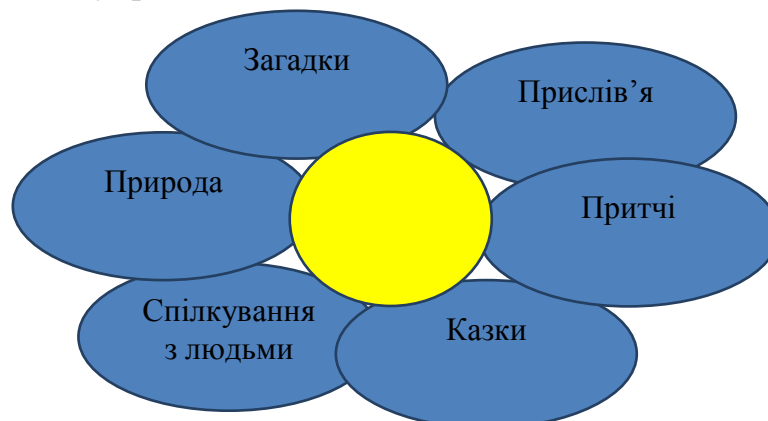
Роботу розум завжди вів,-

Мудрець людині відповів.

- Якби ви зустрілись із мудрецем, про що б ви його запитали?

- Мене цікавить таке питання: «Що, на вашу думку, може бути для людини джерелом мудрості?» (*запишіть відповіді на пелюстках квітки*)

- Загадки, прислів'я, казки називають перлинками мудрості. У них живе мудрість цілого народу.

В народній мудрості — чарівна сила,

Вона виховує людей і вчить.

В словах великий зміст і дужі крила,

Прислів'я скажеш і воно летить,

І западає в душу, йде до цілі,

І головне — ніде не пропаде.

А влучно, впору сказане при ділі,

До самого ледачого дійде.

Прислів'я наші, вислови крилаті

Збагачують і мову, й почуття.

Дошкульні, влучні і на зміст багаті

Та й сказані бувають до пуття.

Народ як скаже, нібито зав'яже

І тут не врізати, ані доточити.

І блідо виглядає слово враже,

Та й перед мудрістю зникає вмить.

7. Вправа «Бабусина скриня».

- Прочитайте й поясніть українські прислів'я, що знаходяться у бабусиній скрині.

Краще догана мудрого, ніж похвала дурня.

Два хитрих мудрого не переважають.

Мудрий не дасться за ніс водити.

Як голова сивіє, то людина мудріє.

Мудрим ніхто не родився, а навчився.

- Нас навчає мудрість усіх народів нашої Землі.

Давайте в цьому переконаємось.

8. Робота в малих групах. Вправа «Джигсоу».

Уроки, яких чекають діти

Діти об'єднуються у малі групи. Кожна група отримує прислів'я народів світу. Учні повинні прочитати їх, роз'єднавши слова, а потім пояснити їх зміст іншим групам, рухаючись по колу.

- Японія. Читати-другашукати.
Великіділазмалихпочинаються.
- Китай. Умудроїлюдинидобрівухайкороткийязик.
Той,хтозумівстриматисвійгнів,поборовнайдужчоговорога.
- Турція. Просищастясусідові,воноприйдедотебе.
Однесловоскажи,адвоєослухай.
- Франція. Відласкавихслівутихаєгнів.
Кращежитибезгрошей,ніжбездрузів.
- Англія. Красубачитьтой,хтодивитьсязлюбов'ю.
Добреім'явтемрявієє.

- Глибокий повчальний зміст мають притчі, складені мудрими людьми. Вони заставляють нас замислитись, допомагають обрати мудрі рішення в житті. Послухайте одну з них.

9. Вправа «Читання з передбаченням».

Притча «Школа для внука»

Батьки шукали для сина хорошу школу і вчителя, і нарешті вони вибрали для нього найкращого вчителя.

Уранці дід повів онука до школи. Коли дід і онук зайшли у двір, їх оточили діти.

– Який смішний дід, – засміявся один хлопчик.

– Агов, малий опецьку, – кривлявся інший.

Діти кричали і стрибали навколо діда і внука. Тут учитель задзвонив у дзвоника, сповіщаючи про початок уроку, і діти втекли.

- **Чи вибере цю школу для внука дідусь? Чому? А ви б хотіли вчитись у такій школі?**

Дідусь рішуче взяв онука за руку і вийшов на вулицю.

Уроки, яких чекають діти

– Я що не піду до школи? – запитав хлопчик.

– Підеш, але не сюди, – сердито відповів дід. – Я сам знайду тобі школу.

Дід завів внука додому, віддав його під опіку бабусі, а сам пішов шукати кращого вчителя.

Побачивши якусь школу, дід заходив у двір і чекав, коли вчитель відпустить дітей на перерву.

У деяких школах діти не звертали на дідуся уваги, у других – дражнили його. Дід мовчки повертався і йшов далі.

- Чому дідусь не віддавав онука в ці школи? Яку школу шукає? Чи знайде її?

Урешті-решт він зайшов у маленький дворик невеликої школи і втомлено прихилився до огорожі. Задзвенів дзвоник, і діти сипнули у двір.

– Дідусю, вам погано, принести води? – почувся голосок.

– У нас у дворі є лавка, сідайте, будь ласка, – запропонував один хлопчик.

– Хочете, я покличу Вчителя? – запитала інша дитина.

Незабаром у двір прийшов молодий учитель. Дід привітався з ним і сказав:

– Нарешті я знайшов найкращу школу для свого онука.

– Ви помиляєтеся, дідусю, наша школа не найкраща. Вона маленька і тісна.

Дідусь не став сперечатися. Він про все домовився з учителем і пішов.

Увечері мама хлопчика запитала діда:

– Батьку, ви неписьменний. Чому ж ви думаєте, що знайшли

найкращого вчителя?

– Учителів пізнають за їхніми учнями, – відповів дід.

☺ Чому дідусеві сподобалась саме ця маленька школа? Чи можемо ми назвати рішення дідуся мудрим? Чому саме дідусеві доручили це відповідальне завдання?

10. Вправа «Мікрофон».

Хто у вашій родині наймудріший? До кого у вашій сім'ї звертаються за порадами?

Кажуть: мудрість приходить з роками,
Як на скроні впаде сивина.
І від мудрості тата і мами
Лиш зростає її глибина...
Передати бажання є внукам
І дитині сказати: - «Затям!».
Дідусева й бабусина мудрість
У житті так потрібна всім нам.

- Кажуть, що кожен день життя добавляє людині частинку мудрості. Тож нехай ще довго живуть ваші дідусі, бабусі та передають вам свій досвід і знання.

11. Вправа «Обери позицію».

- Чи можуть бути мудрими малі діти?
- Так чи ні?

12. Послухайте уривок української народної казки «Мудра дівчина».

Уроки, яких чекають діти

Було собі два брати — один убогий, а другий багатий. От багатий колись ізласкавився над бідним, що не має той ні ложки молока дітям, та й дав йому дійну корову, каже:

- Потроху відробиш мені за неї.

Ну, бідний брат відробляв потроху, а далі тому багачеві шкода стало корови, він і каже вбогому братові:

- Віддай мені корову назад! Той каже:

- Брате! Я ж тобі за неї відробив!

- Що ти там відробив,— як кіт наплакав тієї роботи було, а то таки корова! Віддай!

Бідному жалко стало своєї праці, не схотів віддати. Пішли вони позиватися до пана. Прийшли до пана. А панові, мабуть, не схотілося роздумувати, хто з них правий, а хто ні,— то він і каже їм:

- Хто відгадає мою загадку, того й корова буде.— Кажіть, пане!

- Слушайте: що є в світі ситніш, прудкіш, миліш над усе? Завтра прийдете, скажете.

Уроки, яких чекають діти

Пішли брати. Багач іде додому та й думає собі:

— От дурниця, а не загадка! Що ж є ситніш над панські кабани, прудкіш над панські хорти, а миліш над гроші? Ге, моя корова буде!

Бідний прийшов додому, думав, думав та й зажурився. А в нього була дочка Маруся. Вона й питається:

— Чого ви, тату, зажурилися? Що пан казав?

— Та тут, дочко, таку пан загадку загадав, що я й не надумаю, що воно й є.

— А яка ж загадка, тату? — Маруся питає.

— Та така: що є в світі ситніш, прудкіш, миліш над усе?

— Е, пане, ситніш над усе — земля-мати, бо вона всіх годує й напуває; прудкіш над усе — думка, бо думкою враз куди хоч перелетиш; а миліш над усе — сон, бо хоч як добре та мило чоловікові, а все покидає, щоб заснути.

— Чи ба? — каже батько.— Адже й справді так! Так же я й панові казатиму.

Другого дня приходять обидва брати до пана. От пан їх і питає:

— Ану, відгадали?

— Відгадали, пане,— кажуть обидва. От багатий зараз виступає, щоб собі попереду поспішить, та й каже:

— Ситніш, пане, над усе — ваші кабани, а прудкіш над усе — ваші хорти, а миліш над усе — гроші! — Е, брешеш, брешеш! — каже пан. Тоді до вбогого:

— Ану, ти!

— Та що ж, пане, нема ситнішого, як земля-мати: вона всіх годує й напуває.

— Правда, правда! — каже пан.— Ну, а прудкіш що на світі?

— Прудкіш, пане, над усе — думка, бо думкою враз куди хоч перелетиш.

— Так! Ну, а миліш? — питає він.

— А миліш над усе — сон, бо хоч як добре та мило чоловікові, а все покидає, щоб заснути.

Уроки, яких чекають діти

— Так, усе! — говорить пан.— Твоя корова. Тільки скажи мені, чи ти сам це повідадував, чи тобі хто сказав?

— Та що ж, пане,— каже вбогий,— є в мене дочка Маруся,— так це вона мене так навчила.

Обговорення казки.

- Якою була Маруся? Як її мудрість допомогла батькові?
- Чи доводилось вам давати батькам мудрі поради?
- Я впевнена, що ви - мудрі діти. Пропоную вам відгадати загадки.

12. Загадки на логіку для дітей.

- Якою хворобою зазвичай не хворіють на землі? (морською хворобою)
- Що вам належить, проте користуються ним частіше інші, ніж ви?(Ім'я)
- Одного батька і одної матері дитина, а нікому з них не син.(дочка)
- Якщо машина їде, яке в неї колесо не крутиться? (запасне)
- Коли ми дивимось на цифру «два», а кажемо «десять»? (годинник)
- У якого слона немає хобота? (шахового)
- Увечері мені дають завдання на ранок. Я завжди його виконую, але мене все одно сварять. Хто я?(будильник)
- Що завжди збільшується і ніколи не зменшується? (Вік людини)
- Це нежива істота, але в неї є 5 пальців. (Рукавичка)
- Нагодуй мене і я буду жити, але дай води – і я помру. Хто я? (вогонь)
- Яку пташку вважають символом мудрості? (сову)

13. Слухання дитячої пісні «Сова».

- Тітонька Сова теж хоче дати вам мудру пораду.

14. Перегляд мультфільма «Мудрі казки тітоньки Сови. Разом веселіше».

- Що зрозуміли, над чим задумались,

переглядаючи мультфільм?

Отож, разом веселіше і вчитись, і відпочивати, і працювати, і гратись.

15. Гра «Мудра допомога».

Дайте мудру пораду у наступних ситуаціях:

- У місті почалась епідемія грипу;
- У цьому році погано вродила пшениця;
- Вам потрібно перебратись на протилежний берег річки;
- У вашу поштову скриньку вкинули чужий лист.

III. Підсумок уроку.

Нам дається мудрість, щоб ми допомагали людям. Мудрості ми вчимось все життя.

Можеш ти малим вважатись,
Але всіх перемагати,
Коли прагнеш ти навчатись,
Щось корисне дізнаватись.
Мудрість справжня у знаннях.
Це до світла, правди шлях,
До великої мети -
Щастя іншим принести.

Рефлексія. Вправа

«Продовж речення».

Потрібно бути мудрим,
щоб...

Щоб стати мудрим, я...

Удома намалюйте малюнок до мультфільму, який переглянули в класі.

Верчик Лілія Володимирівна,
учитель початкових класів
вищої кваліфікаційної категорії

Урок Любові

Тема. Любов виникає з любові.

Мета: формувати в учнів почуття патріотизму, національної гордості, любові до матері, рідного краю, до мови;
формувати активну життєву позицію, виховувати високі моральні якості.

Обладнання: комп'ютер, презентація, картки, макет дерева, тлумачні словники, мікрофон, книга «Легенди рідного краю».

Хід уроку

I. Організація класу.

Настрій на урок.

Життя прекрасне водночас,
Дарує радість в прикрий час,
Чарує ніжністю, красою,
Вмиває усмішку росою!
Даруй прекрасні почуття!
Любов, повагу до життя!
Всміхайся широко, світ люби.
Життя прекрасним ти зроби.

II. Основна частина уроку.

1. Вступна бесіда.

Сьогодні ми поговоримо про найцінніше, вічний людський скарб – любов. Діти, погляньте на чарівне деревце, що так швидко розпустило свої віти і посміхається нам. Прочитайте слова на гілочках.

Уроки, яких чекають діти

У світі є людські почуття, вічні цінності людини: любов, доброта, повага, чесність, милосердя, чуйність, взаємодопомога. Їх не придбаєш у супермаркеті, їх ні в кого не візьмеш, їх просто можна виховати і виростити в собі. Кожному під силу навчитися бути люблячим, добрим, людяним, милосердним.

2. Вправа «Мікрофон».

- Що ж таке любов?

-Де ви її зустрічали?

Так, це все світле, прекрасне. Наприклад: матуся, сонце, весна, посмішка. Любов - це коли люди допомагають, турбуються один про одного.

3. Творче завдання «Збери прислів'я».

Ми з вами відпочинемо під вітами нашого дерева.

А ось воно посипало своїм листячком зі словами, давайте їх складемо і утворимо прислів'я і приказки, необхідно не лінуватися, бути уважними, допомагати один одному. Ви готові? Тоді вперед!

Де любов у хаті, там люди багаті.

- З любов'ю скрізь простір, а з примусом — тіснота.
- Куди серце летить, туди й око глядить.
- Любові не можна ні купити, ні продати.
- Любов на вазі не зважиш.

4. Вправа «Інтерв'ю».

У народі кажуть: материнська любов — найсвятіша.

- Що радує вашу маму?
- Коли ненька буде щасливою?
- Чому слово "мама" прекрасне й ніжне?
- Чому саме у мами добрі і ласкаві руки?
- Як зрозуміти слова "найчутливіше й найвірніше серце"?
- У кого найніжніші і найласкавіші руки?
- Найчутливіше серце? Найрідніший голос? Найщиріша душа?
- А чия любов найсильніша у світі? (материна).

5. Хвилинка поезії.

Якщо говорити між нами,
То все починається з мами.
І казочка перша у світі,
І сонячна подорож в літо.
Найперші легенькі сніжинки
І сяюче диво – ялинка.
Від мами – і літери, й слово,
І зроблена разом обнова...
Якщо говорити між нами,
То все починається з мами.

М. Пономаренко

6. Читання та опрацювання «Легенди про матерів».

Колись дуже давно на узбережжі Чорного моря жили люди. Вони орали землю, випасали худобу, рибалили. Восени, коли закінчувались польові роботи, люди виходили на берег моря і влаштовували веселі свята, ігри, які закінчувалися пусканням стріл щастя. Дивитися на ці ігри виходив сам цар морських глибин Нептун, надзвичайно страшний і сердитий володар морської стихії.

- Хоч як люди хваляться своєю силою, а мене бояться. Ніхто не пускає стріл в мій бік.

Та одного разу вийшли до вогнища три юнаки і пустили в бік Нептуна три стріли.

- Я вас поховаю в морській безодні, - заревів Нептун.

Матері, дивлячись на своїх синів, замислилися. Цар морів і справді може це зробити. Думали вони, думали і вирішили віддати свою силу синам. Юнаки стали такими дужими, що могли вистояти навіть під ударом величезної хвилі. А матері, які віддали свої сили дітям, стали слабкими. Ти бачив коли-небудь слабких, немічних жінок? Якщо зустрінеш їх, не посміхайся. То вони віддали свої сили своїм дітям.

Розлючений Нептун вигукнув:

- Хай вони вистояли проти мене на березі, але в морі я порву їм руки. Жінки знову зажурилися. Раптом на поверхню води вийшли дочки морського царя. Вони, як і їхній батько, були некрасиві.

- Жінки, віддайте нам свою красу, ми врятуємо ваших синів. З морської трави сплетемо для них жили, і руки у них будуть такі ж сильні, як у нашого батька.

Жінки погодилися.

Якщо ти побачиш десь некрасиву жінку, не смійся, не відвертайся. Знай: вона пожертвувала своєю красою заради дітей.

Уроки, яких чекають діти

Коли цар Нептун дізнався про вчинок своїх доньок, він страшенно розгнівався і перетворив їх у чайок.

Ти чув, як плачуть чайки над морем? Це вони просяться додому, але жорстокий батько не пускає їх. А моряки на чайок дивляться - не надивляться. Тому що вони носять красу їхніх матерів. От, нарешті, юнаки, ставши сильними, вийшли в море. Вийшли та й не повернулися.

Голосно зареготав Нептун:

- Не діждатися вам своїх синів. Вони заблукали. Заблукали, бо у морі немає доріг.

Тоді матері вигукнули:

- Хай у наших очах буде менше світла, але хай над землею яскравіше світяться зорі, щоб сини наші знайшли дорогу до рідних берегів. Тільки-но матері сказали це, як у небі яскраво-яскраво засяяли зірки...

Запитання:

- Яка основна думка оповідання?
- Якими були жінки?
- Для чого матері віддали свою силу?
- Як потрібно ставитися до слабких жінок?
- За що жінки віддали красу?
- За що жінки віддали світло своїх очей?

Ось яка сила материнської любові! Пам'ятайте цю легенду!

7. Фізкультхвилинка.

8. Вправа «Відкритий мікрофон».

Окрім любові між матір'ю і дитиною, існує ще велика любов до своєї країни, свого народу, його культури, традицій.

- Як називається наша Батьківщина?
- Яка назва столиці України?
- Яка головна ріка України?
- Які міста України ви знаєте?

Уроки, яких чекають діти

- Яким є національний одяг українців?

- Які дерева вважаються суто українськими?

- Які рослини є українськими?

- Яка мова є національною?

- Чи може людина жити без Батьківщини?

- Що означає любити Батьківщину?

Сонячний дім

Привітний і світлий наш сонячний дім,

Як радісно й весело жити у нім.

Тут мамина пісня і усмішка тата.

В любові й добрі тут зростають малята.

Дзвінка наша пісня до сонечка лине:

«Мій сонячний дім — це моя Україна!»

А. Німенко

Світ існує завдяки любові. Вона спонукає чинити добрі справи, надихає людину, робить її піднесеною, гарнішою, сильнішою, добрішою.

9. Творче завдання «Дерево любові». Робота з «чарівними» словами і привітаннями.

- Добрі слова ми говоримо в привітаннях, побажання один одному. Згадайте, а часто ви вживаєте добрі слова? Ці слова ще називають «чарівними».

Я слова чарівні знаю,

Вивчила охоче!

Я в розмові їх вживаю

Зранку і до ночі.

- Доброго здоров'я, Галю!
Добрий день, Оленко!
Ти до мене, я до тебе
Звернемось гарненько!
З добрим ранком всіх вітаю,
Як іду із хати,
І кажу всім «На добраніч»,
Як лягаю спати.
І «спасибі», й «дуже прошу»,
«Вдячна вам», «будь ласка» -
Словом, радість всім приношу,
Світ стає, як казка.
«Всім привіт», «Іди здорова»,
«Дякую красненько!» -
Ось яка чарівна мова радує серденько.

- Перед вами Дерево Любові, яке допоможе пригадати чарівні слова і привітання.

Від сьогодні в нашому класі буде поряд із нами жити «дерево любові». Воно нагадуватиме нам, які слова ми будемо вживати щоденно.

Ну що ж, нехай тоді квітне наше дерево любові.

10. Робота у групах. Виготовлення лепбуку.

Що ж тут сталося? Земля вкрита туманом. Давайте зробимо так, щоб сонце на цій землі засяяло яскраво-яскраво. Не випадково, народна мудрість говорить: любов, що сонце. А добрі люди, як промені цього сонця ніжністю, теплом, любов'ю зігрівають нашу Землю. Любов дуже потрібна і вам самим, і близьким вам людям, вашим друзям, і просто тим, хто вас оточують.

І команда – Зобразіть на аркуші сонце. Із поданих слів виберіть ті, які відносяться до добрих людей і наклейте їх на сонці промінчиками.

Уроки, яких чекають діти

Розв'язний, акуратний, доброзичливий, ввічливий, грубий, нечемний, вміє прощати образи, чуйний, чуйний, допомагає в біді, часто свариться, запальний, скромний, товариський, ласкавий, веселий, щасливий, нахабний, уважний, жадібний, крикливий

Сонце дає життя на Землі, значить, на Добрій землі повинні квітнути сади, співати птахи, тому що природа теж радіє доброті.

II команда - Приклейте до дерева коріння, на яких напишіть свої добрі слова, адже дерево виросте сильним тільки тоді, коли у нього буде добре (міцне) коріння.

III команда - напишіть на квітах добрі думки.

IV команда - напишіть на плодах добрі вчинки.

Подивіться на картину, яка в нас із вами вийшла. Мені здається, що тут когось не вистачає. Звичайно ж, нас! Наших добрих сердець!

Продовження життя на картині, на нашій Землі залежить від нас, від того які вчинки будемо здійснювати. Підпишіть свої «серця», приклейте на картину і висловіть свої відгуки про наш урок.

- Найбільше мені сподобалося...

- Я у обіцяю...

III. Підсумок уроку.

1. Заключне слово вчителя.

Ось і підійшла до завершення наша подорож. Підводячи підсумок нашого заняття, я хотіла б сказати: люблячою людиною не народжуються, а стають. Ви намагайтеся стежити за собою, думати, як необхідно поводитися в різних ситуаціях. Не ображайся на дорослих, якщо ті роблять зауваження. Адже любов дарує щастя.

2. Гра - прощання «Іскорка любові».

Діти по колу передають «іскорку любові», потискаючи один одному руку.

Верчик Лілія Володимирівна,

учитель початкових класів
вищої кваліфікаційної категорії

Урок Чуйності

Тема. Учимся бути чуйними людьми.

Мета: знайомити учнів із загальнолюдськими цінностями, моральними чеснотами; виховувати в них чуйність;
викликати негативне ставлення до байдужості;
формувати в колективі класу доброзичливі стосунки.

Обладнання: комп'ютер, презентація, стилізована фігурка людини з паперу, моральні задачі; ігри; правила; оповідання В. Сухомлинського, картки, мікрофон.

Хід уроку

I. Організаційна частина.

Привітання. Настрій на урок.

З лагідним словом небо ясніше,
З ним ми — добріші, з ним ми — чуйніші,
Лагідне слово, ніжне словечко —
Справжня розрада, ліки сердечку.
Слово ласкаве душу зігріє,
В ньому утіха, поміч, надія,
Сповнене ласки лагідне слово
Любо нам чути знову і знову,
Лагідне слово сонечком світить,
Миле дорослим, миле і дітям,
Чуйне словечко, добре та світле
Всім нам потрібне, всім необхідне.

II. Основна частина уроку.

1. Слово вчителя.

- Яка людина викликає повагу? Як зробити, щоб тебе поважали інші? Здавна люди на землі цінували чесне, щире, правдиве життя. Потрібно утримуватися від поганих вчинків. Зло, як відомо довго не забувається. А от добро помножує добро.

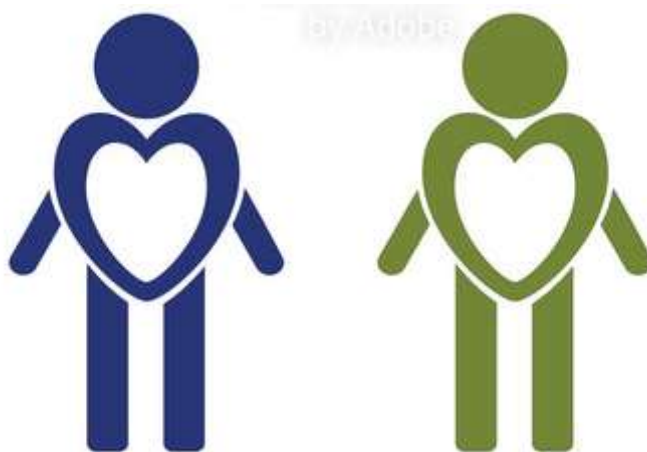
Діти, щоб люди вас поважали не забувайте і завжди дотримуйтесь золотого правила вихованості: ставтесь до людей так як би ви хотіли, щоб люди ставились до вас. Будьте чуйними, лагідними, доброзичливими. Це ті чесноти, які завжди викликають у нас добрий відгук у серці, наповнюють душу теплом).

2. Повідомлення теми й мети.

Адже чуйність, лагідність завжди нам приємні. Вони можуть приносити тільки радість у щасливий час та втішати в години лиха. «Учимося бути чуйними людьми», — так звучить тема нашого уроку. Сьогодні ми спробуємо розібратися, чи дійсно людині потрібна чуйність. Ми поговоримо про прояви чуйності між людьми, поведемо розмову про тактовність і байдужість.

3. Бесіда «Яку людину ми вважаємо чуйною?»

(Кожен учень отримує стилізовану фігурку людини вирізану з паперу).

На фігурці людини напишіть слова, які асоціюються, на вашу думку, зі словом «чуйність». (*Діти написали доброзичливість, щирість, приязність та ін.*). Нам подобаються люди, які ставляться до нас доброзичливо, щиро, приязно. А якщо вони відгукуються на наші прохання, намагаються допомогти, підтримати нас словом і ділом, ми вважаємо їх чуйними.

Як ви думаєте, як має відгукнутися на наше прохання чуйний друг: швидко, з готовністю чи неохоче, відкладаючи свою допомогу «на потім» або перекладаючи виконання обіцянки на інших?

Звісно, відгукуватися на прохання слід одразу, а не відмовлятися виконувати його, посилаючись на інші справи. Наприклад, якщо хтось із близьких захворів і прохає вас подати йому ліки або принести води, стомлена мама просить вас помити посуд, це слід зробити негайно? (*Так*) Чому не можна зволікати в таких випадках? (*Діти пояснюють*)

Адже чуйна людина здатна розуміти душевний стан іншої людини та співчувати їй. Розкажіть, хто до вас завжди ставиться чуйно. Наведіть приклади проявів чуйного ставлення.

Хто з вас вважає себе чуйною людиною? Доведіть свою думку.

4. Рухлива гра «Вчинок чуйної людини».

Учитель називає ряд слів-дій, а учні, які стоять у колі, реагують на почуте слово певними руховими діями. Якщо діти вважають, що така діяльність притаманна чуйній людині, то беруться за руки і підіймають їх угору. Якщо вони думають, що така поведінка властива нечуйній людині, то закривають обличчя руками і присідають.

5. Вправа «Словничок».

Така чеснота, як чуйність, завжди йде поруч із тактовністю. Саме слово «тактовність» походить від слова «такт». Воно означає вміння поводити себе гідно, поважаючи інших та виявляючи в поведінці відчуття міри.

Уроки, яких чекають діти

Тактовна людина не образить товариша ані грубим словом, ані недоречною допитливістю, ані непотрібним запитанням. Вона не виявлятиме зайвої цікавості до проблем іншого, якщо бачитиме, що йому незручно й не хочеться розповідати про них.

- Хто зрозумів і може пояснити, яку людину ми можемо вважати тактовною?

Інші важливі чесноти чуйної людини — її приязність, лагідність, доброта. У народі не дарма говорять: «Від теплого слова й лід розмерзає», «Лагідне слово — як весняний день». А ще кажуть: «Гостре словечко коле сердечко». Це значить, що навіть добрі наміри, висловлені в грубій, нетактовній формі, не втішать, не порадують, не підтримають, а навпаки — викличуть у людини негативні емоції: смуток, незадоволення та розпач.

6. Інтерактивна вправа «Мікрофон».

- Як же слід поводитися, маючи себе за чемну та чуйну людину? Спробуймо, діти, це зрозуміти.

Як ти себе поведеш, якщо:

- твій товариш травмував лікоть і йому боляче,
- твоя однокласниця згубила ручку і плаче,
- у тебе є велосипед, а в твого друга немає,
- у твого сусіда по парті немає олівця, лінійки,
- ти ненароком штовхнув дівчинку,
- в автобусі ти сидиш, а дідусь стоїть,
- при тобі насміхаються з школярки.

7. Гра «Чуйне серце».

Як ви будете поводитися в таких випадках?

- Якщо дідусь захворів, я ...
- Впав братик і плаче, я ...
- Маленька сестричка не може заснути, я ...
- Мама втомлена прийшла з роботи, я ...
- Наближається мамине свято, я ...
- Однокласниця підвела тебе, я ...
- Подруга робить зауваження, я ...
- Товариш просить сказати неправду, я ...
- Однокласник просить дати списати домашнє завдання, я ...

8. Робота в групах. Читання оповідань В. Сухомлинського. Обговорення шляхом інтерактивної вправи «Знайди когось».

Заповнення таблиці відбувається в процесі хаотичного спілкування учнів між собою. Вони задають питання чи пропонують варіанти відповідей, які містяться в таблиці, і у випадку, якщо відповідь позитивна, заносять ім'я учня у відповідне "віконечко".

І група   «А серце тобі нічого не наказало?»

Андрійко прийшов зі школи і побачив заплакану! - матір. Він поклав книжки й сів за стіл. Чекає обіду.

— А тата відвезли в лікарню, — каже мати. Занедужав батько.

Вона чекала, що син занепокоїться, стривожиться. Та син був незворушний, спокійний. Мати великими очима дивилась на Андрійка.

— А нам завтра до лісу йти, — каже Андрійко. — Завтра ж неділя.

Учителька наказала, щоб усі прийшли до

Уроки, яких чекають діти

школи о сьомій ранку.

— То куди ж ти підеш завтра? — запитала мати.

— До лісу... Як наказала вчителька.

— А серце тобі нічого не наказало? — спитала мати й заплакала.

Побачивши заплакану маму, відразу вияснив(ла) причину:	Звпропонував (-ала) мамі, негайно разом з нею відвідати тата:	Відмовився від походу до лісу:
1.	1.	1.
2.	2.	2.
		3.

II група

«Дивний мисливець»

Живе у нашому селі дід Максим. Усі кажуть: дід-мисливець. Як тільки починається полювання на зайців чи на качок, дід щодня йде з рушницею до лісу. Виходить із дому рано-вранці, а повертається ввечері.

Але що це за дивний мисливець такий! Ніколи не несе додому ні зайця, ні качки. Приходить із порожньою торбою. Одного разу приніс дід Максим зайченя маленьке. Знайшов під кущем. У зайченяти була зламана ніжка. Дід зробив із двох гілочок пов'язку, забинтував ніжку. Через тиждень ніжка зрослася, і дід відніс зайченя у поле.

Чого ж це дід Максим такий невдаха?

Пішли одного разу слідом за дідом, захотілося подивитись, як же він полює. Бачать: поклав дід рушницю, а сам ходить лісом та й розкладає під кущами сіно зайцям. Зрозуміли тоді, чому дід Максим дивний мисливець.

Уроки, яких чекають діти

Хочу чинити як дід Максим:	Зустрічав таких чуйних мисливців (людей):	Погоджуюсь із твердженням «дід Максим невдаха»:
1.	1.	1.
2.	2.	

III група «Красиві слова і красиве діло»

Серед поля стоїть маленька хатина. Її побудували, щоб у негоду люди могли сховатися й пересидіти в теплі.

Одного разу серед літнього дня захмарило й пішов дощ. А в лісі в цей час було троє хлопців. Вони сховалися в хатинці й дивилися, як з неба ллє, мов з відра.

Коли це бачать: до хатини біжить ще один хлопчик. Незнайомий. Мабуть, з іншого села. Одежа на ньому була мокра, як хлющ. Він тремтів од холоду.

І ось перший із тих хлопців, які сиділи в сухому одязі, сказав:

— Як же ти змок на дощі! Мені жаль тебе..

.Другий теж промовив красиві й жалісливі слова:

— Як страшно опинитися в зливу серед поля! Я співчуваю тобі..

.А третій не сказав ні слова. Він мовчки зняв із себе сорочку й дав її змоклому хлопчикові. Той скинув мокру сорочку и одягнув суху. Гарні не красиві слова. Гарні - красиві діла.

Пожалів би змоклого хлопчину красивим словом:	Звпропонував би свою сорочку:	Погоджуюсь із твердженням «Гарні - красиві діла»
1.	1.	1.
2.	2.	2.
	3.	

9. Інтерактивна вправа «Так чи ні».

А зараз пропоную вам відповісти на невеличку анкету. Відповідати на неї треба «так» або «ні».

- Чи можна примусити людину бути чуйною?
- Чи згодні ви з думкою, що «добротою світ живе»?
- Чи можна ставати чуйним лише на деякий час?
- Чи потрібно виявляти чуйність у ставленні до будь-кого?
- Чи можна сказати, що доброта – найбільша окраса душі?
- Чи легко бути чуйним?
- Чи можна турботу порівняти з сонцем?
- Чи є у вас бажання творити добрі справи?
- Порахуйте, яких відповідей у вас виявилось більше: «так» чи «ні».

Якщо більше відповідей «так», то ви прагнете чинити добро. І це дуже правильно, адже воно приносить радість тим, хто поруч.

III. Підсумок уроку.

1. Вправа «Продовж речення».

«Бути чуйним – це значить ...»

Бути чуйним - це значить допомагати один одному.

Бути чуйним – це значить дарувати радість знайомим і незнайомим людям.

Бути чуйним – це значить захищати молодших і піклуватися про старших.

2. Заключне слово вчителя.

Наше заняття добігає кінця. Маю надію, що ви замислились над тим, як важливо бути чуйним, лагідним, тактовним, небайдужим до інших.

Я думаю, кожному хочеться, щоб наш клас був згуртованим та дружнім, щоб між хлопчиками та дівчатками нашого класу стосунки були

Уроки, яких чекають діти

доброзичливими, приятними. Вчіться виявляти одне до одного увагу та співчуття, підтримуйте одне одного, не лишайте товаришів наодинці зі своїми неприємностями й проблемами.

Тільки тоді ви по праву зможете вважати себе чуйною, достойною, доброю людиною.

Шамрай Людмила Василівна,

учитель початкових класів
вищої кваліфікаційної категорії

Урок Краси

Тема. У світі краси і любові.

Мета: формувати уявлення про внутрішній світ людини, вміння

прислухатися до свого серця, навчити бачити красу навколишнього світу;

спонукати до саморозвитку, бути уважним і чуйним до старших;

виховувати бережне ставлення до природи, любити життя, цінувати кожную його мить.

Обладнання: виставка книг про природу, портрет В. Сухомлинського, ілюстративний матеріал, вислови про красу, мікрофон, вірш про природу.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Емоційне налаштування на урок.

Коли ви зранку йшли до школи, підлетіла легенька сніжинка й ніжно поцілувала у щічку, а бешкетник - вітерець прошепотів: «Вдалого дня!» Нехай ці добрі почуття наповнять ваші душі, розквітнуть усмішки на личках. Хай вам приємно і легко буде працювати на уроці.

III. Основна частина уроку.

1. Повідомлення теми і мети уроку.

Сьогодні на уроці ми будемо говорити про красу навколишнього світу, відчувати його чарівність і неповторність, гратися, перевтілюватися у «чарівні квіти».

2. Розповідь учителя.

Кожна людина приходиться у цей світ для добра. Перед нею стоять важливі завдання, які вона покликана виконувати впродовж свого життя. А вам

потрібно вчитися відчувати чарівність і бачити красу, неповторність великого і складного світу. Згадайте, які квіточки ростуть на клумбі в бабусі чи у вашому квітнику? Поцікавтеся - і вас здивує їх розмаїття, загадковість, неповторна краса. Скільки не придивляйтеся, а двох однакових не знайдете. У природі є багато цікавого і таємничого. Є чим дивуватися, захоплюватися, є що любити. Без любові нічого доброго не буває. За щоб ви не бралися, до всього треба ставитися з великою любов'ю.

– Уявіть, що ми на зеленій травичці, засіяній дивовижними квіточками. Серед них різні квіти з приємними ароматами.

– Які квіти викликали у вас захоплення? (*айстра, незабудка, ромашка...*)

– У кожної людини є своя улюблена квітка, але троянда з давніх-давен вважалася царицею квітів. Про цю чарівну «красуню» ми дізнаємося більше, коли прочитаємо байку О. Літковської «Суперечка про красу троянди»

3. Читання та обговорення байки О. Літковської «Суперечка про красу троянди».

На околиці маленького міста розкинувся великий сад. А поряд - будиночок, де жила дружна родина. Батько, мати й син дуже любили свій сад і багато часу там проводили. Батько підрізав і обкопував дерева. Мати саджала

городину, а на синові лежала відповідальність за квіти. Квітів у саду була сила-силенна. Вони радували всіх. Біля самого будиночка була клумба з трояндами. Яких сортів тут тільки не було! У самому центрі розарію росла одна-єдина троянда, привезена здалеку й подарована господарю будинку.

Уроки, яких чекають діти

Троянда була дуже гарна й не схожа на своїх родичів. У різний час вона виглядала по-різному: від яскраво-червоного до темно-бордового кольору. Унизу, на землі під трояндами, теж кипіло життя. Мурахи, жучки, комашки, коники, черв'ячки - усі сумлінно метушилися у своїх справах. Але ці земляні мешканці бачили троянду тільки знизу і не могли зрозуміти, чому вся родина милується її красою. Де ж тут краса?

Були й інші мешканці саду - метелики, бджоли, пташки. Вони троянду бачили зверху, відчували її аромат і не могли зрозуміти своїх земляних співмешканців. Як можна не бачити такої краси?

Суперечка між верхніми й нижніми мешканцями саду тяглась безконечно. Одні бачили шпичаки, а інші - п'янки квіти.

Ну а що ж людина? Людина бачила троянду загалом. Вона насолоджувалась красою й ароматом дивовижної квітки, але при цьому ніколи не забувала про шпичаки, що ховаються у трояндовому стовбурі. Людина - це подоба Творця, і вона завжди повинна знати, що у житті зустрічаються не тільки шпичаки, але й існує Велика Сила Краси. Краси, що дає Натхнення, Радість, Надію, Віру, Любов.

- Чим здивувала вас ця байка?
(Земляні мешканці не тільки не побачили краси, але й не відчували її)

- Чому земляні мешканці не бачили краси троянди?
(Захоплюватись, насолоджуватись красою можуть тільки люди)

- Як ви думаєте, де живе краса?

(У душі, серці людини, у природі, у посмішці, у цікавих книжках, у піснях, у театрах, у галереях...)

Уроки, яких чекають діти

Краса і людина живуть завжди в гармонії. Інколи людина руйнує красу, тому нам, діти, треба навчитися поважати і цінувати красу. Без неї нема життя.

4. Вправа «Інтерв'ю»

- А що для вас, діти, є краса?
- Що ж найкрасивіше?
  - *Краса - милування природою. Це коли ти торкаєшся квіточки і ніби тримаєш матусю за руку. А коли торкаєшся до ніжного листочка, то відчуваєш руку тата.*
  - *Краса - це спорт! Заняття художньою гімнастикою, тренування по три години кожного дня, виступи на змаганнях... і перемога!»*
  - *Краса - це музика! Класична і джазова моя улюблена.*
  - *Краса - коли люди й діти роблять один одному добре.*
  - *У моїй уяві краса - це моє наполегливе, цікаве навчання, від якого отримую радість.*
  - *Найкраще, коли мій тато говорить, що я батькова дочка і його «принцеса».*
  - *Для мене краса - дізнаватися про життя відомих художників і відвідувати музеї.*
  - *Моя щаслива сім'я - це моя краса!*
  - *Зростання мого братика, гордість за те, що він у нас є!*
  - *Для мене краса - це маленька квіточка, яку я сам посадив і виростив.*
  - *Я довго думав: що ж найкрасивіше? Я люблю природу: весняні дерева, польові квіти, які дарує тато мамі і мої найкращі - орхідеї.*

5. Рухавка.

Іскриться сонце, але вже не жарко.

Вітрець в червоних кленах шурхотить.

І шелест листя на алеях парку,

А листячко кружляє і летить...

Дихне вітрець, і листячко зірветься,
Щоб полетіти в синяві небес.
А я дивлюся і мені здається,
Що я іду у казку, в край чудес.

6. Читання та обговорення казки М. Скребцової «Дивовижний кактус».

Одного ранку в жаркій пустелі народився кактус. Він став десятою дитиною у великій родині. Усі діти в цій сім'ї отримували залізне виховання. Тільки одну крапельку вологи отримували брати. Таке виховання давало свої плоди. Кактуси виростали витривалими і мовчазними. Вони вміли терпіти.

Десята дитина була іншою. Кактус задавав питання. Спочатку матері і братам, а потім, так і не дочекавшись їх відповіді, усім кого бачив навколо.

«Цікаво, чи можна потонути в пісках? - думав кактус.

А небо - це теж пісок? Але чому воно іншого кольору? Чому воно так рідко плаче?»

Його мати сердилась і бурчала: «Ти питаєш занадто багато... для кактуса. Ти повинен мовчати і терпіти..., як всі ми!»

Але кактус не хотів терпіти. Він розмовляв із сонцем і пісками, вітром і рідкісним дощем, а ночами з далекими зірками. Піски розповіли йому про людей. Вони знали про них нескінченно багато! Це були захоплюючі історії: веселі й сумні, тривожні і навіть страшні.

«Люди! Які вони? От би доторкнутися до них голками», - зітхав мрійник. Але зірки посміхнулися.

Уроки, яких чекають діти

- Люди не люблять колючих. Вони тікають від того, хто робить їм боляче... Їм потрібно світити, тоді вони теж світяться і залишаються з тобою назавжди», - так говорили зірки.

- Піски розповідають, що люди знають усе на світі. Вони не мовчать, як ми, - розмірковував кактус.

- Так вони не мовчать... Якщо вивчити їхню мову, то говорять їхні очі, серце, душа, - говорили кактусу зірки.

- Душа! Що це? Чи є це у нас?! - запитував кактус.

І ось одного разу сталося чудо. Кактус побачив людей і розчув їх слова:

- Що за царство одноманітності і безмовності ця пустеля! Чи можна порівняти пахучі квіти луговів із цими потворними кактусами...

Кактус зрозумів, що говорять про нього. Він вперше дізнався, що потворний. Йому захотілося плакати. І в нього дійсно виступили сльози, що просочилися через часті голки.

- Диви, плаче кактус! - зауважив один чоловік і доторкнувся до нього. - Його голки зовсім не колються, це, напевно, будь-який новий вид неколючих кактусів. Цікаво, багато їх тут? - і люди подивилися навколо себе. Остеронь росли інші кактуси. Люди підійшли до них, нахилилися і тут же відсахнулися - гострі голки боляче поранили їм пальці.

- Так, видно він один тут такий, ніжний! - говорили люди, повертаючись до дивовижного кактусу.

Кактус ледь не помер від щастя, коли побачив, що люди знову наближаються до нього.

- Дивись! Чудо краси! Білосніжне чудо! Скарб! Пахощі всіх кольорів землі не зрівняються з його чарівним ароматом. Боже, чи не сниться це нам! - і люди завмерли перед кактусом у безмовному захопленні.

«Про що це вони? Так люди дуже дивні: то вони називають мене виродком, то завмирають у захопленні», - дивувався кактус. А прекрасна квітка - чудо краси, невблаганно росла. І чудове світло виходило від білосніжного дива, народженого кактусом.

Була ніч. Небо, усіяне зірками, наче розкрило свої обійми чарівній квітці кактуса. При зоряному мерехтінні він виглядав божественно прекрасним. Зірки говорили кактусу:

- Тепер ти побачив душу. Твоя квітка відкрила її в людях...Ти щасливий?»

7. Обговорення казки.

Уявіть, якби ви на хвилинку перевтілилися у кактуса, що б ви відчували?

- Які б поради ви дали кактусу?

- А в яку квітку ви б хотіли перевтілитися?

8. Гра «Я – дивовижна квітка»

Тож пограємо в гру «Перевтілення». Виберіть квітку, яка вам до вподоби. **(На столі в учителя картинки різних квітів)**. Пофантазуйте, що означає ця квітка, чим вона цікава для вас.

- Я – квітка незабудка, - символ весняної королеви.

- А - я квітка — провісник весни – бузок.

- А я перевтілилася в троянду, бо хочу сьогодні бути «царицею» і допомагати своїм друзям квітам.

- Я вже дорослий, тому буду квіткою лотос. Це – квітка молодості, закоханих.

- Весняний гіацинт - це я! Це квітка захоплення і пробудження.

– Чим цікаво вам було перевтілюватись у дивовижні квіти?

Уроки, яких чекають діти

- Отже, як важливо уміти спостерігати за красою навколишнього світу і в кожній рослині побачити диво, відчути красу і неповторність.

9. Творча робота. Створення малюнка «Квіти, які зроблять Д планету красивою» .

- Діти, якого кольору краса?
- Цікаво, скільки кольорів назвали? А стільки поєднали?
- Об'єднайтеся у групи і до роботи!
- Пропоную пофантазувати і Планету нашу заквітчати.

Виставка групових малюнків.

10. Вправа покажи «Красу».

Неможливо порахувати всіх квітів, які населяють Землю. А скільки букв в слові ви можете назвати? Тож наступна вправа - покажи «Красу». Пропоную стати в пари і за допомогою «частин» тіла показати букви слова краса.

III. Підсумок уроку.

1. Слово вчителя.

Дорогі діти! Дякую за урок. Коли людина навчилася створювати красу своїми руками, то тільки тоді вона зацікавлена в її збереженні.

Усе що ти робиш, повинно приносити задоволення і радість не лише тобі, а й тим, хто поруч.

Краса живе поруч із кожною людиною і в ній самій.

1. Рефлексія

- Сьогодні було цікаво...
- Я зрозумів, що...
- Урок мені дав для життя...

Матвєєва Ірина Миколаївна,

вихователь групи подовженого дня

Урок Дружби

Тема. Подорож у Країну Дружболандію.

Мета: навчити дітей підтримувати дружні стосунки у класі, вчитися бути

вірними друзями;

вдосконалювати навички використання ввічливих слів у спілкуванні з

однолітками, виховувати позитивні риси характеру;

розвивати вміння аналізувати ситуації і робити правильні висновки.

Обладнання: глобус, малюнки дітей, пелюстки з правилами, камінець, конверти з прислів'ями, костюм рицаря, подарунки друзям, фотокраєвидів, таблиця з літерами.

Хід уроку

I. Організація класу.

Вітання. Настрій на урок.

Треба дружно привітатись: «Добрий день!»

Дружно голосно сказати: «Добрий день!»

Вліво, вправо поверніться,

Туди-сюди посміхніться,

«Добрий день!» - 3 рази.

II Основна частина уроку.

- Вітаю вас у країні «Дружболандії»

1. Інсценізація.

Сценка 1

Двоє хлопців спочатку кричать, а тоді починають битися. Навколо них збирається натовп. Старший хлопець починає розводити забіяк.

Старший хлопець. Ви чого?

1 забіяка. А він чого? Перший поліз із кулаками!

2 забіяка. Чого образив песика мого?

1 забіяка. А я пожаліюся твоїй мамі!

2 забіяка. Подумаєш! А пса не ображай...

Бо відпущу, щоб покусав!

І рот на мого пса не розкривай!

Старший. Що ж на твого собаку він сказав?

2 забіяка. Та я уже не пам'ятаю...

Старший. А билися ж чого?

1 забіяка. Не знаю...

Старший Отак завжди за будь-яку дрібницю

У бійку лізуть хлопчак.

Подумайте спочатку, розберіться...

Та ж ні, поб'ються ліпше залюбки.

(Діти розходяться в різні боки насуплені і злі)

Сценка 2

(З'являються, підстрибуючи, дві дівчинки. Одна з них кричить дразнилку)

1 дівчинка

Лізка-капризка, Лізка-капризка.

Весело скакала, доки не упала.

А як упала, то заридала...

Лізка-капризка, Лізка-капризка...

(Підбігає до другої дівчинки і штовхає її)

2 дівчинка

І як не соромно? Язик, як помело.

Лепечеш тут на людях, що попало.

1 дівчинка

Ти, вискочка! Тобі ще повезло,

Що я сказала зовсім мало!

(Знову хоче штовхнути, але її за руку затримує старший учень).

Старший

Розбороняв я хлопців у бою,
А тут побитися і дівчинка бажає.
Ти нащо кривдиш подружку свою,
Вона тебе не кривдить, не чіпає?

1 дівчинка

Бо вискочка вона, усе найкраще знає,
І руку догори завжди дере!
Списати не дає, а ще й повчає,
Тому усіх у класі зло бере.

Старший хлопець

Що ж, зло — поганий помічник, так не годиться,
До успіху не приведе, не жди!
Добро людині кожній знадобиться,
Бо так прекрасно в мирі всім рости.

(Усі розходяться в різні боки. На сцену виходять 4 учні і вихователь)

2. Поетична хвилинка.

Вихователь

Таке, мабуть, траплялося і з вами,
Слова приниження і бійка, та не раз...
Де ж доброта? За синіми лісами?
Якраз про це й поговорити час.

Учні

Людина між людьми повинна в світі жити.
А без людей у світі як прожити?
Тому повинні всі навчитися дружити,
А як образили — пробачення просить.

Самотнє дерево і вітерець зламає,

Уроки, яких чекають діти

А разом з друзями у тебе сила є.
Без друга не прожити — кожен
знає,
Без друга сіре все життя твоє.

Один не станеш по обидва боки,
Та й як одному в світі цім рости?
Чи прогулятися, як поробив уроки,
Чи в парк та в цирк у вихідні піти?

А з другом можна все обговорити,
Обміркувати і порадитись завжди.
Цікаво з другом у похід ходити,
Якщо не маєш друга, то знайди.

3. Розповідь учителя з елементами бесіди.

- Як важливо мати друга! Чи не так?
- Що ж таке дружба, на вашу думку?

Дружба — безкорисливі взаємовідносини між людьми, засновані на довірі, щирості, взаємних симпатіях, спільних інтересах і захопленнях. Найголовніше в дружбі — це довіра і взаємодопомога. Друг завжди без користі прийде на допомогу та ніколи не підведе.

- Діти, підніміть руку, у кого є друзі?
- Згадайте, що ви робили, щоб познайомитися, коли зустрілися вперше?
- Що б ви порадили людині, яка не має друга?
- А в кого друзі є у класі?
- А хто з вас дружить з усіма без винятку?

Я знаю чудову країну, де всі дружать. Ви любите подорожувати? Тоді давайте завітаємо у країну Дружболандію і спробуємо знайти відповіді на ці та інші запитання (*фото ворота*).

Щоб потрапити до цієї країни, потрібно мати перепустку. В цьому нам допоможе пісня.

4. Пісня «Дістань із кишені усмішку»

1. Ви, коли виходите із дому,
То перевірте, чи взяли, що треба:
Книжки, щоденник, олівці і ручку,
Серветку ту, що витре твого носа.
Ну а в кишені, що тільки не знайдеш:
Там на руці наклейки, навіть, фішки.
А головне, для успіху забули -
це ключ від вашої усмішки.

Приспів:

Дістань із кишені усмішку,
І настрої у тебе покращяться трішки,
Зникнуть нудьга і тривога,
І друга нового ти стрінеш за рогом.
Дістань із кишені усмішку,
Та, якщо душа не співає, мов скрипка,
Дістань, ми тобі кажемо, всім

Із кишені усмішку!

- Діти, ви здогадалися, що це за перепустка?

З посмішки починається знайомство і дружба.

(На екрані-фото з посмішкою)

- Беремо свою перепустку і вирушаємо.
- Що повинна робити людина, щоб мати багато друзів?(відповіді дітей).

5. Групова робота «Чарівна галявина».

- Спочатку завітаємо на **Чарівну галявину** (на фотogaлявину)

Уроки, яких чекають діти

Як і в кожній країні, в Дружболандії є свої закони і правила спілкування. Давайте зручно розмістимося на нашій **Чарівній галявині** і спробуймо всі разом скласти правила ввічливого спілкування між хлопчиками і дівчатками.

(Діти обговорюють, складають правила і записують їх на пелюстках квітів).

- Посадимо на нашій галявині ці незвичайні квіти. *(Діти по черзі виходять і прикріплюють пелюстки на дошці, щоб утворилась квітка).*

Ось ці правила

- Не ображати дівчаток і не глузувати з них, не говорити поганих слів.
- Поступатися дівчаткам місцем, пропускати першими у клас.
- Допомогати нести важкі речі.
- Заступатися за дівчат, не дозволяти кривдити їх.
- Виховувати в собі сміливість, силу, мужність.
- Не обзивати хлопців, не битися з ними.
- Обговорювати з хлопцями прочитані книжки, переглянуті фільми.
- Допомогати хлопчикам у навчанні, у прибиранні робочого місця, приймати в свої ігри.
- Радіти гарним вчинкам хлопчиків та їхнім успіхам.
- Виховувати в собі стриманість, доброту, лагідність.

Вихователь:

- Чи не важко вам запам'ятати всі ці правила?

Існує одне правило, яке називають «золотим», за допомогою якого можна уникнути будь-яких конфліктів. Хто може його назвати?

«**Золоте правило поведінки**» звучить так: «І як бажаєте, щоб вам люди чинили, так само чиніть їм і ви».

- Як ви розумієте цей вислів?

Ти ж ніколи не вчиниш з другом так, як не хочеш, щоб з тобою вчинив твій друг, а тому ти його не скривдиш, не обдуриш, не скажеш злого слова

Уроки, яких чекають діти

проти нього, не зрадиш... Якщо всі будуть дотримуватись цих правил, то в класі буде завжди панувати...

6. Колективна робота «Чарівні слова».

Знайдіть в таблиці заховані слова – друзі і закінчіть фразу.

А	К	Д	И	У	С	К
М	И	Р	Н	А	О	Л
Д	П	У	Ф	Ь	І	Ж
К	Р	Ж	В	Н	Я	Щ
С	Ю	Б	О	Т	Є	Х
З	Л	А	Г	О	Д	А

(Таблиця на фото: мир, дружба, злагода, любов)

7. Поетична хвилинка.

- Які риси характеру повинен мати справжній друг?

Послухайте вірші і поміркуйте, чи ви є справжніми друзями?

Які до друга ти вимоги ставиш,
Такі й до себе завжди виставляй.
І те, що другові сердечному порадиш,
Собі такі ж завжди поради дай.

Ніхто у світі цім не досконалий,
А в кожного якийсь недолік є.
Один повільний, хтось веселий, жвавий,
Всім притаманне щось одне, своє.

Один смішний, бадьорий, жартівливий,
Уміє всіх довкола звеселить.

Уроки, яких чекають діти

Хтось роботящий дуже, хтось лінивий,
Але усі прийшли у світ цей жить.

Хтось вміє над собою працювати,
А інший ще не усвідомив саму суть.
Тому людей такими слід сприймати,
Якими є, якими ті живуть.

І раз ти вибрав друга серед інших,
То дорожи ним, думкою ділись.
Хоч є людей багато цікавіших,
Можливо, ви й розійдетесь колись,

Та зараз друг твій найдорожчий в світі,
Найкращий твоєму серцю і душі.
Тобі цікаво з ним стрічатись, говорити,
Тому до друга з радістю спіши.

Бо він твій друг. Тож другом будь для нього.
Вмій цінувати те, що в тебе є.
Не зраджуй друга, не зроби такого,
Щоб потім серце стиснулось твоє.

Від болю, від страждання, від печалі,
За те, що друга ти не виручив з біди.
Запам'ятай тепер, керуйся тим надалі.
До свого друга з чистим серцем йди.

- Чи вважаєш ти себе справжнім другом?
- А які риси характеру має ваш друг?

8. Пісня «Острів дружби»

1. Острів Дружби ти на мапі не знайдеш,

Бо для дружби не буває меж.

Якщо друг є, легше в світі жити,

В дружбі сила – друзів бережи!

Приспів:

І наш клас, як Дружби острів,

/Мати друга зовсім просто./ 2 рази

В нашім класі.

Слід не битись, не сваритись,

/Поважати всіх, дружити/ 2 рази

В нашім класі.

2. Вірні друзі щасливо живуть,

Вони разом вирушають в путь.

Разом з другом веселіше йти:

Друг готовий завжди допомогти.

Приспів

9. «Печера загадок»

Продовжимо подорож! Завітаємо до **Печери загадок** і дізнаємось, що допомагає людині бути справжнім другом *(на фото печера)*

У тварини не буває,

Навіть і у шимпанзе.

Хоч зубів і не має,

А людину — гризе.

(Совість, сумління)

Про яку людську вдачу йдеться:

Зроду не збіднієш, навіть у біді,

Бо за туою вдачу матимеш віддачу,

Що роздав ти людям — вернеться тобі. *(Щедрість)*

Скажеш так чи надішлеш поштою —

Я від цього нічим не змінюся.

Я людині нічого не коштую,

Але високо нею цінуюсь. *(Слова ввічливості)*

Вихователь

Слова ввічливості і щедрість допоможуть бути хорошими друзями, а совість і сумління підкажуть нам, чи правильно ми вчинили.

10. «Містечко Розваг».

а) Вправа «Камінчик».

- Пропоную вам пограти в гру «Камінчик».

Передаючи камінець, потрібно сказати комплімент товаришу поруч.

- Який камінчик на дотик був, а яким став? *(холодним-теплим)*

- Від доброго слова й тепла навіть камінчик зігрівся! Як же впливатимуть ввічливі слова на людське серце?

б) Гра «Відгадай слово».

Вихователь зачитує характеристику слів, а діти повинні відгадати їх за 1 хв.

1. Антонім до слова «війна» *(мир)*.

2. Один з головних органів людини *(Серце)*

3. Слова схвалення або

захоплення, люб'язні слова. *(Комплімент)*

4. Що приносять гості на свято? *(Подарунок)*

5. Розважальна діяльність дітей. *(Гра)*

6. Як називають хлопчика, який ввічливо поводить себе з дівчинкою?
(Джентльмен)

7. Що з'являється на обличчі, коли нам радісно? *(Усмішка)*

8. Слова, які вимовляють, коли зробили помилку? *(Вибачення)*

9. Синонім до слова друг. (*Товариш*)

- Відгадайте про які риси характеру йде мова?

10. Якість людини, яка завжди говорить правду. (*Чесність*)

11. Любов до ближнього, прагнення допомогти йому. (*Милосердя*)

12. Якість, необхідна рятувникам. (*Сміливість*)

13. Турбота про людину, яка завітала до вас. (*Гостинність*)

14. Риса, яка проявляється у спілкуванні, особливо з дорослими. (*Повага*)

15. Уміння людини володіти своїми емоціями і почуттями. (*Стриманість*)

16. Емоція людини, пов'язана із задоволенням і щастям. (*Радість*)

17. Риса людини, яка завжди говорить «спасибі». (*Вдячність*)

18. Якість людини, яка ділиться тим, що має. (*Щедрість*)

11. «Площа історій».

Ми потрапили на Площу Історій. (*На фото площі*)

Пропоную вашій увазі історію, яка трапилися в Будинку школяра, де проходили конкурси малюнків і костюмів.

а) Сценка «Перемагай зло добром».

Дівчинка дивиться на малюнок. До неї ззаду підходить хлопчик в костюмі лицаря.

Максим: - Тут і підписувати не треба, одразу видно, хто намалював цю мазанину!

Оленка: - Це не мазанина, а моя найкраща подруга. Вона і танцює, і малює, і любить вигадувати всілякі ігри та розваги.

Максим: - Мазанина – вигадниця! Ой, помру від сміху! Ха-ха!

Оленка:- А ти... А ти... А ти схожий на мандрівного лицаря – захисника всіх слабких і пригнічених. І меч у тебе гарний. Справжній лицарський меч!

Уроки, яких чекають діти

Максим: - Це тато викував. Він у мене коваль. Хотів ще шолом і обладунки зробити, але захворів.

Оленка: - Шкода, що він не може бути зараз поруч, але ти не сумуй, тато обов'язково одужає. Ну все, бувай. А ти все ж таки лицар, і очі в тебе добрі!

Максим:- Вибач, що я тебе образив. Твій малюнок справді дуже гарний. Дякую за підтримку, бувай!

Оленка: - Оце так! Де ж подівся колишній грубіян і задирака. Правду ми з мамою читали: «Не будь переможений злом, але перемагай зло добром»!

- Чому хлопчик змінив своє ставлення до дівчинки?

- Як нам потрібно відповідати, коли до нас звертаються невіжливо, грубо?

б) Обговорення ситуацій.

- Послухайте дві історії.

1. У холодний зимовий день Наталка й Оленка йшли зі школи додому. Наталка була тепло одягнена. На ній була тепла шубка і рукавички. Її ранець зручно висів за спиною. А Оленка в школі забула рукавички, тому портфель вона несла в голій руці.

- Рука в мене замерзла страшенно! – поскаржилася Оленка подружці.

Наталка відповіла:

- А в мене – ні.

2. Пролунав дзвоник. Діти взяли свої сніданки і вийшли на перерву. Ось біля вікна стоять Олег та Михайлик. У Олега – два печива. Михайлик стоїть і дивиться у вікно, він сьогодні забув свій сніданок. Олег простягнув другові одне печиво і сказав:

- Пригощайся!

Запитання:

- Яка з цих історій вам сподобалась? Чому?

- Що б ви порадили Наталі?

- Чи траплялись схожі ситуації у вашому житті?

12. «Поетичний водоспад».

У хорошому слові є сила жива,
Життєдайна, велика, крилата.
Говоріть вашим друзям приємні слова
І від них на душі стане свято!

Добре слово підніме людей в небеса
І закличе їх добрими бути.
І відкриється серцю добро і краса,
І воно зможе мудрість збагнути.

Людям завжди чудові слова говоріть,
Тож і ваша душа стане світла.
І у мирі, в любові, у дружбі живіть,
Щоб любов над Землею розквітла.

13. «Музей народної Мудрості».

Є в країні Дружболандії **Музей народної мудрості**. *(На фото бібліотека)*
Тут зберігаються перлини мудрості – прислів'я і приказки. Які ви знаєте
прислів'я і приказки про дружбу?

Прислів'я:

- У лиху годину пізнаєш вірну людину.

- Без вірного друга — велика туга.
- Один ніколи не стане по обидва боки.
- Яку дружбу заведеш, таке й життя поведеш.
- Товаришів багато, а друг — один.

- З добрим дружись, а лихих стережись.
- Друга шукай, а знайдеш — тримай.

14. Робота в парах.

- З однієї дуже старовинної книги повипадали слова. Потрібно скласти їх так, щоб вийшло прислів'я чи приказка.

Діти виконують завдання: складають прислів'я з окремих частин, надрукованих на картках.

Завдання для батьків: відгадати відоме прислів'я за серією малюнків.
(*Дружба дорожча за золото*)

- Чи можуть траплятися сварки, непорозуміння і образи між друзями?
- Що потрібно робити в таких випадках?

15. Інсценізація.

- А що ж трапилось з героями сценки, яку ми бачили спочатку?

(*Виходять діти, вибачаються і миряться*).

Хлопчики

Ти — не ворог, я — не ворог.

Нам сваритись просто сором.

Помирились, помирились,

Щоб ніколи не сварились.

Дівчатка

Ти не плач, не плач, не плач

І скоріш мені пробач,

І на мене ти не сердься,

Бо у тебе добре серце.

Будемо завжди дружити

І ніколи не сваритись!

16. Вправа «Добавлянки».

А тепер усі разом зробимо висновок з усього сказаного і складемо вірш про дружбу. Останнє слово кожного другого рядочка ви будете добирати самі в риму.

Щоб могли ми гарно жити,
Треба вчитися... (дружити).
А не кидатись словами,
Щоб не стати ... (ворогами)
І запам'ятай собі —
З другом легше у... (журбі).
Друг нас виручити може,
У біді він ... (допоможе).
А як пісня, жарт чи сміх —
Радість ділиться на... (всіх).
Друг нас може захистити
Може з класом ... (помирити).
Друг не стане кепкувати
І на людях нас... (повчати).
А як сварять всі навкруг —
Йде на захист справжній... (друг).
І ніколи не забудь!
Й ти для друга — вірним...
(будь)!

Й ще одне запам'ятай:
Друзів ти... (не забувай)!
Знай, моя дитино мила,
Дружба — це велика... (сила)!

17. «Місто Веселих Майстрів».

- Перед нами **Місто Веселих Майстрів**. (На фото - місто у вогнях)

Уроки, яких чекають діти

Жодне свято не обходиться без подарунків, тому зараз давайте вручимо своїм друзям сердечка, які ми виготовили на заняттях.

18. Вправа «Мікрофон».

- На що схожа дружба?

(на щирю посмішку, яскраве сонечко, гарну квітку, на великі й маленькі зірочки, на сердечко, на подарунок, на цукерку, на великий торт)

- Для чого потрібна дружба?

(щоб бути щасливим, щоб був мир на землі, вдома, у школі, щоб підтримати у скрутну хвилину, для доброти, щоб було з ким спілкуватися, допомагати один одному, щоб мати однодумців)

19. Гра «Так чи ні»

- Від чого залежить дружба?

(відповідати «так» , або «ні»)

Дружба залежить від довіри.

Дружба залежить від одягу.

Дружба залежить від зачіски.

Дружба залежить від характеру.

Дружба залежить від вихованості.

Дружба залежить від достатку.

Дружба залежить від уміння спілкуватися.

Дружба залежить від уміння грати в ігри.

Дружба залежить від уміння тримати слово.

- Наша подорож підходить до закінчення.

20. Пісня «Острівець любові»

Віднайди скарб у кожному слові,

Збережи острівець любові,

Обігрій, кого скривдив дуже,

Усміхнись, це не важко, друже.

Приспів:

Давайте разом триматись будем
і цінувати кожную мить,
Бо лише з вірою в майбутнє,
У цьому світі варто, вартожить
Будь ласка, посміхніться,
Дорослі і малі,
Лід ненависті розтане
Від усмішок на землі.

2. Підніми, може, хтось спіткнувся,
Нагадай, якщо хтось забувся,
Покажи правильну стежину,
Усміхнись, втішить це людину.

Приспів

3. Привітай старця і дитину,
Розділи на усіх хлібину,
Поверни втрачену надію,
Воскреси нездійсненну мрію.

Приспів

III. Підсумок уроку.

Дякую всім за чудові відповіді. Зустрінемося в Країні Дружболандії на наших наступних заняттях. Бажаю вам мати багато друзів і бути вірними друзями для всіх!

Удод Аліна Миколаївна,
вихователь групи подовженого дня

Урок Увічливості

Тема. Ласкаве слово, що весняний день.

Мета: виховувати, доброзичливість, повагу, культуру спілкування в повсякденному житті;
розширювати словниковий запас дітей словами увічливості;
учити користуватися увічливими мовними формулами;
розвивати зв'язне мовлення та логічне мислення.

Обладнання: комп'ютер, презентація, макет дерева, оповідання Василь Сухомлинського, матеріали для групової роботи, мікрофон.

Хід уроку

I. Організація класу.

1. Привітання.

Треба дружно привітатись:

«Добрий день»

Дружно, голосно сказати:

«Добрий день»

Вліво, вправо поверніться,

Туди-сюди посміхніться

«Добрий день» (3 рази)

2. Вступне слово вчителя.

- Діти, гадаю, нікому з вас не подобається грубе, зневажливе, образливе ставлення до себе. Адже кинуте з самого ранку зневажливе слово може зіпсувати настрій на весь день. І навпаки привітне слово чи побажання, що супроводжується посмішкою, може підняти настрій. Іноді ви навіть не помічаєте, що образили товариша.

Будьте увічливими!

- Тому дуже важливо, щоб із дитинства ви набули навичок вихованості та ввічливості.

«Кажімо більше «чарівних» слів. Ніщо не обходиться нам так дешево і не цінується так дорого, як ввічливість» (М.Сервантес).

3. Вправа «Інтерв'ю».

- Як ви розумієте поняття – людські чесноти?

(Позитивні якості людського характеру)

- Якою повинна бути людина?

(Добра, чесна, ввічлива, скромна, культурна, привітна, чемна, щира)

- Які люди найчастіше зустрічалися у вашому житті?

- А з якими людьми вам приємніше спілкуватися?

- Чи вважаєте ви себе ввічливою людиною?

II. Основна частина уроку.

1. Бесіда «Ключики ввічливості».

- Сьогодні ми будемо говорити про людські чесноти і вчитися бути кращими, добрішими, уважнішими, ввічливими до інших людей, щедрішими на гарні вчинки.

До всіх сердець, як до дверей,

Є ключики малі,

їх кожен легко підбере,

Якщо йому не лінь.

Ти, друже, мусиш знати їх,

Запам'ятать неважко

Маленькі ключики твої —

«Спасибі» і «Будь ласка».

- Ключики ці дійсно є чарівними. Вони відкривають людські серця.

Сьогодні ми поговоримо про чемність. Адже це одна з найважливіших рис вихованої людини. Із добрими, чуйними та ввічливими людьми завжди хочеться спілкуватися, бути поруч із ними.

Увічливість — це якість людини, яку вона виховує в собі сама.

2. Вправа «Добавлянки».

Спробуймо з вами вставити «чарівні ключики» у віршовані рядки.

Зазеленіє древній пень, коли почує...*(Добрий день.)*

Розтопить серце всякого сердечне слово...*(Дякую.)*

Коли тебе впіймають за підказку, то вчителя розчулиш...*(Вибачте, будь ласка.)*

Коли згасає сонце у росі й зоря лягає лагідно на плечі, серед знайомих, рідних голосів ми чуємо привітне ...*(Добрий вечір.)*

Розтане навіть льодяна глибина від слова теплого...*(Спасибі.)*

Щоб знову зустрітись в годину призначену, кажу щиро завжди всім...*(До побачення.)*

Тож ніколи не забувайте про ці «чарівні ключики». Частіше говоріть їх своїм рідним, друзям, знайомим

3. Групова робота. Гра «Розсипанка».

- А чи знаєте ви українські народні прислів'я чи приказки про ввічливість?

- Спробуймо скласти прислів'я із розсипаних вітром слів.

(Робота в групах. Діти отримують конверти із завданням)

1 група

Як доброму навчився, то не дарма на світ народився.

2 група

Ласкаве слово – що весняний день.

3 група

Від теплого слова і лід розмерзає.

4 група

Шабля ранить голову, а слово душу.

5 група

Ніщо не дається так дешево і не цінується так дорого, як ввічливість.

Здавна український народ славився не тільки своєю щедрістю і доброзичливістю, але й привітністю та гостинністю

4. Інтерактивна вправа «Чарівні слова».

- Чи любите ви ходити в гості?
- А чи подобається вам, коли до вас приходять друзі, знайомі?
- Які слова допомагають вам бути гостинними, привітними?
- Пропоную вам зібрати нашу класну скриньку «Чарівних слів».
(діти по черзі підходять до скриньки і говорять свої слова ввічливості).

- Доброго ранку!
- На добраніч!
- Доброго дня!
- Щасливої дороги!
- Добрий вечір!
- Заходьте, будь ласка!
- Здрастуйте!
- Дозвольте вам допомогти!
- До побачення!
- Сідайте, будь ласка!
- Будьте здорові!
- Дякую! Спасибі!
- Пробачте!
- Будьте ласкаві!

5. Рухавка.

- Як ви запам'ятали ці слова, я зараз перевірю.
- Вправу слід виконувати тільки тоді, коли я говорю ввічливе слово.
- Руки вгору, будь ласка.
- Присісти.
- Руки вперед, будь ласка.

- Пострибайте, будь ласка.

6. Читання та обговорення української народної казки

«Бабуся Ввічливість».

- Як ви думаєте про що або про кого буде йти мова в цій казці?

- А хто вас любить дуже-дуже, навіть іноді більше, ніж мама, захищає нас від злого в світі, пече смачні пиріжки?

Жили собі на світі двоє діток, хлопчик

Петрик і дівчинка Наталочка. Ходили діти в одну школу, навчалися в одному класі. Дівчинка була вихованою і добре навчалась, а хлопчик завжди пустував і не любив книжки.

Одного разу пішли діти в ліс по гриби. Сталося так, що вони заблудились у лісі в різних місцях. Діти гукали своїх батьків, але все було марно, ніхто з батьків не відгукувався.

Тут Петрик і Наталочка почули голос одне одного й зустрілися. Вони міркували, як їм вибратися з лісу. Але в лісі були такі закони, що вибратися міг тільки той, хто знав слова ввічливості.

Діти блукали по лісі і побачили хатку, а в тій хатці жила бабуся Ввічливість. Діти просили бабусю показати їм дорогу до виходу з лісу. Але бабуся сказала, що з лісу може вийти тільки той, хто знає слова ввічливості.

Наталочка дуже зраділа, бо вона знала таких слів дуже багато, а Петрик дуже засмутився, бо він таких слів ніколи не вживав. Дівчинка була розумною і мала добре серце, вона ніколи не кидала нікого в біді. Наталочка навчила Петрика слів чарівних, і діти разом попросили бабусю:

— Вельмишановна бабусенько, ми вас дуже просимо, будь ласка, покажіть нам дорогу до виходу з лісу.

Бабуся Ввічливість показала дітям дорогу, ще й гостинців дала, грибів та ягід. Діти повернулися додому, де їх чекали батьки.

Після походу в ліс Петрик став добре навчатися і завжди говорив: «вибачайте», «будь ласка», «дуже прошу», «дякую». Батьки хлопчика дуже раділи такій зміні. Вони не розуміли, що сталося в лісі, а Наталочка мовчала і тільки посміхалася.

Бабуся Ввічливість живе й досі в лісі і помагає всім, хто потребує допомоги, але тільки за однієї умови. Якої саме, думаю ви вже здогадалися.

- Тож, як ви вважаєте, що ж то за умова, заради якої бабуся допомагає?
- Чи сподобалась вам умова бабусі?
- Яким був хлопчик? Чи можна назвати його ввічливим?
- Як би ви вчинили на місці Наталки?
- Чого вчить нас ця казка?

Діти, запам'ятайте, увічливість нічого не варта, але приносить багато. Тож не скупіться на ввічливі слова. Хай у кожному серденьку живе доброта, любов до людей і навколишнього світу.

7. Гра «Коло ввічливості»

- А зараз ми перевіримо наскільки ж ви ввічливі. Та спробуємо створимо з вами коло ввічливості.

(Учні доповнюють речення «Якщо я ввічлива, то...» і стають в коло).

- Якщо я ввічлива, то знаю і використовую чарівні слова «дякую», «будь ласка»...
- Якщо я ввічлива, то я завжди вітаюся та ще й посміхаюся.
- Якщо я ввічлива, я вмію поводити себе так, щоб іншим було приємно зі мною.
- Якщо я ввічлива, то сидячи на уроці, не буду з подружкою тріскотіти як сорока.
- Якщо я ввічлива, я не буду вихвалитися своїми речами, іграшками.
- Якщо я ввічлива, я в розмові зі старшими їх ніколи не переб'ю.

- Якщо я ввічлива, то я не сміюся над чужими помилками.
- Якщо я ввічлива, я не запізнюся на урок.
- Якщо я ввічливий, дарую людям теплі ніжні, привітні слова.
- Якщо я ввічливий, я не примушую за себе хвилюватися. Обов'язково скажу куди йду, коли повернуся.
- Якщо я ввічливий, я не капризую. Капризування може зіпсувати настрої іншим.

8. Метод «Прес». Із кого починається добро?

- Я вважаю що ...

Тому що ...

Наприклад ...

Таким чином ...

Висновок: добро починається з мене і тебе, із кожного з нас, і цією дорогою людина повинна йти повсякчас.

9. Складання «Дерева Ввічливості».

- Кажуть, що за життя людина повинна посадити дерево добра і доброї пам'яті. (На дошці малюнок – «Дерево Ввічливості»)

- Чого бракує рослині, щоб виростити мужньою, впевненою?

(Вибрати листочки)

Листочки: Доброго ранку! На добраніч! Доброго дня! Щасливої дороги! Добрий вечір! Заходьте, будь ласка! Здрастуйте! Дозвольте вам допомогти! До побачення! Сідайте, будь ласка! Будьте здорові! Дякую! Спасибі! Пробачте! Будьте ласкаві!

- Прикріпіть ваші листочки ввічливості до дерева.

III. Підсумок уроку.

1. Рефлексія.

- Хто така ввічлива людина?
- Чи легко бути ввічливим? Чому?
- Якою повинна бути ввічлива людина?
- Чи вважаєте ви себе ввічливою людиною?
- Що ми на уроці навчилися цінувати?

Мені дуже сподобалося, як ви працювали. Ви вивчили нові слова, навчилися ними користуватися, стали ще добрішими, уважнішими до людей і до себе.

Урок Толерантності

Тема. Усі ми такі різні.

Мета: познайомитися з визначенням таких термінів як "толерантність", нетерпимість, повага;
опрацьовувати вміння бачити індивідуальне в кожній людині;
сформувати уявлення про толерантне ставлення; виховувати почуття відповідальності за свої вчинки;
виробити принципи толерантної поведінки; розвивати навички терпимого ставлення до інших людей, націй, культур.

Обладнання: комп'ютер, презентація, ілюстрації, кольорові олівці, пелюсточки з кольорового паперу, оповідання В. Сухомлинського.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

1. Привітання.

Привітаємось, посміхнемося.

В очі глянемо – і нам тепліше стане.

2. Вправа «Коло теплоти».

- Рада бачити в нашому класі усміхнені личка та іскристі оченята. Навіть сонячний промінчик завітав до нас на гостину. Передаю його теплоту у ваші долоньки. Передайте по колу один одному тепло ваших долонь.

II. Основна частина уроку.

1. Вступне слово вчителя. Притча «Гарна сім'я».

Я хочу почати наш сьогоднішній урок зі знайомства з древньою китайською притчею «Гарна сім'я».

- Як ви гадаєте, про що буде йти мова в цьому творі?

Гарна сім'я

Жила-була на світі сім'я. Чи не проста сім'я. Більше 100 чоловік налічувалося в ній. Мало таких сімей? Так, не мало. Але ця родина була особлива. Ні сварок, ні лайки, ні бійок, ні чвар. І звістка про цю сім'ю дійшла до самого владика. І вирішив він перевірити, чи правду кажуть люди. Прибув він в село, і душа його пораділа: чистота і порядок, краса і мир. Добре дітям, спокійно старим. Здивувався владика і вирішив дізнатися, як домоглася всього цього сім'я. Прийшов він до старійшини. «Розкажи», - каже». Довго писав щось на папері старійшина.

☺ Що, на вашу думку, писав старійшина?

А, коли написав, простягнув владичі. Усього 3 слова було написано на папері: «ЛЮБОВ, ПРОЩЕННЯ, ТЕРПІННЯ». А в кінці листа: «СТО РАЗІВ ЛЮБОВ, СТО РАЗІВ ПРОЩЕННЯ, СТО РАЗІВ ТЕРПІННЯ».

- І саме ці слова є основою життя будь-якої сім'ї і цілого світу також.
- Що ж панувало в цій сім'ї?
- Діти, як ви вважаєте, яка головна думка цієї притчі?
- Чи згодні ви з тим, що написав на аркуші паперу глава сім'ї?
- Як ви думаєте, про що я хочу сьогодні з вами поговорити?

2. Бесіда «Що таке толерантність?»

Сьогодні наша розмова присвячена толерантності. Останнім часом слово “толерантність” набуло значної популярності.

Не всім, можливо, знайоме це слово, і, на перший погляд, звучить воно зовсім незрозуміло.

Що ж таке толерантність?

Ми всі різні, неповторні, відрізняємося характером, мовою, релігією звичаями,

Уроки, яких чекають діти

інтересами, кольором шкіри. Щоб розуміти одне одного, жити в мирі, злагоді, потрібно бути толерантними. Толерантність — це терпимість і повага до інших людей.

До нашого словничка:

Толерантність — повага, прийняття і правильне розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, наших форм самовираження та способів

виявів людської індивідуальності. Декларація принципів толерантності (1995), прийнята й підписана в Парижі 185 державами - членами ЮНЕСКО.

Толерантність врятує світ

Толерантне ставлення людини

Збереже планету від негод,

Розрубає мотлох павутини,

Переріже нитку перешкод.

Толерантне ставлення до всього

Збереже, врятує і спасе,

Допоможе вгледіть перемогу,

Допоможе витримати все.

Будь завжди нестримним вільнодумцем,

Свої мрії пензлем намалюй.

Освіти життя яскравим сонцем,

Толерантний всесвіт побудуй.

☺ Як ви думаєте, що було б, якби всі люди були схожі один на одного і нічим не відрізнялися?

☺ Чи цікаво було б жити в такому світі клонів?

3. Гра «Чим ми схожі?»

Учитель запрошує до дошки одного з учнів на основі якої-небудь схожості з собою. Наприклад: «Марійко, вийди, будь ласка, до мене, тому що в нас однаковий колір очей (або ми схожі тим, що ми громадяни України, або

ми одного зросту тощо)». Дівчинка виходить і запрошує наступного учня, не забувши назвати його по імені. Гра продовжується до тих пір, поки всі не опиняться біля дошки.

Бачите діти, ми всі різні, але у нас є щось спільне. Нам цікаво дружити один із одним, пізнавати щось нове, тому що ми не схожі, але маємо спільні риси характеру, зовнішності.

☺ Добре чи погано, що всі ми різні?

Як ви розумієте слова французького письменника Антуана де Сент-Екзюпері: *«Якщо я чимось не схожий на тебе, я цим зовсім не ображаю тебе, а навпаки - обдаровую тебе»*

Таким чином, відмінності доповнюють і збагачують суспільство. Щоб жити у світі, людям треба навчитися жити, вирішуючи проблеми і завдання на основі взаєморозуміння.

4. Робота в групах «Ознаки толерантності».

Тепер давайте спробуємо вибрати п'ять рис, які, на вашу думку, відповідають людині з толерантним ставленням.

Група 1

Поблажливість, зловтіха, егоїзм, конфлікт, доброта, повага, розуміння, миролюбність, безсердечність, співчуття, великодушність, безтактність.

Група 2

Доброта, сердечність, хвастощі, рівність, грубість, милосердя, зарозумілість, співчуття, прихильність, повага, великодушність.

Група 3

Миролюбність, безсердечність, прощення, рівність, повага, милосердя, запальність, діалог, роздратування, сердечність, конфлікт, великодушність.

Група 4

Підтримка, миролюбність, співпраця, рівність, співчуття, скупість, брехня, згода, заздрість, милосердя, великодушність, доброта.

5. Творча робота «Квітка Толерантності».

Риси, які найчастіше вибирають учні, записуються на дошці на пелюстках квітки.

Толерантність - це милосердя.

Толерантність - це співчуття.

Толерантність – це повага.

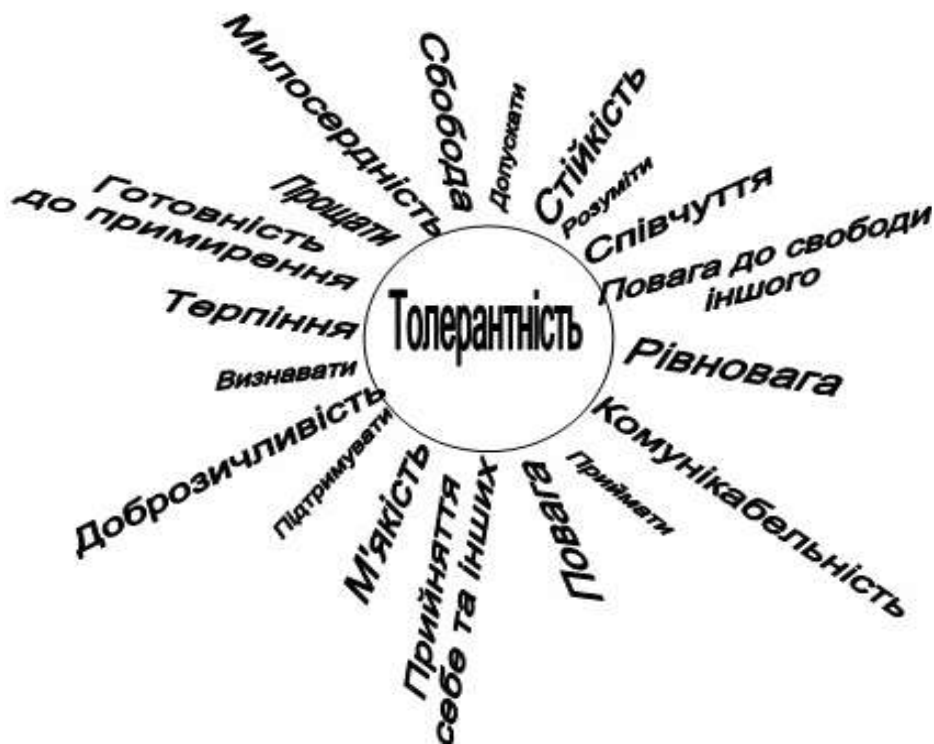
Толерантність – це доброта душі.

Толерантність - це терпіння.

Толерантність - це дружба.

Перед вами Квітка толерантності. Давайте уважно розглянемо пелюстки цієї квітки.

Які б ви ще добавили пелюстки?

6. Вправа «Обмін думками».

- Поміркуйте, а чи всім нам притаманні ці риси?

Уроки, яких чекають діти

- Чи всі ми можемо спокійно вислухати одне одного, зрозуміти?
- А чи можемо ми змінити себе?
- Чи можемо ми виховати у собі ті риси, про які сьогодні говоримо?
- Як ми можемо це зробити?

7. Гра «Заверши речення».

Я пропоную вам обрати стиль поведінки, завершивши речення.

1. Коли я зустрічаюсь з людиною, яка співає невідомі мені і незрозумілі через чужу мову, пісні, я намагаюся...

2. Коли я поїду до іншої країни, передусім я...

3. Коли я чую чужу мову, мене це...

4. Коли я опиняюся у музеї іншої країни, я...

5. Коли я бачу вияви неукраїнської культури, я...

6. Коли мені щось не подобається у традиціях, звичаях інших людей, я...

7. Якщо мені щось не подобається в будь-якій людині, я...

8. Якщо я спілкуюсь з віруючою людиною, віри якої не сприймаю, я...

9. Якщо я не розділяю чийось думок, я...

- Діти! А як, на вашу думку, повинна виглядати толерантна родина?

- Якими якостями повинна володіти така сім'я, ваша сім'я?

8. Продовжте фразу «У моїй родині...»

У моїй сім'ї...

всі толерантні і терплячі;

здорові, добрі, люблячі;

поважають, розуміють, підтримують один одного;

оточують один одного турботою;

уважні, чуйні, цікавляться планами і турботами один одного;

успішні, незалежні, щасливі.

Якщо кожен один до одного буде терплячим, то разом ми зробимо толерантним наш світ.

9. Творча робота «Мішечок порад».

Візьміть кожен паперову смужку і напишіть на ній, що, на вашу думку, треба зробити, щоб наша школа стала територією толерантності.

(Після виконання роботи поради дітей кладуться до мішечка.

Наш клас – це маленька сім'я. І хотілося б, щоб у нашій родині завжди панували доброта, повага, взаєморозуміння, не було ні сварок, ні конфліктів. Так як одним із символів толерантності є рука людини, яку ми можемо протягнути не тільки своїм близьким, але й всім тим, хто нас оточує. Покладемо всі свої руки один на одну – і це буде символ дружби нашого класу.

III. Підсумок уроку.

Наш урок я хочу закінчити словами німецького поета Гете: “Перед великим розумом я схиляю голову, перед великим серцем я стаю на коліна”. Професорами ви всі не станете, а Людиною повинен стати кожен.

Вправа «Прощання».

Діти передають по колу паперове сердечко, промовляючи «Я бажаю тобі...»

Список використаної літератури та інтернет-ресурсів

1. Амонашвили Ш.А. Баллада о воспитании. // Донецк: Ноулідж, 2008. - 171с.
2. Гаряча С.А., Добровольська Л.Н. Добро посієш - добро пожнеш. – Черкаси, 2011. – 37 с.
3. За матеріалами: Хрестоматія сучасної української дитячої літератури для читання в 1, 2 класах серії «Шкільна бібліотека». Укладання Тетяни Стус. - Львів: "Видавництво Старого Лева", 2016. - С.82-84, 86
4. Зубарева З. Г. Не готувати дитину до життя, а виховувати в ній саме життя // Журнал «Ангеляткова наука». - 2009. - березень.
5. Кирпа Г. М., Стрілько В. . Андрійкова книжка. 1 клас. – Київ: «Освіта», 1992.
6. Лопатина А., Скребцова М. 600 творческих игр. // Москва: Амрита-Русь, 2009. – 320 с.
6. Лопатина О.О. Притчі для дітей і дорослих. – Х.: Вид. група «Основа», 2013. – 142 с.
7. Сучасний урок у початковій школі. 33 уроки з використанням технології критичного мислення //Упоряд. Ярош Г. О., Седова Н. М. – Х.: «Основа», 2005. – 240 с.
8. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям // Вибрані твори в 5-ти т., т.3.- К.: Рад. школа, 1977. – 670 с.
9. <https://www.google.com.ua/search?ei=QTWIWwHuBoOkwALBIJz4Cg&q=>
10. <https://www.liveinternet.ru/users/4261793/post152898858/>
11. Інформація із сайтів:
www.e-puzzle.ru
<http://www.wateroflive.ru/>
www.hado.net, www.masaru-emoto.net
bukvoid.com.ua/library/narodni_kazki/mudra_divchina/